

İNSANIN AŞKAR DÜŞMƏNİ :
ŞEYTAN

Şübhəsiz ki, şeytan sizin
düşməninizdir, siz də onu
düşmən sayın. O öz tərəfdarlarını
Od sakini olmağa çağırır.
(Fatir surəsi 6)

HARUN YƏHYA
(ADNAN OKTAR)

Hər kim olursunuzsa olun, sizin sonsuz bir əzab çəkməyinizi istəyən və bütün varlığını buna həsr edən son dərəcə təhlükəli bir düşməniniz var - bu, şeytandır. Başqa sözlə desək, Allah tərəfindən lənətlənmiş və Onun hüzurundan qovulmuş olan iblis və onun ardıcılıarı.

O, sizin ən böyük düşməninizdir. O, bir əfsanə yaxud da bir nağıl deyil, həqiqətin özüdür. O, bəşər tarixinin hər dövründə mövcud olub. Şeytan yaşamış və ölmüş milyardlarla insanı atəşin içinə çəkib və indi də çəkməkdədir. Şeytan heç bir zaman kimsəyə fərq qoymaz. Gənc, yaşlı, qadın, kişi, dövlət başçısı və ya dilənçi olsun, fərq etməz, hər bir insan bu düşmənin hədəfindədir. Bu yazını oxuyarkən də şeytan sizi güdür və planlar cızır. Onun yeganə bir arzusu var: özü ilə bərabər siz də daxil gücü yetdiyi qədər çox insanı cəhənnəmə sürükləmək.

Şeytan, insanlardan mütləq Allahı inkar etməsini də istəmir. Onun özü Allahı inkar etmir ki, insanlardan da bunu xüsusilə tələb etsin. Onun tək bir arzusu var - düşmənlərini Allahın dinindən və Qurandan uzaqlaşdırmaq, onların Allaha səmimi və ixlasla ibadət etməsinə mane olmaq, bunun da nəticəsində insanların sonsuz əzab çəkməsinə nail olmaqdır. Ancaq bunu bilin ki, onun Allahın saleh qulları üzərində heç bir təsiri yoxdur.

MÜƏLLİF HAQQINDA

Harun Yahya təxəllüsündən istifadə edən Adnan Oktar 1956-cı ildə anadan olmuşdur. 1980-ci ildən bəri imani, elmi və siyasi mövzularda bir çox əsər yazmışdır. Bundan əlavə, müəllifin təkamülçülərin saxtakarlıqlarını, iddialarının əsassızlığını və darvinizmin qanlı ideologiyalarla olan qaranlıq əlaqələrini üzə çıxaran çox mühüm əsərləri var. Müəllifin bütün əsərlərindəki ortaq hədəf Quranın təbliğini dünyaya çatdırmaq, beləliklə, insanları Allahın varlığı, birliyi və axirət kimi imani mövzular üzərində düşünməyə sövq etmək və inkarçı sistemlərin çürük təməllərini və batil fəlsəfələrini ifşa etməkdir. Belə ki, bu günə qədər 57 fərqli dilə tərcümə edilən 250-yə yaxın əsəri dünya səviyyəsində geniş oxucu kütləsi tərəfindən oxunur. Harun Yahya Külliyyatı, Allahın izniylə XXI əsrdə insanları Quranda tərif edilən rahatlıq və sülhə, düzgünlük və ədalətə, gözəllik və xoşbəxtliyə çatdırmağa vəsilə olacaqdır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

OXUCUYA

Bu kitabda və digər işlərimizdə təkamül nəzəriyyəsinin süqutuna xüsusi bir yer ayrılmasının səbəbi bu nəzəriyyənin hər cür din əleyhdarı olan fəlsəfənin təməlini meydana gətirməsidir. Yaradılışı və dolayısı ilə Allahın varlığını inkar edən darvinizm 150 ildir ki, bir çox insanın imanını itirməsinə və ya şübhəyə düşməsinə səbəb olmuşdur. Buna görə də bu nəzəriyyənin yalan olduğunu gözlər önünə gətirmək əhəmiyyətli imani bir vəzifədir. Bu əhəmiyyətli xidmətin bütün insanlığa çatdırılması isə zəruridir. Bəzi oxucularımız ola bilər ki, yalnız bir kitabımızı oxumaq imkanı tapa bilər. Bu səbəblə, hər kitabımızda bu mövzuya xülasə də olsa yer ayrılması uyğun hesab edilmişdir.

Qeyd edilməsi lazım olan başqa bir xüsüs də bu kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Yazıçının bütün kitablarında imani mövzular Quran ayələri yönündə izah edilir və insanlar Allahın ayələrini öyrənməyə və yaşamağa dəvət edilirlər. Allahın ayələri ilə əlaqədar bütün mövzular oxucuda heç bir şübhə və ya sual buraxmayacaq şəkildə açıqlanmışdır.

Bu mövzuda istifadə edilən səmimi, sadə və səlis üslub isə kitabların hamı tərəfindən rahat başa düşülməsini təmin edir. Bu təsirli və sadə izah sayəsində kitablar “bir nəfəslə oxunan kitablar” ibarəsinə tam uyğun gəlir. Dini qəti şəkildə rədd edən insanlar belə bu kitablarda bildirilən həqiqətlərdən təsirlənir və yazılanların doğruluğunu inkar edə bilmirlər.

Bu kitab və yazıçının digər əsərləri oxucular tərəfindən şəxsən oxuna biləcəyi kimi, qarşılıqlı söhbət mühiti şəklində də oxuna bilər. Bu kitablardan istifadə etmək istəyən bir qrup oxucunun kitabları bir yerdə oxumaları mövzu ilə əlaqədar öz təfəkkür və təcrübələrini də bir-birlərinə ötürmək baxımından faydalıdır.

Bununla belə, yalnız Allahın razılığı üçün yazılan bu kitabların tanınmasında və oxunmasında iştirak etmək də böyük bir xidmətdir. Çünki yazıçının bütün kitablarında isbat və razı salıcı yön son dərəcə güclüdür. Bu səbəblə, dini izah etmək istəyənlər üçün ən təsirli üsul bu kitabların digər insanlar tərəfindən də oxunmasının təşviq edilməsidir.

Kitabların arxasına yazıçının digər əsərlərinin təqdimatının əhəmiyyətli səbəbləri vardır. Bu sayədə kitabı nəzərdən keçirən şəxs yuxarıda yazılan xüsusiyyətləri daşıyan və oxumaqdan xoşlandığını ümid etdiyimiz bu kitabla eyni xüsusiyyətlərə sahib daha bir çox əsərin olduğunu görəcək, imani və siyasi mövzularda faydalana biləcəyi zəngin bir qaynağın mövcudluğuna şahid olacaq.

Bu əsərlərdə digər bəzilərdə görülən, yazıçının şəxsi qənaətlərinə və şübhəli qaynaqlara əsaslanan izahlara, müqəddəsata qarşı lazım olan ədəb və hörmətə diqqət yetirilməyən üslublara, şübhəli və həmçinin incidici yazılara rast gələ bilməzsiniz.

İNSANIN AŞKAR DÜŞMƏNİ

ŞEYTAN

HARUN YƏHYA

YAZIÇI VƏ ƏSƏRLƏRİ HAQQINDA

Harun Yəhya təxəllüsündən istifadə edən yazıçı Adnan Oktar 1956-cı ildə Ankarada anadan olmuşdur. İbtidai və orta təhsilini Ankarada almışdır. Daha sonra İstanbul Memar Sinan Universitetinin İncəsənət fakültəsində və İstanbul Universitetinin Fəlsəfə bölməsində təhsil almışdır. 1980-ci illərdən bu yana imani, elmi və siyasi mövzularda bir çox əsər hazırlamışdır. Bununla yanaşı, yazıçının təkamülçülərin saxtakarlıqlarını, iddialarının əsassızlığını və darvinizmin qanlı ideologiyalarla olan qaranlıq əlaqələrini ortaya qoyan çox əhəmiyyətli əsərləri vardır.

Harun Yəhyanın əsərləri təxminən 30.000 şəklin olduğu cəmi 45.000 səhifəlik külliyyatdır və bu külliyyat 60 fərqli dilə tərcümə edilmişdir.

Yazıçının təxəllüsü inkarçı düşüncəyə qarşı mübarizə aparan iki peyğəmbərin xatirəsinə hörmət olaraq adlarını yad etmək üçün Harun və Yəhya adlarından götürülmüşdür. Yazıçı tərəfindən kitabların üz qabığında Rəsulullahın möhürünün olmasının simvolik mənası isə kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Bu möhür Qurani-kərimin Allahın son kitabı və son sözü, Peyğəmbərimizin (s.ə.v.) xatəmül-ənbiya olduğunun rəmzidir. Yazıçı bütün yayınlarında Qurani və Rəsulullahın sünnesini özünə rəhbər etmişdir. Bu surətlə, inkarçı düşüncə sistemlərinin bütün təməl iddialarını bir-bir ortadan qaldırmağı və dinə qarşı yönələn etirazları tam susduracaq "son söz"ü söyləməyi hədəfləmişdir. Böyük hikmət və kamal sahibi olan Rəsulullahın möhürü bu son sözü söyləmək niyyətinin duası olaraq istifadə edilmişdir.

Yazıçının bütün işlərindəki ortaq hədəf Quranın təbliğini dünyaya çatdırmaq, beləliklə, insanları Allahın varlığı, birliyi və axirət kimi təməl imani mövzular üzərində düşünməyə sövq etmək və inkarçı sistemlərin əsassız təməllərini və azğın tətbiqlərini gözlər önünə çəkməkdir.

Necə ki, Harun Yəhyanın əsərləri Hindistandan Amerikaya, İngiltərədən İndoneziyaya, Polşadan Bosniya-Hersoqovinaya, İspaniyadan Braziliyaya, Malayziyadan İtaliyaya, Fransadan Bolqarıstana və Rusiyaya qədər dünyanın əlavə bir çox ölkəsində sevilərək oxunur. İngilis, fransız, alman, italyan, ispan, portuqal, urdu, ərəb, alban, rus, boşnaq, uyğur, İndoneziya, malay, benqal, serb, bolqar, Çin, Danimarka və İsveç dili kimi bir çox dilə tərcümə edilən əsərlər xaricdə geniş oxucu kütləsi tərəfindən izlənilir.

Dünyanın dörd tərəfində fəvqəladə təqdir toplayan bu əsərlər bir çox insanın iman etməsinə, bir çoxunun da imanında dərinləşməsinə vəsilə olur. Kitabları oxuyub araşdıran hər kəs bu əsərlərdəki hikmətli, dolğun, asan aydın olan və səmimi üslubun, ağıllı və elmi yanaşmanın fərqiində olar. Bu əsərlər sürətli təsir etmə, qəti nəticə vermə, etiraz və təkzib edilə bilinməyən xüsusiyyətləri daşıyır. Bu əsərləri oxuyan və üzərində ciddi şəkildə düşünən insanların artıq materialist fəlsəfəni, ateizmi və digər azğın görüş və fəlsəfələrin heç birini səmimi olaraq müdafiə etmələri mümkün deyil. Bundan sonra müdafiə etsələr də, ancaq romantik inadla müdafiə edəcəklər. Çünki fikri dayaqları aradan götürülmüşdür. Dövrümüzdəki bütün inkarçı cərəyanlar Harun Yəhya külliyyatı qarşısında fikirlə məğlub olmuşlar.

Şübhəsiz, bu xüsusiyyətlər Quranın hikmət və ifadə təsirliliyindən qaynaqlanır. Yazıçı bu əsərlərə görə öyünmür, yalnız Allahın hidayətinə vəsilə olmağa niyyət etmişdir. Bundan başqa, bu əsərlərin çap və nəşrində hər hansı bir maddi qazanc hədəflənməmişdir.

Bu həqiqətlər göz önünə gətirildikdə insanların görmədiklərini görmələrini təmin edən, hidayətlərinə vəsilə olan bu əsərlərin oxunmasını təşviq etməyin də çox əhəmiyyətli xidmət olduğu ortaya çıxır.

Bu qiymətli əsərləri tanıtməyin yerinə insanların zəhinlərini bulandıran, fikri qarışıqlıq meydana gətirən, şübhə və tərəddüdləri aparmaq və imanı qurtarmaq üçün güclü və iti təsiri olmadığı ümumi təcrübə ilə sabit olan kitabları yaymaq isə əmək və zaman itkisinə səbəb olar. İmanı qurtarmaq məqsədindən çox yazıçının ədəbi gücünü vurğulamağa yönələn əsərlərdə bu təsirin əldə edilə bilməyəcəyi məlumdur. Bu mövzuda şübhəsi olanlar varsa, Harun Yəhyanın əsərlərinin tək məqsədinin dinsizliyi yox etmək və Quran əxlaqını yaymaq olduğunu, bu xidmətdəki təsir, müvəffəqiyyət və səmimiyyətin açıq şəkildə görüldüyünü oxucuların ümumi qənaətindən anlaya bilərlər.

Bilmək lazımdır ki, dünyadakı zülm və qarışıqlıqların, müsəlmanların çəkdiyi əziyyətlərin təməl səbəbi dinsizliyin fikri hakimiyyətidir. Bunlardan xilas olmağın yolu isə dinsizliyin fikirlə məğlub edilməsi, iman həqiqətlərinin ortaya qoyulması və Quran əxlaqının insanların qavrayıb yaşaya biləcəkləri şəkildə izah edilməsidir. Dünyanın gündən-günə daha çox büründüyü zülm, fəsad və şəkildə edilməsinin lazım olduğu aydındır. Əks halda çox gec ola bilər.

Bu əhəmiyyətli xidmətdə öndərliyi üzərinə götürən Harun Yəhya külliyyatı Allahın izni ilə 21-ci əsrdə dünya insanlarını Quranda təsvir edilən hüsur, sülh, düzgünlük, ədalət, gözəllik və xoşbəxtliyə daşımağa vəsilə olacaq.

İÇİNDƏKİLƏR

İNSANIN ƏN BÖYÜK DÜŞMƏNİ ŞEYTAN.....7

ŞEYTANIN XÜSUSİYYƏTLƏRİ.....20

ŞEYTANIN TAKTİKALARI 25

ŞEYTANIN TƏSİRLƏRİNİN FƏRQİNƏ

VARMAYAN CƏMİYYƏT:

CAHİLİYYƏ CƏMİYYƏTİ 59

ŞEYTANIN FİRQƏSİ: MÜNAFİQLƏR.....72

ŞEYTANIN GÜCÜ ZƏİFDİR..... 85

TƏKAMÜL YALANI..... 88

İNSANIN ƏN BÖYÜK DÜŞMƏNİ ŞEYTAN

Hər kim olursunuzsa olun, sizin sonsuz bir əzab çəkməyinizi istəyən və bütün varlığını buna həsr edən son dərəcə təhlükəli bir düşməniniz var - bu, şeytandır. Başqa sözlə desək, Allah tərəfindən lənətlənmiş və Onun hüzurundan qovulmuş olan iblis və onun ardıcılıarı.

O, sizin ən böyük düşməninizdir. O, bir əfsanə yaxud da bir nağıl deyil, həqiqətin özüdür. O, bəşər tarixinin hər dövründə mövcud olub. Şeytan yaşamış və ölmüş milyardlarla insanı atəşin içinə çəkib və indi də çəkməkdədir. Şeytan heç bir zaman kimsəyə fərq qoymaz. Gənc, yaşlı, qadın, kişi, dövlət başçısı və ya dilənçi olsun, fərq etməz, hər bir insan bu düşmənin hədəfindədir.

Bu yazını oxuyarkən də şeytan sizi güdür və planlar cızır. Onun yeganə bir arzusu var: özü ilə bərabər siz də daxil gücü yetdiyi qədər çox insanı cəhənnəmə sürükləmək.

Şeytanın zəfər qazanması üçün insanların ona sitayiş və ya çox azgınlıqlar etməsinə ehtiyac yoxdur. İnsanlardan mütləq Allahı inkar etməsini də istəmir. Onun özü Allahı inkar etmir ki, insanlardan da bunu xüsusilə tələb etsin. Onun tək bir arzusu var - düşmənlərini Allahın dinindən

və Qurandan uzaqlaşdırmaq, onların Allaha səmimi və ixlasla ibadət etməsinə mane olmaq, bunun da nəticəsində insanların sonsuz əzab çəkməsinə nail olmaqdır. O, bəzən dindarlıq maskası altında Allahın adına istinad edərək insanları həqiqi dindən uzaqlaşdırır, azdırır. Bu isə insanları özü ilə bərabər cəhənnəm dərəsinə çəkmək üçün yetərlidir. Hansı vəsilə ilə olursa-olsun, onun ardıcıllarının sonu dəyişmir:

“Onun haqqında əzəldən belə yazılmışdır. Hər kəs onunla dostluq etsə, onu yoldan çıxarıb cəhənnəm əzabına sürükləyər” (“Həcc”, 22/4).

İblisin Allaha üsyanı

Qurana görə, şeytan ilk insan olan Həzrəti Adəmdən bu yana insanları Allah yolundan çıxarmaq üçün yorulmadan çalışan və qiyamətə qədər də çalışacaq varlıqların ümumi adıdır. Bütün şeytanların atası və ən böyüyü isə Hz.Adəmin yaradılması ilə birlikdə Allaha qarşı üsyan edən iblisdir.

Qurandan öyrəndiyimizə görə, Allah Hz.Adəmi yaratmış və mələklərin ona səcdə etməsini əmr etmişdi. Mələklər Allahın əmrini yerinə yetirdilər. Ancaq cinlərdən olan iblis Hz.Adəmə səcdə etmədi. Özünün insandan daha üstün yaradılış olduğunu söylədi. Bu itaətsizliyi vətəkəbbürlülüüyü üzündən Allahın dərgahından qovuldu.¹

Şeytan Allahın hüzurundan ayrılmazdan öncə insanları da özü kimi azdırmaq üçün Allahdan möhlət istədi. Allah ona qiyamət gününə qədər möhlət verdi. Beləcə, iblisin insana qarşı düşmənçilik fəaliyyəti başladı.

Allah iblisi və ona uyanları cəhənnəmə dolduracağına hökm verdi. Allah Quranda bu hadisəni belə xəbər vermişdir:

“Sizi yaratdıq, sonra sizə surət verdik və mələklərə “Adəmə səcdə edin!” dedik. İblisdən başqa hamısı səcdə etdi. O, səcdə edənlərdən olmadı”.

Allah iblisə: “Mən sənə əmr edəndə sənə səcdə etməyə nə mane oldu” deyə buyurdu. İblis: “Mən ondan daha üstünəm, çünki sən məni oddan, onu isə palçıqdan yaratdın!” dedi.

Allah buyurdu: “Oradan aşağı en. Orada sənə təkəbbür göstərmək yaramaz. Oradan çıx, çünki sən alçağın birisən!”

İblis dedi: “Mənə qiyamətə qədər möhlət ver!” Allah buyurdu: “Sən möhlət verilənlərdənsən!”

İblis dedi: “Sən məni azdırıb yoldan çıxardığın üçün mən də Sənin düz yolunun üstündə oturub insanlara mane olacağam! Sonra onların qarşılarından və arxalarından, sağlarından və sollarından gələcəyəm və sən onların əksəriyyətini şükr edən görməyəcəksən!”

Allah buyurdu: “Oradan rüsvay olmuş və qovulmuş halda çıx. Onlardan hər kim sənə uysa, cəzasını alacaq. Əlbəttə, cəhənnəmi sizin hamınızla dolduracağam!” (“Əraf”, 7/11-18).

* Mələklərin və cinlərin insandan əvvəl yaradıldıkları haqqında qissədə bildirilmişdir. Burada, əsasən, səhv anlaşılan iki önəmli fərq var. Birincisi, insanların atası Hz.Adəmin bir səfərdə yaradıldığı, mələklərin və iblisin bu yaradılışa şahid olduqlarıdır. Bu məsələ önəmlidir, çünki yaradılışa qarşı olaraq ortaya atılmış hüceyrə nəzəriyyəsinə təkan verən bəzi dairələr Hz.Adəmin də bir təkamül nəticəsində ortaya çıxdığını irəli sürmək qəflətinə düşürlər.

İkincisi, iblisin insanların düşündükləri kimi mələk olmaması, onun mələklərlə eyni bir məqamda olan bir cin olması məsələsidir. İblisin cin olması ²Kəhf² surəsinin 50-ci ayəsində bildirilir.

Bəzi adamlar cinlərin də, əslində, bir mələk olduqlarını iddia edir. Halbuki Qurandan öyrənildiyinə görə, mələklərlə cinlər arasında kəskin fərq var, bu fərq mələklərin öz dillərindən Quranın ²Səba² surəsinin 40-41-ci ayələrində ifadə edilib. Quranda cinlərin atasının (cann) tüstüsüz atəşdən yaradıldığı bildirilir (²Rəhman², 55/15). Dolayısıyla, ayələrdə atəşdən yaradıldığı bildirilən iblisin də mələk deyil, cin olması aydın məsələdir.

İblis beləcə Allahın dərğahından qovulduqdan sonra qiyamətə qədər sürəcək davasına başladı. İnsanları aldadaraq azdırmaq üçün onlara hücum etdi. İlk böyük tələsi cənnətdə yaşayan Hz.Adəmi və zövcəsini aldadaraq onları Allahın əmrinə üsyan etməyə sövq etməsi idi. Bəşər tarixinin lap əvvəllərində baş vermiş bu hadisə Quranda belə bildirilir:

“Ey Adəm! Sən zövcənlə birlikdə cənnətdə sakin ol. Hər ikiniz istədiyiniz yerdən yeyin, ancaq bu ağaca yaxınlaşmayın, yoxsa zülm edənlərdən olarsınız! Şeytan Adəmin və Həvvanın örtülü ayıb yerlərini özlərinə göstərmək məqsədi ilə pıçıldayıb dedi: “Rəbbiniz sizə bu ağacı yalnız mələk ol-mamağınız və ya əbədi qalmamağınız üçün qadağan etmişdir”. Həm də onlara: “Mən sizin xeyirxah məsləhətçilərinizdənəm” deyə and içdi. Beləliklə, şeytan onları batil sözlərlə aldatdı. Adəm və Həvva ağacın meyvəsindən daddıqda ayıb yerləri (gözlərinə) göründü. Onlar cənnət yarpaqlarından dərib ayıb yerlərinin üstünü örtməyə başladılar. Rəbbi onlara müraciət edib buyurdu: “Məgər sizə bu ağaca (yaxınlaşmağı) qadağan etməmişdimmi? Şeytan sizin aşkar düşməninizdir deməmişdimmi?”

Adəm və Həvva: “Ey Rəbbimiz! Biz özümü zülm etdik. Əgər bizi bağışlamasan və mərhəmət etməsən, biz şübhəsiz ki, ziyana uğrayanlardan olarıq!” dedilər.

Allah buyurdu: “Bir-birinizə düşmən olaraq yer üzünə enin. Yerdə sizin üçün bir müddət sığınacaq və dolanacaq vardır”.

Allah buyurdu: “Orada yaşayacaq, orada öləcək və oradan çıxarılacaqsınız” (“Əraf”, 7/19-25).

Beləliklə, insanlığın dünyadakı yaşayışının başlanğıcı Hz.Adəmin yuxarıdakı ayələrdə izah olunan səhvi idi. O biri

andan Hz.Adəm Allaha tövbə etdi və Allah onu bağışladı. Ancaq iblisin insanlara qarşı apardığı mübarizə bitmədi. Quranın “Maidə” surəsində də bildirildiyi kimi, şeytan Hz.Adəmin iki oğlundan birini aldatdı və onu qardaşını öldürməyə sövq etdi (“Maidə”, 5/27).

O tarixdən sonra da iblis insan nəsindən çox insanı aldadıb öz tərəfinə çəkdi. O biri tərəfdən digər cinlərdən də çoxlu yoldaşı oldu. İblisin yolunu gedən bu cinlər eynilə onun kimi insanları azdırmaq üçün onların qəlbinə girib “qəlblərinə gizlicə vəsvəsə verməyə” (“Nəs”, 114/4) başladılar. İblisin yoldaşı olan bu cinlər və insanlar da onun sahib olduğu “şeytan” sifətini qazandılar. (Şeytan “uzaq olmaq” kökündən gələn kəlmədir və Allahın rəhmətindən qovulub uzaqlaşdırılmış hər azgın və üsyankar bəndənin sifətidir).

Dolayısıyla, insan oğlunun üzbəüz qaldığı ən böyük təhlükə olan şeytan iblis tərəfindən rəhbərlik edilən cin və insandır. Bu cin və insanlar iblisin yolu ilə gedirlər. Özləri azdıqları kimi digər insanları da azdırmağa çalışırlar. “Cinni” (cinlərdən olan) şeytanlar insanlar tərəfindən görülmədikləri üçün onlara hiss edilmədən yanaşır, zehinlərinə azdırıcı düşüncələr doldurur. “İnsi” (insanlardan olan) şeytanlar isə digər insanların qəlbinə açıq-aşkar soxulur, onları Allahın yolundan çıxarmaq üçün öz fikirlərini onlara aşılıyır. Bu tipdən olan şeytanlar insanın yaxın dostu olacağı kimi cəmiyyətdə qəbul edilən “mütəfəkkir” də ola bilər. Quranda bu təhlükəyə qarşı möminlərə bu dua öyrədilir:

“De ki: “Pənah aparıram insanların Rəbbinə:

İnsanların ixtiyar sahibinə:

İnsanların Tanrısına:

Vəsvəsə verən, qaçıb gizlənən şeytanın şərindən:

O şeytan ki, insanların ürəklərinə vəsvəsə salır.

Cinlərdən də olur, insanlardan da” (“Nas”, 114/1-6).

Şeytan insana müxtəlif yollarla yaxınlaşa bilən bir düşmən olduğuna görə ondan qorunmaq üçün böyük diqqət göstərmək lazım gəlir. Bunun ən birinci şərti şeytani tanımaqdır. Şeytani tanımaq üçün ona baxdıqda olduqca qəribə və əsrarəngiz bir məntiqə sahib olduğunu görürük. Əvvəlcə iblis tərəfindən istifadə olunan, sonra da onun bütün ardıcılları tərəfindən davam etdirilən bu məntiqin əsasında təkəbbürlülük və özünü bəyənmək hissi dayanır.

Şeytanın əsrarəngiz məntiqi

Quranın şeytanla bağlı hekayətində iblisin Allaha üsyanının səbəbi belə bildirilir:

“Allah iblisə: “Mən sənə əmr edəndə sənə səcdə etməyə nə mane oldu?” deyə buyurdu. İblis: “Mən ondan daha üstünəm, çünki Sən məni oddan, onu isə palçıqdan yaratdın!” dedi” (“Əraf”, 7/12).

İblis özünün daha üstün varlıq oluğunu iddia edərək insana səcdə etməyi rədd edir. Ancaq üsyanının səbəbi zahirlə bağlıdır və çürük bir fikrə dayanır. Özünün oddan, insanın palçıqdan yaradıldığını bildirir və odun palçıqdan daha üstün bir maddə olduğunu önə çəkir. Yəni iblisin lovğalanmasının bütün səbəbi iki maddə arasındakı fiziki bir fərqlə bağlıdır. Ancaq yaradılış istər palçıqdan, istərsə oddan olsun, iblisi də, insanı da Allah yaradıb. Yaradılmış bir varlığın Yaradanın əmrinə yaradıldığı maddəni irəli sürərək üsyan etməsi həm çox böyük ağılsızlıq, həm də böyük bir nankorluqdur.

Ancaq iblisin insana qarşı olan qısqanclığı və içindəki təkəbbürlülük hissi onun bunu başa düşməsinə mane oldu. İblis isə sadəcə olaraq fiziki olan fərqə qapılaraq Yaradanın əmrinə üsyan etdi. Özünü üstün və fərqli gördüyü üçün iblisin şüurunun korluğu başqa ifadələrdən də aydın olur:

“Şeytan dedi: “Sənin quru və qoxumuş palçıqdan yaratdığın insana səcdə etmək mənə yaraşmaz” (“Hicr”, 15/33).

İblis özünün Allah tərəfindən yaradıldığını inkar etmir. Üsyanının səbəbi inkarçılıq deyil. Əksinə, onu Yaradanın Allah olduğunu birmənalı şəkildə söyləyir. Ancaq **“mən ondan daha üstünəm, məni oddan yaratdın, onu isə palçıqdan yaratdın”** deyərək üsyan edər. Bu ağlabatmaz üsyanın heç bir məntiqi əsası yoxdur.

İblisin məntiqsizliyinin digər bir təzahürü isə belədir:

“Yenə yadına sal ki, bir zaman mələklərə: “Adəmə səcdə edin!” deyə əmr etmişdik. İblisdən başqa hamı səcdə etmişdi. “Sənin palçıqdan yaratdığına mən səcdə edərdəmmi?” demişdi” (“İsra”, 17/61).

Buradakı son ifadə iblisin nə qədər böyük bir qəflət və yanlışlıq içində olduğunu çox açıq şəkildə göstərir. Başqa bir kimsənin ucaldılması, özünün isə arxa planda qalması, hətta o kimsəyə səcdə edilməsinin istənilməsi onu qorxunc bir qısqanclığa gətirib çıxardı. Bu ruhi hal içində isə onda Allaha qarşı hörmətsizlik və üsyan yaranır.

“Allah buyurdu: “Ey iblis! Sənin mənim öz əlimlə yaratdığımıza səcdə etməyinə nə mane oldu? Təkəbbür göstərdin yoxsa özünü yuxarı tutdun?”

İblis dedi: “Mən ondan daha yaxşıyam. Çünki sən məni oddan, onu isə palçıqdan yaratmısan!” (“Sad”, 38/75-76).

İblisin Hz.Adəmə səcdə etməyi rədd etməsindəki şeytani düşüncə Allah elçisini qəbul etməyən, ona itaət etməyi rədd edən insanlarda da, yəni insi şeytanlarda da görünür. Bu insanlar zahirən özləri kimi olan bir insanı Allahın elçisi olaraq qəbul etməyi rədd edirlər. Allahın elçisi olaraq qəbul edəcəkləri insanda çox böyük üstünlük görmək istədiklərini söyləyirlər. Bu üstünlüyün ancaq

siyasi və ya maddi bir gücə əsaslanmalı olduğunu iddia edirlər. Hz.Muhəmməd (s.ə.v.) dövründəki inkarçıların söylədikləri ifadələr buna bir nümunədir:

“Onlar dedilər: “Məgər bu Quran iki şəhərdən birinin böyük bir adamına nazil edilməli deyildimi?” (“Zuxruf”, 43/31).

Ya da inkar edənlər elçiyə iman gətirmək üçün fəvqəltəbii bir güc və ya başqa bir aydın dəlil istəyirlər. Quranın bir çox ayələrində bu insanların istəklərinə aid misallar verilmişdir:

“Belə dedilər: “Bizə yerdən bir bulaq çıxarmayınca və yaxud (ağacları) arasından şırıl-şırıl çaylar axan xurma və üzüm bağın olmayınca; yaxud iddia etdiyiniz kimi, göyü parça-parça edib başımıza endirməyincə; yaxud Allahı və mələkləri açıq-aşkar qarşımıza gətirməyincə; və ya qızıldan bir evin olmayınca; yaxud sən göyə qalxmayınca biz sənə iman gətirməyəcəyik. Əgər oxumaq üçün bizə səmaddan bir kitab endirməsən, göyə qalxmağına da əsla inanmayacağıq”. De ki: “Rəbbim pak və müqəddəsdir! Mən isə yalnız peyğəmbər olan bir insanam!” (“İsra”, 17/90-93).

Elçilərə qarşı çıxan və onlara qarşı vuruşan insanların qəbul etmədiyi məsələlərdən biri budur. İnkər edənlər özləri kimi adi bir insana elçilik verilməsini və bu insana itaət etməyi qürurlarına sığışdıra bilmir. Bu həsəd və təkəbbür dolu üsyan iblisin Hz.Adəmə səcdə etməyi rədd etməsi ilə eyni təməl üzərində dayanır. Ayənin davamında insanların çoxunun ancaq bu səbəbdən hidayətə gələ bilməməsindən bəhs edilir:

“İnsanlara doğru yolu göstərən bir rəhbər gəldiyi zaman ona iman gətirməyə mane olan şey yalnız onların: “Allah bir insanımı peyğəmbər göndərdi?” demələridir (“İsra”, 17/94).

İblisin üsyanına əsrarəngizlik hakimdir. İblis elm sahibi olan bir varlıqdır. Allahın varlığına şəxsən şahiddir. Ətrafında mələklər var, insanın yaradılışından xəbərdardır. Allahın izzətini, gücünü və sonsuz cəhənnəm əzabını da bilir.

İblisin və onun ardıcılı olan bütün şeytanların əsrarəngiz məntiqi burada gizlidir: Allahın varlığını və birliyini bildiyi halda onun hökmünə qarşı çıxmaq və kafirlərdən olmaq... Bu son dərəcə möcüzəvi bir hadisədir. Çünki bu biliklərə və elmə sahib olan iblisin çox güclü bir imanı olmalıdır. Şüur səviyyəsi də eyni şəkildə yüksək, Allaha son dərəcə hörmətli və itaətli olmalıdır. İblis isə ən şüursuz bir insanın cəsarət etmədiyi bir hərəkət etmişdir.

İblisin varlığındakı sirlər bununla qurtarmır. İnsanlara inkar etmək kimi qorxunc bir günahı aşılamağa çalışdığı halda əslində Allahdan qorxduğunu söyləyir. Bu isə olduqca xəstə bir məntiqə işarədir:

“Şeytanın aldatmasına bənzəyir. O, insana: “Kafir ol!” deyər. İnsan kafir olan kimi şeytan (onu qoyub qaçaraq): “Mənim səninlə heç bir əlaqəm yoxdur. Mən aləmlərin Rəbbi olan Allahdan qorxuram!” deyər (“Həşr”, 59/16).

Başqa bir ayədə şeytanın kafirləri möminlərin əleyhinə qızıqdırıb qaldırdıqdan sonra onlardan aralandığı və Allahdan qorxduğunu etiraf etdiyi bildirilir:

“O zaman şeytan onlara öz əməllərini gözəl göstərmişdi: “Bu gün insanlar arasında sizə qalib gələ biləcək kimsə yoxdur. Mən də sizin pənahınız, dadınıza çatanam!” Lakin iki dəstə üz-üzə gəldiyi zaman dönüb qaçaraq: “Mənim sizinlə heç bir əlaqəm yoxdur. Mən sizin görmədiklərinizi görürəm. Mən Allahdan qorxuram. Allah şiddətli əzab verəndir!” demişdi” (“Ənfal”, 8/48).

İblisin bir yandan Allahın varlığını, onun sonsuz gücünü və elmini qəbul etməsi, digər bir yandan da Ona bilə-bilə üsyan etməsi son dərəcə dolaşlıq bir vəziyyətdir. Eyni zamanda Allahın Quranda bildirdiyi əmrləri tənqid və rədd etməyə, Allahın hökm verdiyi bir söz haqqında öz dar düşüncəsinə görə mühakimələr yürüdüüb ilahi hökmü əhəmiyyətsiz göstərməyə çalışan hər bir kəsin halı iblisin halı kimidir. Bu kimsələr də Allahın varlığını eynilə iblis kimi bilir, ancaq özlərini bilməməzliyə vurmaqla onun vəziyyətinə düşürlər.

İblis itaətsizliyi üzündən alçaldılıb, Allah qatındakı vəziyyətindən lənətlənərək qovulub. Qururu və təkəbbürü üzündən üsyan edən iblis bu xarakterinə görə ən ağır gələcəyə, alçaqlığa sürüklənir. İblis Allahın hüzurundan ayrılmadan öncə Allahdan möhlət və izn istədi. Ancaq bu möhləti Allahdan bağışlanma diləmək, tövbə etmək, yoluna qayıtmaq və peşmanlığını dilə gətirmək üçün istəmədi. Arzusu insanı da eyni zəlif vəziyyətə salmağa çalışmaqdır.

Beləliklə, şeytanın insana qarşı olan düşmənçiliyi və mübarizəsi belə başlamışdır. Ancaq şeytanın da bütün xüsusiyyətləri ilə Allah tərəfindən yaradılmış və tamamilən onun nəzarətində olan bir qüvvə olması unudulmamalıdır. Yəni şeytanın Allaha qarşı heç bir müstəqil gücü yoxdur. Ancaq cahiliyyə cəmiyyətində yayılmış olan batil inanca görə, şeytanla Allah arasında bir mübarizə mövcuddur. Bu insanların düşüncəsinə görə, şeytan insanları azdırmağı bacardığı zaman Allahla mübarizədə zəfər qazanır (Allah bütün nöqsanlardan uzaqdır).

Halbuki həqiqət budur ki, şeytan bütün fəaliyyətini Allahın icazəsi və iradəsi ilə həyata keçirir. Ancaq burada insanların böyük bir qismi üzərində təsiri olur. Allahın izni olmadan o, heç bir şey edə bilməz. Quranda şeytanın istədiyi möhlət və Allahın verdiyi icazə belə bildirilir:

“(İblis) dedi: “Ey Rəbbim! İnsanların qəbirlərindən qalxıb diriləcəkləri günə qədər mənə möhlət ver!”

(Allah) buyurdu: “Sən möhlət verilənlərdənsən!” (“Hicr”, 15/36-37).

Bir başqa ayədə şeytanın aldığı icazədən belə bəhs edilir:

(İblis) həmçinin: “Pərvərdigara! Bir de görək, nə üçün onu məndən üstün tutdun? Əgər qiyamət gününə qədər mənə möhlət versən, az bir qismi istisna olmaqla onun nəslini öz hökmüm altına alaram”. (Allah) buyurdu: “Çıx get (sənə qiyamətə qədər möhlət verdim). Onlardan hər kəs sənə uysa, (bil ki) cəzanız cəhənnəmdir. Özü də tamam-kamal bir cəza!” (“İsra”, 17/62-63).

Ayələrdən də aydın olduğu kimi, şeytan Allahın iradə və təqdirinə uyğun fəaliyyət göstərir. Fəaliyyəti insana zərər vermək üçündür. Şeytan onsuz da Allahın aləmlərin Rəbbi olduğunu bilir.

Hətta iblis insanları azdırarkən Allahın böyüklüyünün adına and içər:

(İblis) dedi: “Sənin izzətinə-qüdrətinə and olsun ki, onların (Adəm övladının) hamısını (haqq yoldan) azdıracağam” (“Sad”, 38/82).

Allah şeytanı hüzurundan qovmamışdan əvvəl ona bunları bildirir:

“Onlardan kimi bacarırsansa, səsinlə (vəsvəsənlə) yerindən oynat, atlı və piyadanı onlara qarşı səfərbər et, (onları harama, zinaya sövq etməklə mallarına və övladlarına) ortaqlaş, onlara cürbəcür (yalan) vədlər ver”. Şeytan ona uyanlara yalnız yalan vədlər verir! (“İsra”, 17/64).

Şeytanın Allahın izni çərçivəsində işlətdiyi hiylələri sonrakı səhifələrdə təfərrüatları ilə açıqlayacağıq. Ancaq unudulmamalıdır ki, şeytanın Allahın ona verdiyi imkan xaricində bir gücü yoxdur. Şeytanın vəzifəsi cəhənnəm

üçün yaradılmış insanların aid olduqları yerə getmələrinə vasitəçi olmaqdır. Şeytana uyanlar Allahın cənnətinə layiq olmayan və əxlaq baxımından heyvandan daha aşağıda dayanan varlıqlardır. Allah bunu ayələrində belə açıqlayır:

“Biz cinlərdən və insanlardan bir çoxunu cəhənnəm üçün yaratdıq, onların qəlbləri vardır, lakin onunla anlamazlar. Onların gözləri vardır, lakin onunla Allahın möcüzələrini görməzlər. Onların qulaqları vardır, lakin onunla eşitməzlər. Onlar heyvan kimidirlər, bəlkə də daha çox zəlalətdədirlər. Qafil olanlar da məhz onlardır (“Əraf”, 7/179).

Bununla yanaşı Allahın Ona qarşı səmimi bəndələri üzərində şeytanın heç bir təsiri yoxdur. Allah ona sığınan və ona şəriq qoşmayan səmimi bəndələrini şeytanın azdırıcı hiylələrindən qorumuşdur.

“Həqiqətən, iman gətirib yalnız öz Rəbbinə təvəkkül edənlərin üzrində şeytanın heç bir hökmü yoxdur” (“Nəhl”, 16/99).

Nəticə olaraq deyək ki, şeytan da bütün digər varlıqlar kimi Allah tərəfindən vəzifələndirilmiş bir varlıqdır. Onun vəzifəsi Allahın cənnət üçün yaratdığı möminlərlə cəhənnəm üçün yaratdığı digər insanların bir-birindən seçilib fərqləndirilməsinə vəsilə olmaqdır. Bu isə bir növ təmizlik mənasına gəlir. Qəlbində xəstəlik və pislik olanlar şeytan vasitəsi ilə möminlərdən uzaqlaşır, ayrılırlar. Ayədə şeytanın hökmünün yalnız bu kimsələr üzərində olacağı bildirilir:

“Şeytanın vəsvəsəsini qəlblərində mərəz (nifaq, şəkk mərəzi) və ürəkləri qanlı, sərt olanlar üçün bir sınaq vasitəsi etsin. Şübhəsiz ki, zalimlər haqdan uzaq bir ixtilaf içindədir” (“Həcc”, 22/53).

Şeytanın möminlərə verməyə çalışdığı sıxıntılar möminlərin dünyada Allaha yaxınlaşmasına, Allaha daha sıx sarılmasına və hidayətlərinin artmasına vəsilə olur:

“Və özlərinə elm verilən kəslər də bilsinlər ki, haqq sənin Rəbbindəndir. Artıq ona inansınlar və ürəkləri ondan xatircəm olsun. Şübhəsiz ki, Allah iman gətirənləri doğru yola yönəldər!” (“Həcc”, 22/54).

ŞEYTANIN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Seytan hər insanın həyatı boyu min dəfələrlə qarşılaşacağı ən böyük düşmənidir. Ona görə düşməndir ki, insanın ucbatından Allah dərgahındakı məqamını itirmişdir. Yer üzündəki fəaliyyətinin əsas səbəbi də insanları azdırmaq üçün Allahdan aldığı möhlətdir. Qiyamətə qədər ona verilən möhlət davam etdikcə şeytan hələ çox insanı cəhənnəm atəsinə sürükləyəcək, bunu bacarmaq üçün hər cür hiyləyə əl atacaq. Bu məqsədlə şeytan insanları hər an təqib edir (“Əraf”, 7/27), insana zərər vermək üçün planlar və oyun hazırlayır.

Əksər insanlar şeytanın nə qədər böyük bir təhlükə olduğuna əhəmiyyət vermir. Bu insanların məntiqinə görə, şeytan uzaq, hətta xəyali bir varlıqdır. Onların fikrinə görə, yalnız böyük cinayətlər edən vəhşi və cani insanlar şeytana tabe olur, özlərini və özləri kimi adi insanları təmiz qəlbli görürlər. Ancaq aradıkları kiçik xətalara bağlı “şeytana uydum” deyirlər.

Ancaq bu qəflət insanın həyatı boyunca etdiyi ən böyük xətalardan biridir. Çünki şeytan iman gətirən kiçik qrupdan başqa insanların çoxunu öz nəzarəti altına alıb. Bu insanlar əhəmiyyət vermədən ən böyük düşmənləri olan şeytanın is-

tədiyi bir şəkildə həyat yaşayır və onun ardınca cəhənnəmə gedirlər.

İnsanların əsas işi şeytani çox yaxşı tanımaq və onu özünə düşmən bilməkdir. Allah bunu insanlara “Fətir” surəsində əmr edib:

“Həqiqətən şeytan sizin düşməninizdir, onu özünüzdə düşmən tutun. O, özünə uyanları cəhənnəm əhli olmağa çağırır” (“Fətir”, 35/6).

Şeytana lazım olan qiyməti vermək, onu bir düşmən olaraq qavramaq insanı qurtuluşa aparən addımlardandır. Bunun üçün əvvəlcə şeytanın xüsusiyyətlərini, sonra işlətdiyi hiylələri bilmək lazımdır. Bir çox Quran ayələrində ayrı-ayrılıqda bildirilən bu xüsusiyyətlər aşağıda müxtəlif başlıqlar altında izah edilir.

Hiyləgər və yalançıdır

Şeytan insanları doğru yoldan uzaqlaşdırmaq üçün əvvəlcə həqiqətlərin üstünü örtür. Bunun üçün ən əlverişli yol isə hiyləgərcəsinə yalan söyləyərək insanları aldatmaqdır. Yalan yolu ilə saxta və boş vədlər verərək insanları öz tərəfinə çəkməyə çalışır. Daha yaxşı sosial vəziyyət, daha çox pul, daha rahat bir həyat, hətta axirətdə daha üstün bir məqam vəd edir. Ancaq yalan söylədiyini və boş vədlər verdiyini axirətdə özü etiraf edəcək:

“İş bitdikdə şeytan belə deyəcək: “Allah sizə cəhənnəmə düşəcəyiniz barədə doğru vəd vermişdi. Mən də sizə vəd vermişdim, amma sonra vədimə xilaf çıxdım” (“İbrahim”, 14/22).

Bu etiraf ancaq dünya həyatı qurtarıdıqdan sonra, şeytan və dostları qiyamət günü həşr edildikləri vaxt ortaya çıxacaq. Əlbəttə, bu gerçəyi öyrənmək şeytanın dostlarına heç bir fayda verməyəcək. Onların hamısı tarix boyu şeytana tabe

olan digər insanlarla bərabər cəhənnəmə gedəcək.

İtaətdən çıxmış, sayğısız və nankordur.

Şeytan onu yoxdan var edən və daşdığı bütün xüsusiyyətləri ona verən Allaha qarşı böyük bir nankorluq etməkdədir (“İsra”, 17/27). Bu nankorluq və düşüncəsizlik xüsusiyyəti ilə Yaradanına qarşı asi olmuş və itaətdən çıxmışdır.

Azğın və firıldaqçıdır

Şeytanın diqqət çəkilən bir başqa xüsusiyyətləri də həm azğın, həm də firıldaqçı (“Həcc”, 22/3) olmasıdır.

Qurduğu tor inananlar üçün çox zəifdir

Şeytanın iman gətirənlərə qarşı tələ və hiylə ilə qurduğu torlar xaricdən baxıldıqda güclü görünsə də əslində bir aldatmadır. Çünki həqiqətdə şeytanın hiyləli toru zəifdir və dağılmağa məhkumdur:

“İman gətirənlər Allah yolunda, kafir olanlar isə şeytan yolunda vuruşurlar. O halda şeytanın dostları ilə vuruşun! Şübhəsiz ki, şeytanın hiyləsi zəifdir!”
(“Nisa”, 4/76)

Gücü yalnız dəvət etməyə çatar

Şeytanın insanı nəyəsə məcbur etmək gücü yoxdur. O, ancaq insanları öz yanlış yoluna dəvət edir. Bu dəvətə uyan insan öz iradəsi ilə hərəkət edir. Yəni insan bir vicdansız iş tutduqda bunun məsuliyyətini şeytanın üzərinə ata bilməz. Əsl qınanmalı olan məsələ isə insanın şeytana uyan nəfsidir. Şeytan bu həqiqəti axirətdə onu günahlandıran kafirlərə belə bildirəcək:

“Əslində, mənim sizin üzərinizdə heç bir hakimiyyətim yox idi. Lakin mən sizi (günah işləməyə, Allaha asi olmağa çağırdım), siz də mənə uydunuz. İndi məni yox, özünüzü qınayın. Nə mən sizin dadınıza çata bilərəm, nə də siz mənim dadıma. Mən öncə sizin məni Allaha şəriik qoşmanızı da inkar etmişdim”. Həqiqətən zalimləri şiddətli əzab gözləyir” (“İbrahim”, 14/22).

İnsanların düşmənidir

Şeytanın insanın əsl düşməni olduğu bir çox ayədə bildirilmişdir (“Ənam”, 6/142; “Kəhf”, 18/50; “Yasin”, 36/60). Çünki şeytanın insana vermək istədiyi zərər yer üzündə heç kimsənin verməyəcəyi qədər böyükdür. Şeytan insanın cəhənnəmdə əbədi yanmasını istəyir. Bu səbəblə də insanın ən böyük düşmənidir. Bu ayələrdə bildirilir:

“Ey insanlar! Yer üzündəki şeylərin təmiz və halal olanlarını yeyin. Şeytanın izi ilə getməyin. Həqiqətən şeytan sizinlə açıq-açığına düşməndir (“Bəqərə”, 2/168).

“Çünki şeytan insanın açıq düşmənidir” (“Yusif”, 12/5).

Yaxşılıqdan və xeyirdən tamam uzaqdır

Varlığını insana zərər vermək, onu sıxıntıya salmağa həsr etmiş şeytan insanlar üçün heç bir xeyir və yaxşılıq istəmir. Şeytanın bu xüsusiyyəti ayələrdə də **“hər cür xeyirlə əlaqəsi kəsilmiş”** (“Nisa”, 4/117) olaraq bildirilir.

İnsanlara qarşı bir pislkdir

Şeytanın insan üzərindəki təsiri Quranda pislük olaraq tanınır:

“Sizi pislüklərdən təmizləmək, şeytanın vəsvəsəsini sizdən çıxarmaq, ürəklərinizi doldurmaq və ayaqlarınızın altını möhkəm etmək üçün göydən üstünüzə yağış yağdırmışdı” (“Ənfal”, 8/11).

Allahın dərgahından qovulmuşdur

Şeytan itaətsizliyi və nankorluğu üzündən Allahın dərgahından alçaldılaraq və lənətlənərək qovulmuşdur. “Şeytan” kəlməsi qovulmuş mənasına gəlir. Şeytanın bu xüsusiyyəti “Təkvir” surəsinin 25-ci və “Hicr” surəsinin 17-ci ayələrində bildirilir.

ŞEYTANIN TAKTİKALARI

Qiyamətə qədər davam edəcək mübarizəsinin sonunda şeytan milyardlarla insanı özü ilə birlikdə cəhənnəm atəşinin içinə aparır. Ancaq bir qrup insanlar var ki, şeytan onlara qarşı əsla zəfər qazanmayacaq. Onlar möminlərdir. Çünki möminlər Allahın yer üzündəki xəlifələridir və onun himayəsi altındadırlar. Şeytanın oyunlarının onlara heç bir təsiri olmur. Şeytan tərəfindən də etiraf edilən bu həqiqət Quranda belə bildirilir:

“İblis dedi: “Ey Rəbbim! Məni azdırmağına (rəhmətindən kənar etməyinə) and içirəm ki, mən də insanlara pis əməllərini yer üzündə yaxşı göstərib onların hamısını yoldan çıxaracağam. Yalnız sənin sadıq bəndələrindən başqa” (“Hicr”, 15/39-40).

Ayədən də aydın olduğu kimi, şeytanın gücü həqiqi möminləri azdırmağa çatmaz. Ancaq heç kim də özünü “cənnətlik” hesab edə bilməz. Mömin bir kəs **“şübhəsiz, Rəbbinin əzabından arxayın olmaq olmaz”** (“Məric”, 70/28) ayəsi üzrə imanını qorumaq üçün hər zaman **“Allahın ipindən möhkəm yapışmaq”** (“Ali-İmran”, 3/103) məcburiyyətindədir. Şeytan insanların **“düz**

yolunun üstündə oturacağı” (“Əraf”, 7/16), onların **“ayaqlarını büdrətmək**” (“Ali-İmran”, 3/155) istəyəcəyi üçün mömin onun hiylə və oyunlarına qarşı ayıq olmalıdır. Əks təqdirdə bu tələlərə düşər və hətta bir müddət sonra dindən də çıxıb bilər. İndi şeytanın insanları cəhənnəmə çəkmək üçün işlətdiyi fəndlərini ayrı-ayrı araşdıraq.

Vəsvəsə verir

Möminlərin ən böyük düşmənlərinə qarşı mübarizəsi ömür boyu davam edib. Bu savaş zamanı şeytan müxtəlif fəndlərdən istifadə edir. Şeytan insana heç bir zaman əsl üzünü göstərməz, qarşısına çıxıb “mən şeytanam və sənin cəhənnəmdə yanmağın istəyirəm” deməz. Onun əvəzinə **“İnsanların ürəklərinə vəsvəsə verərək**” (“Nas”, 114/4-5) öz varlığını məharətlə gizlədər.

Şeytana əhəmiyyət verməyən insan onun təlqinlərini öz düşüncəsi zənn edər. Sonra şeytan onu bu fikirlərin doğru olduğuna inandırır. Bunun nəticəsində bir çox insanı - ağılları özlərində olmadığı anda - tam nəzarət altına alır.

Ancaq möminlər sinələrə və qəlblərə girib vəsvəsə verən bu düşməni Quran vasitəsi ilə saf-çürük edə bilər. Mömin əvvəlcə qəlbindən gələn bu səsin şeytana yoxsa öz vicdanına aid olduğunu ayırd edəcək bir nur və fərasət sahibidir. İnsan şeytanın oyununa fikir verdikdən sonra Quranda əmr edilən qayda üzrə hərəkət edər, Allaha sığınar. Çünki Allahı anan bir möminin qarşısında şeytanın vəsvəsəsinin heç bir hökmü qalmaz. Allah bu önəmli sirri Quranda belə bildirir:

“Əgər sənə şeytandan bir vəsvəsə gəlsə, Allaha sığın. Şübhəsiz ki, Allah hər şeyi eşidən və biləndir. Allahdan qorxanlara şeytandan bir vəsvəsə toxunduğu zaman onlar xatırlayıb düşünərlər və dərhal görən olurlar (“Əraf”, 7/200-201).

Dünya həyatı bir imtahan yeri olduğu üçün hər gün insanın qarşısına müxtəlif hadisələr çıxır, insan müxtəlif vəziyyətlərlə qarşılaşır. Bütün hallarda şeytan kənarında pusquda dayanır və möminin bu vəziyyətlərdə göstərə biləcəyi kiçik zəiflik onun üçün böyük bir fürsət olur.

Şeytan bu fürsətlərin hamısından istifadə edir, ancaq özünün varlığını heç bir şəkildə hiss etdirməməyə çalışır.

Əgər mömin içində olduğu hadisələrdə və işlərdə hər şeyin tərs getdiyini, sızıntı verdiyini, vicdanının narahat olduğunu hiss edirsə, o dəqiqə dayanıb düşünməlidir. Bunun üçün ən asan yol insanın özünə xaricdən başqasının gözü ilə baxmasıdır. Beləliklə də insan qarşısındakı insanı, yəni özünü bu suallar vasitəsilə aydın görür;

- Həmin an beynindəki düşüncələr Quranla uyğun gəlirmi?
- Allahı anmaqda tənbellik göstərirmi?
- Quranda buyurulan hökm və qadağalara əməl etməkdə tənbellik edirmi?
- Planları Allahın rızası və axirəti xaricindəki məqsədəmi yönəlib?
- O an üçün öz xeyri digər möminlərdən ön plandadırmı?
- Möminlər içində özünün xüsusi bir yeri olduğunu və yerinin doldurulmayacağını düşünürmü?
- Olan hadisədən təvəkkül etmədiyini, buna görə haqsızlığa uğradığını düşünürmü?
- Etdiyi fədakarlığı başqa insanların bilməsini və danışılmasını istəyirmi?
- Sevdidi maldan vermək lazım olduğu halda bir bəhanə edib verməməyəmi çalışır?
- Hər hansı bir dünya malına qarşı hərislikmi edir?
- Gələcəkə bağlı qorxu hissənə malikdirmi?
- Özünə qarşı Quran əsasında hərəkət ediləndə buna dözümsüzlük göstərirmi?
- Allaha və dinə düşmən olan bir kimsəyə qarşı içində bir sevgi, bağlılıq varmı?

● Quran oxumağı, dua etməyi və ya əməli saleh işlərdə olmağı üzürsüz səbəblər üzündən təxirə saldımı?

Əgər içindəki sıxıntı burada sayılanlardan və ya bunlara bənzər hallardan əmələ gəlibsə, bu insanın qəlbinə şeytan daxil olmuşdur. Zənn etdiyi bu düşüncələrin hamısı şeytanın qəlbinə verdiyi vəsvəsədir. Şeytan müxtəlif insanlara müxtəlif yollarla təsir etməyə çalışır.

Dindən uzaq, Qurandan xəbərsiz yaşayan bir kimsəni bu həyat tərzinə davam etməsi üçün fəndlər işlədir. Şeytan onları tamamilə dünya həyatına yönəldir, dünyanın fani, keçici bərbəzəyinə bağlayır, beləliklə də onların pak dindən uzaq olmalarına səbəb olur.

Şeytan dinə təzə-təzə maraq göstərən insanı ətrafı tərəfindən təklənəcəyi, din üzrə yaşamağa başlayarsa, bunu davam etdirə bilməyəcəyi kimi boş və yersiz düşüncələrə salaraq dindən uzaqlaşdırmağa çalışır.

Şeytan möminlərə qarşı da fəaliyyəti davam etdirir. Məsələn, möminin digər möminə hirslənməsi və ya Quran oxumağı ağılından keçirdikdə əsassız bir bəhanə tapıb bundan imtina etməsi bu fəaliyyətin nəticəsidir. Ancaq şeytan möminə “Quran oxuma”, “Allahı anma” demir. Çünki bunun təsirsiz olacağını bilir. Onun əvəzinə insanın beynini boş və uzun-uzadı, mənasız işlərlə məşğul edir. Əgər insan bu təsir altına düşürsə, axirəti unudub dünya həyatına bağlınırsa, bu qəflətin təsirindən Quranın əmr etdiyi şəkildə yaşamaqdan uzaqlaşır. Bu tələyə düşməməyin yeganə yolu şeytanın pıçılıtlarını vaxtında bilib Allaha sığınmaqdır.

Şeytanın xüsusiyyətləri, taktikaları və insan üzərində oynadığı oyunlar bəlli olduğu təqdirdə bundan sağlam nəticə çıxarıla bilər. Bunun üçün yeganə yol göstərən Qurandır. Sonrakı səhifələrdə Quran ayələrinə görə şeytanın fəndləri, onun insanları Allah yolundan uzaqlaşdırmaq üçün qurduğu tələlər, möminlərin hərəkətlərindəki xətalardan istifadə edərək qurduğu hiylələr açıqlanacaq.

Şirk

Qurana görə, “şirk” Allaha şərik qoşaraq ondan başqasını tanrı qəbul etmək mənasını bildirən kəlmədir. Ancaq içində olduqları şirk ucbatından cəhənnəmə gedəcək milyardlarla insan həqiqətdə şirk kəlməsinin mənasını bilməz. “Şirk qoşmaq, Allahdan başqasını tanrı qəbul etmək” ifadəsinin köməyi ilə Yaradan olaraq Allahdan başqa yaradıcı qəbul etmək, bütlərə ibadət etmək kimi əsrlərlə əvvəllərin çoxtanrılı dinlərini qəbul etmək kimi başa düşərlər. Bu məntiqdən çıxış edən cahil insanlar “mən Allaha inanıram, bir kimsəyə zərərim dəymir, insanlara daim yaxşılıq etməyə çalışıram, cəhənnəmə gedəcəyimi zənn etmirəm” kimi tamamən Qurandan kənar və azğın məntiqə sahib olur.

Əslində isə Allahdan başqa bir varlığı qoruyucu güc olaraq qəbul etmək, Allahdan başqasından qorxmaq, Allahdan başqasına qarşı müstəqil bir sevgi duymaq kimi Allaha şərik qoşmaq mənasına gəlir. Allahdan başqa yolgöstərən axtarmaq şirkin ən çox yayılmış növlərindəndir. İndiki dövrün cahil toplumu Allahdan başqa yolgöstəricilər qəbul edərək və bu yol göstərənlərin ardınca gedərək əsrlərlə əvvəlki bütperəstliyi yaşadır. Çoxtanrılı dinlərin yerini insanlar tərəfindən ortaya atılan dindənənar ideologiyalar, bütlərin yerini isə bu ideyaların qurucuları, ya da onların heykəlləri tutur. Ölkələrdən və millətlərdən asılı olmayaraq milyardlarla insan Allahın dinini yaşamaqdan bu yolla uzaqlaşmışdır.

Əlbəttə, insanı bu azğınlığa ən çox təhrik edən qüvvə şeytandır. Çünki insanın Allahdan uzaqlaşdığı nöqtə şeytanın insana qarşı qurduğu cəbhədir. Buna görə şeytan şirk sayəsində cahil insanların beynini keyləşdirir. Bütün həyatı şirkə dolu olan bu insanların sağlam düşünməsinə mane olur. Və belə insanlar həyatlarını Allahın istədiyini şəkildə, Quran üzrə deyil, şeytanın göstərişləri üzərində yaşayır.

Şirk içində olan həyat şeytan tərəfindən hazırlanmış elə

bir tələdir ki, bu tələdə olan insanlar öz vəziyyətlərinə əhəmiyyət verməz. Bu insanların çoxu özlərini doğru yolda, hətta hər kəsdən daha çox cənnətlik hesab edir. Şərik qoşduqlarını bilməyən və özlərini çaşdıran bu insanların axirət günü əslində müşrik olduqlarını bildikdə məruz qaldığı zülm ayədə belə anladılır:

“O gün onların hamısını bir yerə toplayacaq, sonra şərik qoşanlara deyəcəyik: “Tanrı olduqlarını iddia etdiyiniz şərikləriniz (bütələriniz) haradadır?” Onların: “Rəbbimiz Allaha and olsun ki, biz müşrik deyildik!” deməkdən başqa heç bir çarələri qalmayacaq. Gör onlar özlərinə qarşı necə yalan deyirlər! Özlərindən uydurub düzəlttikləri bütələr də onlardan qeyb olacaq” (“Ənam”, 6/22-24).

Şirki doğuran səbəblərdən biri də insana yaradılışdan verilən sevgi hissənin düzgün yönəldilməməsidir. İslamda Allaha yaxınlaşmağa səbəb olan bu duyğu cahiliyyədə Allahdan uzaqlaşdıran şeytani tələ olmuşdur. Möminlər fitrətlərindəki sevgini əsl sevgiyə layiq olan Allahə yönəldirlər. Bu sevgi bütün sevgilərin fəvqündədir. Digər insanları və varlıqları isə Allahı sevdikləri üçün sevrələr. Möminlərin bir insana qarşı müstəqil şəkildə sevgi bəsləməsi, məsələn, Allaha asi olan bir kafirə qarşı sevgi bəsləməsi Qurana görə mümkün deyildir. Möminlər Allahın razılığını, yəni rızasını qazanmaq üçün Allahın sevdini sevrər, sevmədiyini sevməzlər. Möminlərin insan sevgisi Allaha yönəldilən sevginin bir nəticəsi olduğundan müşriklərin insana qarşı sevgisindən daha dərin və möhkəm olur.

Müşriklər isə sevgilərini sahib olduqları saysız-hesabsız tanrılara bəsləyirlər. Bu kimsələr Allahı sevdiklərini iddia edirlər. Ancaq bu sevgi sözdə qalır. Onlar bütün həyatlarını, həqiqi sevgilərini öz bütələrinə xərcləyirlər. Məsələn, atalarını, oğullarını, həyat yoldaşlarını, pulu, şöhrət və vəzifəni Allahdan daha çox sevrələr. İnkər edənlərin bu sevgiləri bir

ayədə belə bildirilir:

“İnsanların içərisində Allahdan qeyrilərini Allaha şəriq qoşub onları Allahı sevən kimi sevənlər də vardır. Halbuki iman gətirənlərin Allaha məhəbbəti daha qüvvətlidir. Əgər özlərinə zülm edənlərin vaxtında görəcəkləri əzabdan xəbərləri olsaydı, onlar bütün qüvvətin və qüdrətin Allaha məxsus olduğunu və onun əzabının şiddətli olacağını bilərdilər” (“Bəqərə”, 2/165).

Cahiliyyə dövründə ən çox yayılan şirk ünsürlərindən biri qadınlara duyulan böyük sevgi idi. Əgər hər hansı bir qadına duyulan sevgi Allaha qarşı olan sevgidən artıqdırsa, bu, şirki doğurur. Bir insana qarşı olan sevgi o insandakı gözəlliklərin sahibinin Allah olduğu düşünülərək olursa, bunun bir mənası olur. Allaha qarşı bəslənən sevgidə bir son olmadığından Allah üçün sevən bir insanın qarşısındakına olan sevgisi çox güclü və davamlı olur.

Allah qadınlara qarşı olan bu asılılığın şeytan oyunu olduğunu belə bildirmişdir:

“Allahı qoyub yalnız qadın bütlərə tapınır və yalnız asi şeytana ibadət edirlər” (“Nisa”, 4/117).

Şirk Allaha qarşı işlənən ən böyük bir günah və nankorluqdur. Odur ki, Allah bütün günahları bağışlaya biləcəyini, ancaq şirki qəti olaraq əfv etməyəcəyini bildirmişdir:

“Şübhə yoxdur ki, Allah özünə şəriq qoşanları əfv etməz, amma istədiyi şəxs bundan başqa olan günahlarını bağışlar. Allaha şəriq qoşan şəxs əlbəttə, böyük bir günah etmişdir” (“Nisa”, 4/48).

Şirk o qədər böyük bir təhlükədir ki, bütün ömrünü Allaha ibadət etməklə keçirən kimsələri belə məhvə aparar. Çünki edilən bütün saleh əməllər şirkin olduğu təqdirdə boşa gedər. Bu səbəbdən şeytan həyatını Allaha bağlamış möminləri şirkə aparmaq üçün müxtəlif tələlər qurar,

fürsət, məqam gözləyər. Kiminə qadınları, kiminə pulu və başqa yolları təklif edər. Məsələn, qazanılan bir uğura “bunu mən etdim” deməsi şeytanın hazırladığı tələdir. Beləliklə, insanı Allahın iradəsindən kənarında şəxsi bir gücü olduğuna inandırmağa çalışır.

Möminlər əməllərinin boşa getməsinə səbəb olacaq hər cür təhlükəyə qarşı son dərəcə diqqətli olmalıdır. Bunun üçün Quranda möminlərə çox aydın şəkildə bildirilir:

“Sənə və səndən əvvəlkilərə belə vəhy olunmuşdur: “Əgər şərikin qoşsan, bütün əməlin puça çıxacaq və mütləq ziyan çəkənlərdən olacaqsan. Xeyr! Yalnız Allaha ibadət et və Onun nemətlərinə şükr edənlərdən ol!”” (“Zumər”, 39/65-66).

İnsanların şükür etməsinə qarşı maneələr

Şeytan Allahın hüzurundan qovulmamışdan əvvəl özünə söz vermişdir. Bu söz şeytanın insanlara qarşı edəcəyi çox önəmli fəndlərdən birini göstərir:

“Sonra onların qarşılarından və arxalarından, sağlarından və sollarından gələcəyəm və sən onların əksəriyyətini şükür edən görməyəcəksən!” (“Əraf”, 7/17).

Şeytan insanların şükür etməsinə maneçilik törədir. Çünki şükranlıq Allahın Quranda üzərində ən çox dayandığı əməllərdən biridir. 60 ayədə şükürdən və şükranlığın önəmindən, vacibliyindən bəhs edilir. Allahın bu qədər diqqətlə xatırladığı bu vəzifəni insanlara unutmurmaq şeytanın əlbəttə ki, başlıca məqsədlərindən biridir.

Şükür edə bilmək üçün əvvəlcə şükürün vacibliyini qavraya biləcək şüura sahib olmaq gərəkdir. Şükür edən insan ona verilən nemətin sahibinin Allah olduğunu və Allah qarşısında acizliyini bilir. Allahın böyüklüyünü və

əzəmətini görməyib bunu qəlbi ilə təsdiq etməyən bir insanın şükrü də zahiri olur.

Şeytanın təsiri altında olan cahil cəmiyyət şükürdən uzaq olur. Şükür etmək kimi əsas bir ibadəti ancaq baş verən müsibət keçdikdən sonra və ya xoşagəlməz bir vəziyyət ortadan qalxdıqda xatırlayar, sonra yenə içindəki yaşamlarına dönərlər.

Quranda buna misal olaraq başlarına fəlakət gəldiyi zaman dua edən, sıxıntı aradan qalxdığı zaman şəriq qoşan insanların halları göstərilmişdir:

“De ki: Gizləndə Allaha dua edib: “Əgər bizi suyun və qurunun zülmətindən qurtarsan, əlbəttə, şükür edənlərdən olarıq” deyə yalvardığınız zaman sizləri bundan xilas edən kimdir? De ki: “Sizi ondan xilas edən və hər bir qəmdən qurtaran Allahdır. Bütün bunlardan sonra siz yenə də ona şəriq qoşursunuz?” (“Ənam”, 6/63-64).

Halbuki şükür etmək insanın ən mühüm vəzifələrindən biridir. Çünki hər bir insanın həyatı şükrü tələb edən saysız-hesabsız nemətlərlə doludur. Bu nemətlərin saymaqla bitməyəcəyi “Nəhl” surəsinin 18-ci ayəsində aydın şəkildə bildirilir. Quranda şükür üçün xüsusi bir hədd qoyulmadığından insan əlindəki nemətləri şükür etmək üçün istifadə edə bilər. Məsələn, Hz.İbrahim kimi onu yedirən və içirən Allah olduğunu bilən insan (“Şüəra”, 26/79) hər yemək yeyəndə və ya bir şey içəndə bütün bunları ona lütf edən Allaha şükür etməlidir.

Ancaq şükür etmək tək cə yemək-İçməklə məhdudlaşmamalıdır. İnsanın gün ərzində istifadə etdiyi halda çox zaman ağına gətirmədiyi, dəyərini ancaq onu itirdiyi zaman bildiyi saysız nemətlər var. Quranda tez-tez bildirilən “görmə” və “eşitmə” nemətləri də buna nümunə olaraq göstərilə bilər.

Görmə və eşitmə təsadüfən ortaya çıxmış nemətlər deyil. Allahın insanlara gözlər, qulaqlar verməsi ona şükür

etməsi və layiqincə qulluq etməsi məqsədi ilədir:

“Allah sizi analarınızın bətnindən heç bir şey bilmədiyiniz halda çıxardı. Sonra sizə qulaq, göz və qəlb verdi ki, bəlkə şükür edəsiniz” (“Nəhl”, 16/78).

Eyni şəkildə insanlar üçün minik və yükdaşıma vasitəsi olan gəmilərin dünyanın dördüdə üçünü təşkil edən dənizlərin, hətta küləklərin belə varlığı insanların şükür etməsini tələb edir. Allah bunu belə bildirir:

“Təzə ət yeməyiniz, taxdığınız bəzək şeylərini əldə etməyiniz üçün dənizi də sizə ram edən Odur. Allahın nemətindən sizin ruzi axtarmağınız üçün gəmilərin onu yara-yara üzüb getdiyini görürsən. Bəlkə şükür edəsiniz!” (“Nəhl”, 16/14).

“Həqiqətən küləkləri müjdəçi olaraq göndərməsi, sizə öz mərhəmətindən daddırması, əmri ilə gəmilərin üzməsi, kərəmindən ruzi axtarmağınız onun qüdrət əlamətlərindəndir. Bəlkə şükür edəsiniz” (“Rum”, 30/46).

“Gəmilərin onun əmri ilə dənizdə üzməsi və sizin də onun kərəmindən ruzi axtarmanız üçün dənizi sizə ram edən Allahdır” (“Casiyə”, 45/12).

Möminin ona verilən nemətə şükür etməsi onun bu nemətin sahibini tanımasına dəlildir. Beləliklə, həm nemətin haqqını vermiş olur, həm də önündə daha üstün nemətə yol açılır. Allaha şükür edən bəndələrinə nemətlərini artıracağını bildirərkən şükür etməyən nankorları əzabına düçar edəcəyini bildirir:

“Yadınıza salın ki, o zaman Rəbiniz bunu bildirmişdi: “Əgər mənə şükür etsəniz, sizə olan nemətimi artıracağam. Yox əgər nankorluq etsəniz, mənim əzabım həqiqətən şiddətlidir” (“İbrahim”, 14/7).

Peyğəmbərlik məqamı verilmiş Hz.Süleymanın

Allahdan ona şükür etməyi ilham etməsini istəməsi (“Nəml”, 27/19) bütün möminlərə nümunədir. Çünki şeytan insanlara önlərindən, arxalarından, sağlarından, sollarından gələrək nemətlərə şükür etməyi unutturmaq, nemətlərin özünə bağlılığa sövq etmək kimi hiylələrlə onları azdırır.

Qorxu verməsi

Möminlərin Allaha olan yaxınlıqları şeytana qarşı qalxan kimi dayanır. Allaha təslim olmaq, onu zikr etmək, yer üzündəki hər bir hadisənin onun nəzarətində olduğunu bilmək möminlərə mənəvi bir güc verir. Şeytan hər an fürsət axtararaq möminlərin bu mənəvi gücünü zəiflətmək istəyir. Bu yollardan biri də insana Allah qorxusundan başqa “qorxu”lar verməkdir.

Şeytanın bu silahı işlətməsinin daha önəmli səbəbi var. Qorxu şüurun dayanmasına, Allahla əlaqənin qırılmasına və Allaha təvəkkül etməyin ortadan qaldırılmasına səbəb olur. İxlasını qoruyan mömin üçün belə hal əhəmiyyətsiz olur. Şeytan ancaq qəflət içində olan, şüuru dəyişkən və ya tamamilə bağlı olan insanlara təsir edir. Quran ayəsində qorxmaq lazım gələn əsl qüvvənin Allah olduğu bildirilir:

“Sizi yalnız o şeytan öz dostlarından qorxudub çəkindirir. Amma siz onlardan qorxmayın. Əgər möminsinizsə, məndən qorxun!” (“Ali-İmran”, 3/175).

Dünya möminlər üçün onların qədərə bağlı olaraq yaşadığı keçici və fani bir məkandır. Qorxacaqları tək mütləq varlıq da bu dünyanın və qədərin hakimi olan Allahdır.

Mömin olmayanlar isə dünyanı bir-birindən ayrı hadisə və insanların qərar tutduğu nəzarətsiz bir məkən zənn edərlər. Belə insanları qəlbinə şeytan asanlıqla vəsvəsə verib qorxu salar. Bu insanlar üçün qarşılarına çıxan hər hadisə sonu bəlli olmayandır. Onlar ölüm qorxusuyla, yoxsulluq

qorxusuyla, gələcəkdə ola biləcək hadisələr qorxusuyla Allaha deyil, saysız bütlərə sarılırlar.

Şeytanın “qorxu” tələsi möminlər toplumu içində yaşayan, ancaq qəlbində xəstəlik olan kimsələrə də təsir edir. Allah yolunda qarşısına bir çətinlik çıxdıqda onları bir qorxu bürüyər, içlərində olan qəflət ortaya çıxar. Məsələn, güclü savaş ortasında qorxuya düşən bir qrup insanın durumu Quranda belə bildirilmişdir:

“Möminlər: “Kaş cihad barəsində bir surə nazil olaydı” deyirdilər. Elə ki, möhkəm bir surə nazil olub orada döyüş cihad əmri bildirildi. Ya Məhəmməd! Qəlblərində mərəz olanların sənə ölüm qorxusundan bayılmış kimsənin baxışı ilə baxdıqlarını gördün. Amma onlara daha çox yaraşardı” (“Muhəmməd”, 47/20).

Təvəkkül edən insan özünü tam olaraq Allaha və qədərə təslim edər. Qorxudan tam azad olar, Allaha tam təslimiyyətin verdiyi cəsarətlə Allahdan başqa heç bir gücdən qorxmaz.

Möminlərin cəsarətinin şüursuz və ağılsız inkarçıların özlərindən xəbəri olmamasından fərqli olmasındakı xüsusiyyətlər unudulmamalıdır.

Bu hiss qədərə tam iman etməyin, Allaha təslimiyyətin verdiyi özünə inam hissidir. Səmimi olaraq iman gətirməyənlər bu hissi duymazlar. Möminlərin bu cəsarətinin Quranda bir çox nümunələri var.

Məsələn, Hz.Musa və yanındakılar dənizlə fironun ordusu arasında qaldıqları zaman aralarındakı zəif imanlı kimsələr yaxalandıqları zənniylə qorxuya düşürlər. Hz.Musa: **“Xeyr. Rəbbim mənimlədir”** (“Şüəra”, 26/62), -deyərək Allaha təslimiyyətini və sığınmağını ifadə edər. Allaha iman gətirdikləri üçün firon tərəfindən qolları və qılçaları kəsilmək əmri verilən sehrbazlar da eyni qorxusuzluq göstərmişlər. Oda atılan Hz.İbrahim də eynilə

heç bir qorxu duymamışdır. Quranın “Əhzab” surəsində bəhs olunan möminlər düşmən dəstəsi ilə qarşılaşdıqları zaman imanları və təslimiyyətləri artmışdır. Çünki şeytanın qorxu təlqininin təvəkkül edən insana təsiri yoxdur. Allahın ayəsində də bildirildiyi kimi: **“Həqiqətən iman gətirib yalnız öz Rəbbinə təvəkkül edənlərin üzərində şeytanın heç bir hökmü yoxdur!”** (“Nəhl”, 16/99).

Möminlərin arasını vurmağa çalışır

Quran möminlərin birlik içində bir-birinə dəstək və köməkçi olmasını və bir-birini müdafiə etməsini əmr edir. Birliyin nə dərəcə güclü olmasının vacibliyi aşağıdakı ayədə bildirilir:

“Şübhəsiz ki, Allah öz yolunda möhkəm divar kimi səf çəkib döyüşənləri sevər” (“Saf”, 61/4).

Şeytan bu vacib hökmü gözdən yayındırmağa, möminlərin arasındakı birliyi pozmağa çalışır. Bu məqsədi həyata keçirmək üçün ən böyük fəaliyyəti möminlər arasındakı söhbətlərin təsiri altında saxlamaq olur. Pis söz söyləməklə, işarə ilə danışmaqla, boş-boş danışma kimi cahil insanlara xas olan çirkinlikləri işləməyə təşviq etməklə onların aralarını vurmağa çalışır. İman gətirən şəxs şeytana qarşı boş dayandıqda hər an belə təhlükə ilə qarşılaşır. Bunun üçün Quranda möminlər bu təhlükəyə qarşı qaldırılır, bir-birinə gözəl söz söyləmələrini əmr edir və şeytanın möminlərin düşməni olduğunu xatırladır:

“Bəndələrimə de ki, gözəl sözlər söyləsinlər. Şeytan onların arasına fitnə-fəsad sala bilər. Həqiqətən də şeytan insanın açıq düşmənidir” (“İsra”, 17/53).

“Şübhəsiz ki, şeytan içki və qumarla aranızda ədavət və kin salmaq, sizi Allahı yada salmaqdan və namaz qılmaqdan ayırmaq istər. Artıq bu işə son qoyacaqsınızmı?” (“Maidə”, 5/91).

Nəsihət verdiyini təlqin edərək insanları buna inandırır

Şeytan əsas düşməni olan insanı sonsuz müsibətlərə düşür etməyi istədiyi üçün niyyətini heç bir şəkildə ona hiss etdirməz. Tam əksinə, insana ona öyüd vermək istəyən yaxın adam kimi yaxınlaşır. İnsanı yaxşılıq etmək istədiyinə inandırdıqdan sonra öz nəzarəti altına alır. İnsanın zəifliyindən istifadə edərək bu yöndə təlqinini edər. Hz. Adəmin cənnətdən çıxarılmasına səbəb olan xətanı işləməsi də bu tələ ilə oldu. Şeytan Hz. Adəmə və xanımına bir dost kimi yaxınlaşmış və onları nəsihət verdiyinə inandırmışdı:

“Şeytan Adəmin və Həvvanın örtülü ayıb yerlərini özlərinə göstərmək məqsədi ilə pıçıldayıb dedi: “Rəbbiniz sizə bu ağacı yalnız mələk olmamağınız və ya (cənnətdə) əbədi qalmamağınız üçün qadağan etmişdir”. Həm də onlara: “Mən əlbəttə, sizin xeyirxah məsləhətçilərinizdənəm” deyə and içdi” (“Əraf”, 7/20-21).

Şeytan Hz. Adəmi və zövcəsini aldadaraq onların cənnətdən qovulmasına nail olmuşdur. Hz. Adəm tövbə etdikdən və Allahdan bağışlanma dilədikdən sonra təkrar doğru yolu tapa bilmişdir.

Şeytanın düşməni olduğunu Allahdan öyrənən Hz. Adəmin bu bildirişdən sonra yenə şeytan tərəfindən aldanması insanın ömrü boyunca qarşı-qarşıya olduğu gizli düşməninin nə qədər mahir bir yalançı, hiyləgər olmasının dəlilidir.

Hz. Adəmə bütün şeytanların ən böyüyü olan iblis tərəfindən edilmiş “mən sizin nəsihət edənlərdənəm” təlqini indiki zamanda insanlara da insi şeytanlar tərəfindən edilir. Buna ən gözəl misal firounun öz qövmünü Allah yolundan azdırarkən onlara: **“...Mən ancaq sizə münasib gördüyüm rəyimi bildirirəm, mən sizə ancaq doğru yol göstərirəm”** (“Mömin”, 40/29), -deməsi buna bir misaldır.

Buna bənzər təlqinlərə bugünkü cahil toplumlarda da tez-tez rast gəlmək mümkündür. Dini yaşamaq onun hökmlərinə əməl etmək istəyən bir gəncə qarşı edilən “Sən hələ gəncsən, həyatı istədiyini kimi yaşa, yaşlanınca ibadət edərsən” təlqini buna bir misaldır. Bunu təlqin edən insan özünün yaxşılıq etmək məqsədilə dediyini söyləyir. Ancaq əslində çağırdığı yol cəhənnəm yoludur.

Şeytan “nəsihət vermə” taktikasını işlətmək üçün əvvəlcə insanın yan-yörəsində və nəzarətində olan insanlardan istifadə edir. Məsələn, Quranda iman gətirəndən sonra şeytan tərəfindən təlqin edilən və bundan başqa dostlarının təsiri ilə yolunu azan insanlardan bəhs edilir. Bu dostların sözləri şeytanın taktikasını göz önünə sürər: “Doğru yola, bizə gəl...” Şeytanın bu taktikasının bildirildiyi ayənin tamamı belədir:

“De ki, “Biz Allahı qoyub bizə nə bir xeyir, nə də bir zərər verə bilməyən bütlərə tapınacaq və Allah bizi düzgün yola yönəltdikdən sonra yer üzündə şaşqın dolanarkən şeytanların azdırdığı adam kimi geriyəmi (küfrə) döndəriləcəyik? Halbuki dostları onu “Bizə tərəf gəl” deyərək haqq yola çağırırdılar. De ki: “Allahın hidayəti doğru yoldur. Bizə aləmlərin Rəbbinə təslim olmaq əmr edilmişdir” (“Ənam”, 6/71).

İnsan bu düşməyə qarşı son dərəcə diqqətli olmaq məcburiyyətindədir. Ancaq Allaha tam təslim olmuş və onun zikrinə bağlanmış bir kimsə bunu bacarmaq ağına sahib olur. Şeytanın təlqinlərinin qaynağını o dəqiqə analiz edər və beynindən çıxarıb atar. Əks təqdirdə insan bunları öz düşüncəsi zənn edər və iradəsini ona təslim edər.

Allahın adından istifadə edərək azdırması

Şeytanın ən mahir və aldadıcı hiylələrindən biri də insanlara Allahın adından istifadə edərək yaxınlaşmasıdır. Bu qayda ilə Allahın razı olmadığı hərəkətlərin din və Allah adına olduğunu təlqin edər. Boş hərəkətləri xidmət, ibadət qismində elətdirir. Bu oyuna düşən insan Allah yolunda mücadilə üçün olan imkanları tamamilən öz nəfsi üçün istifadə etməyə başlayır.

Məsələn, bir insan dinə xidmət məqsədi ilə inkarçıların sıx olduğu, aldadıcı dünya zövqləri ilə bəzənmiş bir yerə gedəndə sadəcə olaraq öz nəfsini düşünərək hərəkət edər. Başlanğıcda halal olan nemətlərdən zövq alır. Sonra vəziyyət dəyişir. İnsanın xeyri üçün başladığı məqsədindən aralanır, məqsədinin yerini nemətlər tutur. Zahirən Allahın buyurduğu hədlər içərisində hərəkət edilirdi, amma qəlbə Allahın rızası deyil, nəfsin doyması ön plana keçir. Etdiyi hərəkətdən mükafat gözləmədiyi kimi imanı getdikcə zədələnir. Şeytan bir daha dünya həyatının aldadıcı bəzəyini göstərərək axirəti tərk etdirmiş, bəhanə olaraq “Allah rızası”nı istifadə etmişdir:

“Ey iman gətirənlər! Şübhəsiz ki, Allahın vədi haqdır. Dünya həyatı sizi aldatmasın. Şeytan da sizin tovlayıb yoldan çıxarmasın! Həqiqətən şeytan sizin düşməninizdir. Onu özünüzdə düşmən tutun. O, özünə uyanları cəhənnəm əhli olmağa çağırır” (“Fətir”, 35/5-6).

Kiçik hesabların və keçici, fani dünya həyatının ardınca düşərək imanı zəifləyən malını qorumaq üçün “Allah rızasını” sirr edən bu insanlar bir müddət sonra münafiq olurlar:

“Münafiqlər möminləri səsləyib deyəcəklər: “Məgər biz dünyada sizinlə birlikdə deyildikmi!?” Möminlər belə cavab verəcəklər: “Bəli, bizimlə birlikdə idiniz. Lakin siz özünüzü fitnəyə salıb məhvə düşür

etdiniz, gözlədiniz və şəkk etdiniz. Allahın əmri gəlib çatanadək sizi xam xəyallar, tamah aldatdı. Sizi Allah barəsində o tovlayan tovladı” (“Hədid”, 26/14).

Bu hiylə olduqca çaşdırıcı və aldadıcıdır. Çünki şeytan insanın doğru yolunun üstündə oturaraq (“Əraf”, 7/16) bir tələ qurmuşdur. Allahdan lazımınca qorxan kimsələr şeytanın bu oyununa girməzlər. Çünki Allah Ondan qorxanlara doğru yolu yanlış yoldan ayırmaq anlayışı verir:

“Ey iman gətirənlər! Əgər Allahdan qorxsanız, O, sizə haqqla nahaqqı ayırd edən verər, günahlarınızın üstünü örtüb sizi bağışlayar. Allah böyük lütf, mərhəmət sahibidir (“Ənfal”, 8/29).

Şeytanın insanı Allahın adı ilə aldatmasının bir başqa yolu da Allahın bağışlayan rəhmlili olduğunu önə sürərək insanı günah işləməyə sövq etməsidir. Allah əlbəttə, sonsuz mərhəmət sahibidir və tövbə edib Ondan bağışlanma diləyən hər bəndəsinin günahlarını əfv edir. Amma bir insan “onsuz da Allah əfv edəcək” deyərək bilə-bilə günah işləməyə başlarsa, çox təhlükəli bir yola girmiş olur. Tədricən qəlbi qatılaşır, hissiyyatsız, duyğusuz olur və Allah qorxusunu itirir. Quran **“Biz bağışlanacağıq”** deyərək bilə-bilə günah işləyən insanlardan (“Əraf”, 7/169) bəhs edərkən şeytanın insanı Allahın adıyla aldatdığını bildirir.

Möminin vaxt keçdikcə tükənməsini istəyir

Şeytan vaxt ötdükcə möminin tükənməsini arzu edir. Səbrlə möminin zəiflik göstərməsini gözləyir. Bəzən insanın mənəviyyatından qopardığı xırda məsələlər bir müddət sonra ürəyinin qabıq qoymasına və ağılının örtülərək şeytanın daha böyük təlqinlərinə və vəsvəsələrinə düşməsinə səbəb olur. Quranın bir ayəsində zaman içində qazandıqlarına görə şeytan tərəfindən ayaqları sürüşdürülmək istəyən bir

qrup möminin xəbəri belə verilir:

“İki ordu qarşılaşdığı gündə sizdən üz döndərən şəxslərin kəsb etdiyi bəzi şeylər şeytanın onları doğru yoldan çıxarmaq istəməsi üzündən baş verdi. Allah artıq onları bağışladı. Həqiqətən Allah bağışlayan və həlimdir! (“Ali-İmran”, 3/155).

Yalan vədlər verir

Şeytan insanları azdırmaq üçün saxtakarlıq fəndindən istifadə edir. Qarşısındakına yalan vədlər verir. Münafıqlar və müşriklər bu vədlərə inanırlar. Bu, sadə aldanma deyil. İnsan sonsuz axirətini bu boş vədlər nəticəsində itirir. Bu vədlərin əsas xüsusiyyətləri fani dünya həyatına bağlı olmasıdır. Şeytan kiminə əyləncə, eyş-işrət, ticarət, pul, mülk, kiminə də daha gözəl və uzun bir həyat, mövqe, şan-şöhrət vəd edər. **“Zahirən gözəl, daxilən çirkin sözlər”** təlqin edər (“Ənam”, 6/112).

Ancaq səbəb hər nə olursa-olsun, şeytana inananlar üçün nəticə eynidir: sonsuz əzab və cəhənnəm. Bu gerçək Quranda belə bildirilmişdir:

“Şeytan müşriklərə vədlər verir, ürəklərində arzular oyadır. Lakin şeytan onlara yalnız yalan vədlər verir” (“Nisa”, 4/120).

“İş bitdikdə daxil olduqda şeytan onu məzəmmət edən kafirlərə belə deyəcək: “Allah sizə (pis əməllərinizə görə cəhənnəmə düşəcəyiniz barədə) doğru vəd vermişdi. Mən də sizə (kömək edəcəyim haqda) vəd vermişdim, amma sonra vədimə xilaf çıxdım” (“İbrahim”, 14/22).

Allahın razılığını, rəhmətini və cənnətini qazanmağı hədəf seçən bir mömin keçici dünya həyatına aid olan vədləri əlbəttə ki, qəbul etməz. Yer üzündə olan hər hansı yüksək məqam, qazanacağı hər hansı mülk və nemətlər şübhəsiz

ki, qısa müddət davam edəcək, sonra ölümlə bərabər yox olub gedəcək. Axirət nemətləri isə əbədidir.

Şübhəyə və tərəddüdə salır

Şeytanın istifadə etdiyi bir başqa yol isə insanları şübhə və tərəddüdə salmaqdır. Həqiqətdə olmayan bir şeyi sanki var imiş kimi göstərir. Qəlblərində xəstəlik olan bəzi insanlar bir müddət sonra bu şübhələrin təsiri altına düşür. Hər hadisəni özlərinə qarşı planlanmış olduğunu zənn edirlər (“Münafiqun”, 63/4). Hətta elçi tərəfindən aldandıqları zənninə qapılırlar. Davamlı həyəcan, qorxu içində nə edəcəklərini bilməyən bir halda olurlar. Şüurlu insanın ağına gəlməyən, olmayan şübhələrə düşürlər:

“Onları hökmən sapdıracaq xülyalara salacaq, heyvanların qulaqlarını kəsməyi və Allahın yaratdıqlarına dəyişiklik verməyi əmr edəcəyəm! Allahı atıb şeytanı özünə dost tutan şəxs əlbəttə, açıq-aşkar ziyana uğramışdır” (“Nisa”, 4/119).

Mömin şeytanın ən qatı düşməni olduğu üçün bu təhlükələrdən heç vaxt kənarında qalmaz. Göstərdiyi ən kiçik tənbellik şeytana imkan verir ki, şübhə və tərəddüd yaymaq fəndlərini işə salsın. Ancaq güclü bir imanla və bilgi ilə axirətə inanan və hər an Allaha sığınan bir möminə qarşı bu şübhə və tərəddüdlər təsirsiz qalır.

Azğın əməlləri cəlbedici göstərir

Şeytan öz təsiri altına aldığı kimsələrə elədiyi azğın əməlləri gözəl və cəlbedici göstərir. Həmin insanlar da bu əməllərə davam edirlər:

“Şeytan əməllərini onlara gözəl göstərmiş, onları doğru yoldan sapdırmışdır. Buna görə haqq yolu tapa bilmirlər” (“Nəml”, 27/24).

“Barı əzabımız onların başlarının üstünü alanda yalvaraydılar. Lakin etdikləri əməlləri şeytan onlara süslü göstərmişdi (“Ənam”, 6/43).

Qəlbi qatılaşan insanlar pisi və yaxşını ayırd edən hissi itirdiklərindən şeytan pis işləri onlara yaxşı göstərir. Qəlbin bu cür qabalaşması üzündən şeytanın təsiri altındakı insanlar özlərinə xoş gələn pis əməllərindən dönmürlər. Bu inadkarlıq Quranda “atalarının dini” olaraq adlandırılan batil dinin təmsilçilərində də o zaman Allahın elçisinə üsyan edən və ona qarşı vuruşan münafıqlarda da görünür. Eyni zamanda kafirlərin möminlər əleyhinə olan fəaliyyətində də üzə çıxar. İstər müşrik olsun, istərsə də kafir, fərq etməz, onların hamısının ümumi xüsusiyyətləri şeytan tərəfindən öyrədilmiş və bu oyuna gətirilmişdir. Bir Quran ayəsində şeytanın bu insanlar üzərində təsiri belə bildirilir:

“O zaman şeytan onlara bə əməllərini gözəl göstərib demişdi: “Bu gün insanlar içərisində sizə qalib gələ biləcək bir kimsə yoxdur. Mən də sizin pənahınıza, dadınıza çatanam!”” (“Ənfal”, 8/48).

Yoxsulluq qorxusu verir

Şeytan insana axirət həyatının əksinə olaraq dünya həyatını bəyəndirir. Odur ki, şeytanın təsiri altında olan insanlar sanki ölməyəcəklərmiş kimi dünya üçün çalışır, ancaq axirət həyatı üçün çalışmayı heç düşünmür. Şeytan minlərlə illərdir ki, insanlara bu tələni qurur. Bu günə qədər milyardlarla insan həyatı boyunca çalışmış, pul, mal, mülk qazanmış, sonra bunların hamısını bu dünyada qoyub axirətə köçmüşdür. İndi yaşayanlar isə özlərindən əvvəl ölənlərindən heç bir ibrət götürmür, heç ölməyəcəklərmiş kimi mal-mülk toplayırlar.

Şeytan dünya həyatını dəyərli və daimi göstərərək möminlərə də zərər verməyə çalışır. İmanı zəif olanları və münafıqları yoxsulluqla qorxudur. Onları dünya həyatı

üçün daha çox çalışmağa sövq edir. Quran ayəsində şeytanın fəaliyyəti belə bildirilir:

“Şeytan sizi yoxsulluqla qorxudaraq alçaq işlərə sövq edər. Allah isə sizə bağışlanmaq və bərəkət vədəsi verər. Allahın mərhəməti genişdir, Allah hər şeyi biləndir!” (“Bəqərə”, 2/268).

İnsanlarda mal-mülk hərisliyi yaradaraq tələ qurmaq şeytanın köhnə taktikasıdır. Hətta Hz. Adəmi başa saldığında **“Sənə əbədiyyət ağacını və köhnəlib xarab olmayacaq bir mülkü göstərimmi?”** deyərək (“Taha”, 20/120) yalan söyləmiş, mülk vəd etmişdir. Ona görə Allah möminlərə mal-dövlətə aid hökmlər verir:

“Budur, siz Allah yolunda sərf etməyə çağıran kimsələrsiniz. Bununla belə içərinizdə xəsislik edən də vardır. Hər kəs xəsislik etsə, ancaq özünə qarşı xəsislik etmiş olar. Allah zəngin, siz isə yoxsulsunuz. Əgər Ondan üz döndərsəniz, yerinizə sizlər kimi olmayan başqa bir qövmlə gətirər!” (“Mühəmməd”, 47/38).

Hər kim olursa-olsun, dünya həyatında varlı, zəngin iş adamının və ya bir dilənçinin Allah rızasına uyğun olaraq xərcləmədiyi hər qəpik-quruşda əhəmiyyət vermədiyi güclü şəriki var. Allah inkar edənlərin mallarına şeytanı şəriki etmişdir. Bu şəriklilik haqda əmr ayədə belə qeyd edilir:

“Onlardan kimi bacarırsansa, səsinlə yerindən oynat, atlı və piyadanı onlara qarşı səfərbər et. Mallarına və övladlarına ortaqlaş, onlara cürbəcür yalan vədlər ver. Şeytan ona uyanlara yalnız yalan vəd verər!” (“İsra”, 17/64).

Lovğalıq və təkəbbürlülük verir

Təkəbbür şeytanın ən əsas xüsusiyyətlərindən biridir. Allahın hüzurundan da təkəbbür və itaətsizliyinə görə

qovulmuşdur:

“Yalnız iblisdən başqa! İblis təkəbbürlülük etdi və kafirlərdən oldu. O, səcdə etməyə təkəbbür göstərdi və kafirlərdən oldu. Allah buyurdu: “Ey iblis! Sənə mənim öz əlimlə yaratdığımıza səcdə etməyə nə mane oldu? Təkəbbür göstərdin yoxsa özünü yuxarı tutdun?”” (“Sad”, 38/74-75).

Şeytanın bu önəmli xəstəliyi insanlar üçün də bir təhlükədir. Çünki şeytan bir insanı özünə yaxın etmək üçün öz xəstəliyi ilə onu yoluxdurur. Bu xəstəliyə yoluxan insanın ağılı örtülür, şüuru bağlanır. Bu təhlükəyə qarşı Quranda möminlərə təvazökar, sadə qəlbli olmaları əmr edilmişdir:

“Yer üzündə təkəbbürlə gəzib dolanma. Çünki sən nə yeri yara bilər, nə də boyca yüksəlib dağlara qata bilərsən” (“İsra”, 17/37).

“Adamlardan təkəbbürlə üz çevirmə, yer üzündə lovğa-lovğa gəzib dolanma. Həqiqətən Allah heç bir özündən razı olanı, lovğalanıb fəxr edəni sevməz. Yerişində müvazinət gözlə (nə çox yeyin, nə də çox asta get) və (danışanda) səsini qaldırma. Çünki ən çirkin səs uzunqulaq səsidir” (“Loğman”, 31/18-19).

Mömin insan şeytanın xasiyyəti olan təkəbbürdən mümkün olduqca çəkinməli və buna böyük diqqət yetirməlidir. Əks təqdirdə savablarını itirər və imanını böyük təhlükə qarşısında qalar.

Şeytanın təsiri fərqli şəkillərdə ortaya çıxa bilər. Məsələn, bir insan İslama böyük xidmətlər etmiş olur. Amma bu xidmət ona Allah tərəfindən verilən savab qazanmaq imkanındır. İnsan Allahın nəzarəti xaricində heç bir əməl edə bilmədiyi üçün hər hansı bacarığına, qabiliyyətinə görə öyünməməlidir. Bunun əksini edənlərə çox böyük xəbərdarlıq var:

“Etdikləri əməllərə görə sevinən, görmədikləri işlərə görə tərif olunmağı sevən kimsələrin əzabdan xilas olacaqlarını güman etmə. Onları şiddətli bir əzab gözləyir” (“Bəqərə”, 2/188).

Sahib olduğu var-dövləti öz qabiliyyətinin nəticəsi olduğunu sayan və **“bu (var-dövlət) yalnız məndə olan elm sayəsində verilmişdir”** (“Qəsas”, 28/78) deyən Harun Allah tərəfindən şiddətli bir cəzaya düçar edilmişdir.

Şeytan təkəbbürlülüüyü təlqin edərək eyni zamanda möminlər arasındakı mehribançılığı pozmağa çalışır. Çünki təkəbbür möminlərin də xoşuna gəlməyən bir əxlaq zəifliyidir. Bu xasiyyətdəki insan möminləri də narahat edir.

Şeytan özünü hiss etdirməyə səy göstərmədən insana hiyləgərcəsinə yaxınlaşır. Özünü üstün tutma təlqinini uzun müddətə, bir çox fərqli hallarda yavaş-yavaş yeridir. Əgər insan bu yönləndirməyə, bu təlqinə qarşı ayıq olmazsa, təlqinlərin təsiri artır, böyüyür. Məsələn, insan bir şey əldə etdikdə ardınca şeytan mütləq təlqinə başlayır. Əgər insan bu müvəffəqiyyətin sahibinin Allah olduğunu qəlbən hiss etməzsə, şeytanın pıçılığını öz düşündüyü zənn edər, özünə inanar. Şeytan başqa hiylələr də işlədər. Məsələn, bir mömin xəta işlərsə, digər möminlərin vəzifəsi həmin möminə şəfqət və mehribanlıqla münasibət göstərmək, o möminin də özləri kimi aciz bəndə olduğunu unutmamaqdır. Çünki şeytan xəta sahibinə qarşı acıqlanmağı və ona yuxarıdan aşağı baxmağı təlqin edər. Bir möminin etdiyi xəta və ya başqa işə görə ona yuxarıdan aşağı baxan insan özünü dartma xəstəliyinin təsiri altına düşməyə başlayır.

Bu hal davam etdikcə təkəbbür insanın qəlbinə yerləşir və digər möminlərə qarşı mərhəmət hissi azalır. Bu vaxt yalnız öz bildiyini deyən, aqlını digər möminlərin aqlından üstün görən bir insan ortaya çıxır. İnsanın içindəki təkəbbür onun səsini ucaldır və o, belə zənn edir ki, bu, onun üstünlüklərindən biridir. Bu psixologiyanın daşıyıcısı olan insanın imanında zaman keçdikcə çox ciddi yaralar yaranır.

Bir müddət sonra isə onun qəlbi Quranda da bildirildiyi kimi, Allahın ayələrinə qarşı hissiyyatdan məhrum olur:

“Bizim ayələrimizdə ancaq ayələrimizlə öyüd-nəsihət olunduqları zaman səcdəyə qapananlar və təkəbbür göstərməyərək Rəbbini həmd-səna edənlər iman gətirənlərdir” (“Səcdə”, 32/15).

Ayədən də aydın olduğu kimi, təkəbbürü olmayan insanlar Allahın ayələrinə iman gətirənlərdir. Özünü yüksək tutaraq lovğalanan kimsənin ayələri lazım olducu şəkildə anlaması mümkün deyil.

Özünü gözə soxmaq üçün ibadət etməyə sövq edər

Dünya həyatının ən aldadıcı tələlərindən biri insanların bir-birinə özünü göstərməsi üçün əməllər işləməsi və sahib olduqları dünya nemətləri ilə öyünməsidir. Özünü göstərməyin növləri insanın olduğu vəziyyətə görə dəyişir. Məsələn, pul ön planda olan yerdə zənginliklə, şan-şöhrət ön plandadırsa, vəzifə və məqamlara görə öyünmə baş verir. Şeytan bu tələni dindarlığın ön planda olduğu yerlərdə də qurur. Qəlbində iman olmayan bəzi insanlar ibadət edərkən Allah rızasını qazanmaq üçün deyil, dindarlar arasında etibar əldə etmək üçün ibadət edirlər. Quran bu cür insanlardan belə bəhs edir:

“Vay halına o namaz qılanların ki, onlar öz namazlarından qafildirlər. Onlar namazlarında riyakarlıq edərlər” (“Maun”, 107/4-6).

Şeytanın həqiqi məqsəddən azdırıb özünü göstərmə halına gətirdiyi ibadətlərdən biri “infaq”dır, yəni insanın malını Allah yolunda xərcləməsi. Bu ibadəti edərkən Allahın rızasını qazanmaq əvəzinə insanların onu tərifləməsini istəyən kimsələr əslində şeytana dost olurlar:

“Öz mallarını xalqə göstərmək xatirə xərc ləyənləri, Allaha və axirət gününə inanmayanları da Allah sevməz. Şeytanla yoldaşlıq edənlərin yoldaşı necə də pisdir” (“Nisa”, 4/38).

İnfaq möminin günahlardan azad olması və axirətini qazanması üçün fürsətlərdən biridir. Bu ibadətə şeytanın pisliyi olan nümayişkarənəlik qarışarsa, mömin axirəti qazanmaq fürsətini əldən qaçırır. Onun üçün mömin infaq edərkən çox ayıq olmalı, hər ibadəti Allah rızası üçün xalis niyyətlə etməlidir! Quran möminlərə belə əmr edir:

“Ey iman gətirənlər! Sədəqələrinizi - malını riyakarlıqla sərf edən Allaha və axirət gününə inanmayan, şəxs kimi minnət qoymaq və əziyyət verməklə puça çıxarmayın. Belə şəxslərin halı üzərində bir az torpaq olan qayaya bənzər ki, şiddətli bir yağış o torpağı yuyub aparar və qayanı çılpaq bir daş halına salar. Onlar etdikləri işlərindən bir şey qazanmazlar. Şübhəsiz, Allah kafirləri haqq yoluna yönəltməz!” (“Bəqərə”, 2/264).

Ayələrdən uzaqlaşdırmağa çalışır

Allahın kitabına tabe olmaq böyük məsuliyyətdir. Belə önəmli vəzifəyə laqeydliyin cəzası da şiddətli olacaq. Şeytanın ən böyük məqsədi insanın belə bir cəzaya düşər olmasına nail olmaqdır.

Şeytanın təsiri ilə Qurandan uzaq olan kimsə Allahdan da uzaqlaşmış olur. Çünki Quran Allahın kəlamıdır. Möminləri hidayətə qovuşduran və onlara ömür boyu yol göstərən nurdur.

Qurandan uzaqlaşmaq Qurana tabe olmuş kimsələri məhv edən təhlükədir. Çünki müşriklər və kafirlər Qurandan tamamilə bixəbərdir. Ayələrə qarşı gözləri pərdələndiyindən Qurandan daha çox uzaqlaşmalarına ehtiyac yoxdur. Ancaq

ayələr vasitəsilə iman gətirən, ayələrdə bildirildiyi kimi yaşayan möminlər Qurandan uzaqlaşarsa, çox böyük təhlükə ilə, yəni şeytanla üz-üzə qalırlar. Sonra bunun fərqi varmadan özlərini doğru yolda zənn edərək şeytanın təsiri altına düşürlər. Quranda bu vəziyyət belə ifadə edilir:

“Hər kəs Rəhmanın zikrindən boyun qaçırırsa, biz ona şeytani ürcəh edərək və o, şeytanın yaxın dostu olar. Şeytanlar onları doğru yoldan çıxarar, onlar isə özlərinin haqq yolda olduqlarını zənn edərlər” (“Zuxruf”, 43/36-37).

Belə bir qəflətə də ancaq axirəti tərk edib dünya mənfiyyətlərinə yönəlmiş nəfsinin istəklərinə tabe olan və ona görə hərəkət edən kimsə düşür. Allahı deyil, nəfsini razı etməyə çalışaraq şeytanın ardınca gedən kimsə şeytandan çox heyvana bənzəyir. Çünki insanın da, heyvanın da maddi ehtiyacları (yemək-ichmək, cinsi əlaqədə olmaq) eynidir. İnsanı yüksəldən əməl Yaradanını tanıyıb Ona Quranda əmr olunan kimi qulluq etməkdir. Bu səbəblə Quranda nəfsinə uyub tabe olduğu ayələrdən uzaqlaşan kimsələrə bu cür təşbeh edilir:

“Onlara ayələrimizi verdiyimiz şəxsin xəbərini də söylə. O, imandan döndü. Şeytan onu özünə tabe etdi və o, azanlardan oldu. Əgər biz istəsəydik, onu həmin ayələrlə ucaldardıq. Lakin o yerə meyl edib nəfsinin istəklərinə uydu. O, elə bir köpəyə bənzəyir ki, üstünə cumsan da dilini çıxarıb ləhləyər, cummasan da. Bu, ayələrimizi yalan hesab edənlər barəsində çəkilən məsəldir. Bu əhvalatları söylə ki, bəlkə düşünsünlər!” (“Əraf”, 7/175-176).

Bir mömin illər boyunca bir neçə dəfə Qurani oxuya bilər. Bu, onu şeytanın oyunlarından uzaqlaşdırmaz. Şeytan bir çox oyunlarla onun qarşısına çıxar. Möminin Qurani inkar etməyəcəyini bildiyindən müxtəlif hiylələrlə gündəlik həyatlarında Quranın əmr etdiyi yaşantıdan

uzaqlaşdırmağa çalışır. Məsələn, Quranda yaşanan və yaşanacaq hər anın Allah tərəfindən “qədər” çərçivəsindən əvvəlcədən yaradıldığı bildirilir. Bunu bildikdən sonra başına gələn hadisələr qarşısında sıxıntılı olmaq, təvəkkül etməmək Allahın ayələrini qulaqardı etmək mənasına gəlir. Uzun müddət bu ruhda qalan kimsənin qəlbi Quranın təmiz parlaq ruhunu itirər və qaralmağa başlar. Nəticədə bu kimsə Qurandan təsirlənməyən hissiyyatsız hala gəlir.

Quranın əmr etdiyi kimi bir həyat sürmək istəyən kimsə həmişə bu təhlükə ilə qarşı-qarşıyadır. Hər kim olursa-olsun, kitab verildikdən sonra bu vəzifəni haqqı ilə yerinə yetirməzsə, onun qəlbi qatılaşır. Quran öncə kitab verilənlərin bu məsuliyyəti unutduğunu belə xatırlayır:

“İman gətirənlərin qəlbinin Allahın zikri və haqdan nazil olan üçün yumşalması vaxtı gəlib çatmadımı? Onlar özlərindən əvvəl kitab verilən kimsələr kimi olmasınlar. Onlarla peyğəmbərləri arasında uzun bir müddət keçmiş və unutduqları üçün qəlbləri sərtləşmişdir. Onların çoxu fasiqlərdir” (“Hədid”, 57/16).

Allah möminlərə şeytanın bu oyununa düşməmək üçün Qurana möhkəm sarılmasını əmr edir. Çünki Quran həyatının hər anında möminə yol göstərən bir nurdur. Möminlərin vəzifəsi təkcə ayələri oxumaq deyil, həm də onları gün ərzində fikrində saxlamaq, ayələrin hikməti üzərində düşünmək və hər hadisədə Quranla hökm etməkdir:

“Allahın evlərinizdə oxunan ayələrini və hikməti xatırlayın. Allah möminlərə lütfkardır və xəbərdardır” (“Əhzab”, 33/34).

“Verdiyimiz kitabı layiqincə oxuyanlar həmin kitaba iman gətirənlərdir. Onu inkar edənlər isə özlərinə zərər yetirənlərdir” (“Bəqərə”, 2/121).

Unutqanlıq və fikir dağınıqlığı

Unutqanlıq vermək şeytanın çox istifadə etdiyi, lakin insanlar tərəfindən əhəmiyyət verilməyən bir tələdir. Şeytan bunu təlqin etmək üçün müxtəlif insanlara fərqli fəndlərlə yanaşır. Şeytanın unutqanlıq verdiyi kimsələr 60-70 illik bir ömrü Allahı və axirəti unudaraq boş və yararsız işlərə sərf edir. Onlar Allahın axirəti xatırlatmaq üçün yer üzündə yaratdığı hikmətə və ibrətləri qavramırlar. Nədən, necə və nə üçün yaradıldıkları sualının onlar üçün heç bir fərqi yoxdur. Şeytan onlara yaxşılığı, xeyri, ən önəmlisi onları Yaradanı xatırlamağı, hər şeyin onun nəzarətində olduğunu unutturur. Belələri ölümü, qədəri və axirəti heç düşünməz.

Eyni şəkildə münafıqlar da şeytanlarla əhatə olunduqlarından Allahın varlığını və onun zikrini unudurlar. Quranda münafıqların bu durumu belə izah edilir:

“Şeytan onlara hakim olmuş və Allahı zikr etməyi onlara unutturmuşdur. Onlar şeytanın firqəsidirlər. Xəbəriniz olsun ki, şeytanın firqəsi - məhz onlar ziyana uğrayanlardır” (“Mücəzilə” 58/19).

Şeytanın unutqanlıq verməyə çalışdığı digər qrup möminlərdir. Ancaq bu unutqanlıq münafıqlərə və müşriklərə verdiyi unutqanlıqdan fərqlidir. Şeytan möminlərə istər kiçik, istərsə də böyük olan hər bir məsuliyyətli məsələdə unutqanlıq vermək istəyir. Çünki hər insan dünya həyatının hər anında Quranda əmr edilən həyatı yaşamaq məsələsində sınağa çəkilir. Buna görə insan hər an şüurlu olmalı və yaşadığı hər an Allahın rızasını aramalıdır.

Quranda şeytanın möminlərə verməyə çalışdığı unutqanlıqdan bəzi misallar verilmişdir. Bunlardan biri ayələrə istehza edənlərlə bir yerdə olmaqdan çəkindirir və şeytanın unuttuğu təsirinə qarşı xəbərdarlıq edir:

“Ayələrimizə istehza edənləri gördüyün zaman onlar söhbəti dəyişənə qədər onlardan üz çevir. Əgər şeytan sənə unutdursa, xatırlayandan sonra o zalim tayfa ilə bərabər oturma” (“Ənam”, 6/68).

Bir başqa hökm isə bir şeyi edərkən onun ancaq Allahın izni ilə mümkün olacağını yaddan çıxarmamaqdır:

“Və heç bir şey barəsində “Mən onu sabah edəcəyəm” demə. Ancaq: “İnşallah de. Deməyi unutduğun zaman Allahı yada salıb “Ola bilsin ki, Allah məni bundan haqqa daha yaxın olan bir yola yönəltsin” (“Kəhf”, 18/23-24).

Buna başqa bir misal Hz.Musa qissəsində verilmişdir. Ayədə Hz.Musa ilə yolçuluq edən gənc köməkçi özləri ilə götürdükləri balığı unutduğunu bildikdə bunun səbəbkarının şeytan olduğunu deyir:

“O isə: “Görürsənmi, biz qayanın yanında gizləndiyimiz zaman mən balığı unutdum. Doğrusu, onu xatırlamağı mənə yalnız şeytan unutdurdu. Balıq dirilib əcaib bir şəkildə dənizə yollanmışdır” deyə cavab verdi” (“Kəhf”, 18/63).

Mömin unutmazlığa və bunu törədən səbəblərə qarşı diqqətli olmalıdır. Möminin həyatında ağılı işləməkdən saxlayan boş xəyallara düşməyə yer yoxdur. Çünki bu xarakter insanı Allah yolunda ciddi addımlamağa qoymur. Onu dünyanın aldadıcı oyunlarına salıb Allaha bəndə olmaq vəzifəsini unutdurur:

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun! Hər kəs sabah üçün nə etdiyinə nəzər salsın. Allahdan qorxun. Həqiqətən Allah etdiklərinizdən xəbərdardır. Allahı unutduqları üçün Allahın da onları özlərinə unutdurduğu kimsələrə bənzəməyin! Onlar Allahın itaətindən çıxmış fasiqlərdir” (“Həşr”, 59/18-19).

Möminlər unutmazlığa və dalğınlığa qarşı Allahı, Allah qorxusunu və Allah rızasını, cənnəti, cəhənnəmi, dünya həyatının faniliyini daima düşünərək bunları unutmamalıdır. Çünki insan bunu yaddaşından hər an çıxardıqca şeytana qarşı müdafiəsiz qalır.

Hissiyyata qapılma təlqini

Hissə qapılma insan hisslərinin Quran həqiqətlərindən kənara çıxaraq Quran hökmləri içində yönəldilməməsi, insanı ağıl yerinə hissiyyatların idarə etməsi deməkdir.

Hissə qapılan insanın hərəkətlərində ağıl olmur. İnsanın səbri, ədalətli davranışları, verdiyi qərarlar tamamilə hisslərinə görə olur. Ani və bir-birinə uyğun olmayan qərarlar şeytanın sadə müdaxiləsi ilə asanca verilir. Bu qərarlar çox zaman peşmanlıq gətirir. Hissə qapılan insanların ömürləri peşmançılıq gətirən qərarlarla doludur.

Mömin isə hərəkətlərini Allahın verdiyi hökmlər daxilində edir. Ağıllı hərəkət edən insan əməllərini axirət günündə Allah qarşısında verəcəyi hesabatı düşünərək edər. Şərtlər necə olursa-olsun, Quran həqiqətlərinə uyğun olaraq hərəkət edər.

Şeytan möminlərə də hissə qapılmanı təlqin edər. İnkər edənlərə qarşı olan sevgi Qurana tərs olan hər hərəkət hissəqapılma təlqininin əlamətidir. Bu təlqin Quran hökmlərini yerinə yetirməkdə və Allah rızasını qazanmaqda edilən hərəkətə qarşı təsirsiz olur. Möminlərin həyatında hissəqapılmaya yer olmadığı bir çox Quran ayələrində bildirilmişdir. Məsələn, hər hansı bir mömin istənilən inkarçı kimsəyə qarşı sevgi bəsləməz:

“Allaha və axirət gününə inanan heç bir tayfanı Allah və onun peyğəmbəri əleyhinə çıxanlarla - öz ataları, oğulları, qardaşları, yaxın qohumları olsalar belə - dostluq etdiyini görməzsən...” (“Mücadilə”, 58/22).

Başqa bir ayədə Allah sevgisini qazanmaq üçün yola

çıxan bir möminin Allahın düşməni olan bir kimsəyə sevgi bəsləməyəcəyi, əgər edərsə, doğru yoldan sapacağı bildirilmişdir:

“Ey iman gətirənlər! Nə mənim düşmənimi, nə də öz düşməninizi dost tutun. Onlar sizə gələn haqqı inkar etdikləri halda siz onlarla dostluq edir, mehribanlıq göstərirsiniz. Siz rəbbiniz olan Allaha iman gətirdiyiniz üçün onlar peyğəmbəri və sizi çıxarırdılar. Əgər siz Mənim yolumda və Mənim rizamı qazanmaq uğrunda cihadə çıxmısınızsa, Mənim düşmənlərimi dost tutmayın. Siz onlarla gizləndə dostluq edir, onlara sirr verirsiniz. Mən sizin gizli saxladığınız və aşkar etdiyiniz hər şeyi bilirəm. Sizdən kim bunu etsə, şübhəsiz ki, haqq yoldan azmışdır!” (“Mumtəhinə”, 60/1).

Ayələrdən anlaşılır ki, möminin sevgisinin əsası imandır. Bir inkar edən iman gətirmədikcə möminin dostu ola bilməz. Bu uzaqlıq Hz.İbrahimin dilindən Quranda belə ifadə edilir: “İbrahim və onunla birlikdə olanlar sizin üçün gözəl örnekdir. O zaman onlar öz qövmünə belə demişdilər:

“Şübhəsiz ki, bizim sizinlə və sizin Allahdan başqa ibadət etdiklərinizlə heç bir əlaqəmiz yoxdur. Biz sizin dininizi inkar edirik. Siz bir olan Allaha iman gətirməyincə bizimlə sizin aranızda həmişə ədavət və nifrət olacaqdır!..” (“Mumtəhinə”, 60/4).

Bu məsələdən Quranda peyğəmbər qissələrində də bəhs edilir. Məsələn, Hz.İbrahimin öz atasının Allahın düşməni olduğunu bilincə ondan uzaqlaşması möminlər üçün bir nümunəvi hərəkətdir (“Tövbə”, 9/114). Bir başqa misal Nuh qissəsində var. Allah Hz.Nuha inkar edən oğlu üçün **“...Ey Nuh, o, sənin ailəndən deyildir...”** (“Hud”, 11/46) deyə səslənir. Çünki bir möminin ailəsi möminlər olmalıdır. Bunun kənarında dost arayanlar ən sonda özlərinə yeganə dost şeytanı tapırlar.

Təfərrüatlara varmağa sövq edir və xırdaçılığa aparır

Mömin insan Allah rizasını qazanmaq üçün ən sağlam və doğru yolları seçməlidir. O, boş işlərə vaxt sərf etməz. **“Elə ki, azad oldun, qalx dua et!”** (“İnşirah”, 94/7) ayəsinə uyaraq işlədiyi gözəl əməli bitirib yenisinə başlayar. Əgər insan etdiyi işi Allah rizasını qazanmaq niyyəti ilə etmirsə, şeytanın hissedilməyən oyununa düşür. Bu oyun insanları gərəksiz düşüncələrə daldırır. Bu tələdəki insan beyni qarmaqarışq minbir düşüncəyə dalmış, əsas məqsəddən uzaqlaşmış və nə etmək lazım olduğunu xatırlamayan hala gəlir.

Allah Quranda bunamisal olaraq Hz. Musailə bağlı bir qisədən bəhs etmişdir. Hz. Musa öz qövmünə, yəni İsrailoğullarına Allahın onlardan bir inək kəsmələrini istədiyini xəbər verir. Buna qarşı qövmü inək haqqında gərəksiz sorular sorub ibadəti yerinə yetirməz. Əlamətləri öyrəndikdən sonra **“İndi işi həqiqətə gətirib çıxartdın”** deyirlər. Ancaq bu ibadətin məqsədindən necə uzaqlaşdıqları və qövmün Allahın əmrini yerinə yetirməyəcəyi sonrakı ayədə bildirilir: **“İnəyi tapıb kəsdilər. Amma az qalmışdı ki, bu işi yerinə yetirməsinlər”** (“Bəqərə”, 2/71).

İsrailoğulları onlara inək kəsmək əmrini gətirən Hz. Musaya **“Bizi məsxərəyəmi qoyursan?”** (“Bəqərə”, 2/67) -dedilər və insandan çox inkara, yəni şeytana yaxın olduqlarını göstərdilər.

Bu məntiqin arxasında şeytanın yuxarıdakı hiyləsi gizlənilir. İnək kəsmək kimi sadə bir işi gərəksiz sözlərlə çətinləşdirən şeytan haradasa ibadət edilməsinə maneçilik etməyi başarır. Günümüzdə böyük bir kütlənin din anlayışı şeytanın bu təsiri ilə əhatələnmişdir. Bir çox insan Allahın dini adı altında təfərrütlərdə, xırdaçılıqlarda boğulmuşdur və Qurandan uzaq bir din yaşamaqdadır.

İsrafçılığa təşviq edir

İsraf etmək cahil insanların önəmli xüsusiyyətidir. Hədsiz şəkildə pul xərcləyib bununla öyünmək küfrə gedən yola aparır:

“Və: “Mən xeyli mal-dövlət sərf etmişəm”, -deyir. Məgər o, heç kəsin görmədiyini güman edir” (“Bələd”, 90/6-7).

Halbuki israf tək Allah tərəfindən kəskin olaraq qadağan edilmiş çirkin bir əməldir. Hətta israf edənlər üçün ayədə “şeytanın qardaşı” ifadəsi işlənir. O halda, şeytanın ən böyük düşməni olan möminlər bu tələyə diqqət yetirməlidir. Allah bir ayəsində belə bildirir:

“Eyni zamanda sağa-sola da səpələmə! Həqiqətən, sağa-sola səpələyənlər şeytanın qardaşlarıdır. Şeytan isə Rəbbinə qarşı nankordur!” (“İsra”, 17/26-27).

Butəhlükədən qorunmaq üçün möminin diqqət yetirməli olduğu bir məsələ var. Mömin canını və malını cənnət əvəzində satdığını (“Tövbə”, 9/111) heç vaxt unutmamalıdır. Malını Allah yolundan başqa heç bir şeyə xərcləməz. Çünki Allah yolundan kənarada xərcləmək israfçılıqdır. Mömin sahib olduğu malla axirət üçün çalışmalıdır. Mal isə əcr qazanmaq üçün ən yaxşı fürsətdir. Bu fürsəti əldən vermək axirət əvəzinə dünya həyatına razı olmaq deməkdir. Allah möminlərin halal nemətlərdən istifadə etməyi buyurarkən israf etməməsini əmr edir:

“İsraf etməyin. Allah israf edənləri sevməz” (“Ənam”, 6/141).

“Ey Adəm oğulları! Hər ibadət vaxtı gözəl libaslarınızı geyin, yeyin-için, lakin israf etməyin. Çünki Allah israf edənləri sevməz” (“Əraf”, 7/31).

Şeytanın insanı yoldan çıxarmaq üçün istifadə etdiyi vasitələr

Quranda şeytanın özəl olaraq istifadə etdiyi bəzi pis adətlərin olmasından bəhs edilir. Möminlərə bunlarla bağlı xəbərdarlıq edilir. İçki, qumar və falla məşğul olmaq şeytanın insanları yolundan azdırmaq üçün istifadə etdiyi alətlərdir:

“Ey iman gətirənlər! Şərab da, qumar da, bütlər də, fal oxları da şeytan əməlindən olan murdar bir şeydir. Bunlardan çəkinin ki, bəlkə nicat tapasınız!” (“Maidə”, 5/90).

Ancaq burada mühüm olan məsələ şeytanın bu vasitələrdən hansı nəticəyə doğru aparmaq üçün istifadə etməsidir. Çünki ayələrdə əsas diqqət yetirilməli olan məsələ şeytanın məqsədidir. Bu məqsəd sonrakı ayədə bildirilir: möminlər arasına düşmənçilik salmaq, onları Allahı xatırlamaqdan və namazdan uzaqlaşdırmaq:

“Şübhəsiz ki, şeytan içki və qumarla aranızda ədavət və kin salmaq, sizi Allahı yada salmaqdan və namaz qılmaqdan ayırmaq istər. Artıq bu işə son qoyacaqsınızmı?” (“Maidə”, 5/91).

ŞEYTANIN TƏSİRLƏRİNİN FƏRQİNƏ VARMAYAN CƏMİYYƏT: CAHİLİYYƏ CƏMİYYƏTİ

Cahiliyyə cəmiyyəti şeytanın gücünün və təsirinin fərqləndiricidir. Bu insanlara görə, şeytan gündəlik həyatda heç bir təsiri olmayan pislilik simvoludur, o, ancaq böyük günahlara sövq edər. Canilər və qatillər şeytanın təsiri altında olan “cəhənnəmlilərdir”. Onlara görə, digər insanlar, məsələn, özlüyündə bir evdar qadın və ya bir şagird şeytandan uzaqdır. Aqlını itirib öz uşaqlarının başını kəsən qadın şeytana uymuşdur, ancaq minbir əziyyətlə uşaqlarını oxudan ananın şeytanla əlaqəsi yoxdur. İbadət etməsələr də bu insanların “qəlbi təmizdir”. Başqasının varında, pulunda gözləri olmayan, başqalarına pislilikləri, zərərləri toxunmayan insanlardır. Cinayət etmədikləri və haram yemədikləri üçün sonda cənnətə gedəcəklər. Yenə eyni məntiqə görə, şeytanın ordusu qaniçən, insanları qətlə yetirən, ancaq qorxu filmlərində rast gəlinən azgın ruhlu kimsələrdir. “Cəhənnəmlilik” olan bu kimsələr ruhlarını tamamilən şeytana satmışlar, yer üzünün həqiqi pislilikləridir. Zətən cəhənnəm yalnız bu pis insanlar üçün yaradılmışdır.

Cahil insanların beyinlərinə həkk olan bu aldadıcı məntiq şeytanın işini asanlaşdırır. Çünki kimsəyə zərər vurmadıqları üçün özlərini cənnətlik hesab edən bu kimsələr şeytanın asanca hökm etdiyi və onun nəzarətində olan kütləni təşkil edir. Onlar öləcəkləri və cəhənnəmə gedəcəkləri günə qədər şeytanın təlqini altında özlərini aldadırlar. Qurandan bildiyimizə görə, bu insanlar həqiqəti ancaq axirət günü görür və buna özləri də məəttəl qalırlar:

“Onların: “Rəbbimiz Allaha and olsun ki, biz müşrik deyildik” deməkdən başqa heç bir çarələri qalmayacaq” (“Ənam”, 6/23).

Şeytanın əsas məqsədi insanları Allahın istədiyi şəkildə yaşamaqdan uzaqlaşdırmaq, Quranın əmrlərindən boyun qaçırmaq, Allahın qoyduğu hədləri pozmaqdır. İnsanın şeytana uyması üçün təkə qətlər törətməsi, qan içməsi gərək deyil. Allahın kəskin olaraq əmr etdiyi ibadətləri etməyən, amma özünü “təmiz qəlbli” görən və ya insanlara xidmət etdiyini, dolayısı ilə ibadət etmiş olduğunu düşünən kimsə də şeytanın istədiyinə qovuşub. Qurana görə, şeytanın istədiyi kimi yaşayan bu insanlar böyük kütlə təşkil edirlər.

Sayları çox az olan bir qrup iman əhli şeytanın təsirindən uzaqdır:

“İblisin onlar haqqındakı zənni düz çıxdı. İçlərindən bir dəstə mömin istisna olmaqla hamısı ona uydu” (“Səba”, 34/20).

Əgər insan bir az diqqət edərsə, öz ətrafının şeytanın bu səssiz ordusuyla əhatəli olduğunu görər. Bu səssiz, amma itaətkar əsgərlər çox fərqli xarakterlərlə ortaya çıxır. Bunlardan biri insanın anası, atası, arvadı, əri, dostu, hətta özü ola bilər. Bunu öyrənmək üçün yeganə yol insanı da, şeytanı da yaradan Allahın endirdiyi Qurana baş vurmaqdır. “Məncə”, “mənə görə”, “qənaətimcə” kimi sözlərlə başlayan

fəlsəfi fikirlərin heç bir önəmi yoxdur. Yeganə rəhbər Qurandır. Bir insan Quranın göstərdiyi, yəni Allahın istədiyini kimi yaşamırsa, o zaman şeytanın istədiyini kimi yaşayır. Bu həqiqətin fərqlində olmasa da, bunu qəbul etməsə də nəticə dəyişmir.

Allahın əmr etdiyi kimi yaşamayan kimsə şeytanla bərabər cəhənnəm atəşinin içinə atılır. Məşhər günü cəhənnəmə atılanlar Quranda belə anladılır:

“Onlar və azğınlar cəhənnəmə atırlar! İblisin bütün əsgərləri də ora sürüklənib salınarlar” (“Şüəra”, 26/94-95).

Şeytanın onlara mənimsətdiyi həyat tərzini heç soruşmadan qəbul edərək 60-70 illik ömürlərini heçə sərf edirlər. Bu həyat tərzinin detalları insanların sosial vəziyyətinə görə fərqli görünsə də ana xətt eynidir: axirəti, Allahı düşünmədən heç ölməyəcək kimi dünya həyatı üçün çalışmaq. İnsanların çoxu illər uzununu akademik bir təhsil görür, daha yaxşı bir həyat, daha yüksək bir mövqe üçün hər gün çalışır, sonra sanki bütün bunlar heç yaşanmamış kimi bir gün ölürlər. Qısa müddətdən sonra unudurlar, yerlərini başqaları doldururlar. Ölümdən sonra nə qazanılan pulların, nə sosial vəziyyətin, nə də geri qalan ailənin dəyəri qalmaz. Verilən həyatın müddəti bitmişdir.

Amma insanlar qarşılaşacaqları tək həqiqət olan ölümü düşünmədən, buna heç hazırlaşmadan “dini” günlərdə özünə təsəlli üçün camaatdan ayrılmamaq şərtilə edilən ibadətlərdən başqa qalan ömürlərini asanca xərcləyirlər.

Bu kimsələr şeytana qulluq edərlər və şeytan onların bədənləri ilə öz fəlsəfəsini yayır. Bu insanların dilləri, gözləri, dərili şeytana xidmət edir. Şeytan bir deyil, milyardlarla gözdən baxar və milyardlarla qulaqdan eşidər. Qurana xas məntiq və ağıl qalxıb yerini şeytanın fikirləri tutur. Şeytan dilə, irqə, milliyyətə fərq qoymadan bütün insanları öz fəl-

səfəsinin təbliğatçısına çevirər.

Qisası, şeytan bu insanların bütün mənlüyindən özü üçün istifadə edir:

“Öz qardaşlarını azğınlıqla sürükləyər, sonra da ondan əl çəkməzlər” (“Əraf”, 7/202).

Şeytan insanın beyninə daxil olub onun bədənindəki hər nöqtəyə hökm edər. Rəhmani düşüncənin girişinə mane olar. Artıq şeytan davamlı olaraq bu təlqinini edir. Şeytanın ruhlarını ələ keçirib bədənlərinə hakim olduğu bu insanlar Allahın yolundan insanları uzaqlaşdırmaq üçün şeytanla eyni metoddan istifadə edir. Eynilə şeytan kimi rəhmani vəhyin ağıllara təsirini yox etmək, insanın vicdanlı davranmasını təmin edən hər şeyi onlara unutturmaq kimi minbir tələ qurur və şeytanın dinini yayırlar.

Möminlər Quranın bir çox ayələrində şeytanın dostlarına qarşı ayıldılıblar. Şeytanın istədiyi dini yaşayan bu insanların sosial vəziyyəti eyni olmaya bilər. Ancaq bunların ortaq xüsusiyyətləri var, yəni onlar Qurandakı gerçək yoldan uzaqdırlar. Fərqli xüsusiyyətlər sərgiləyən, lakin bütün varlığı ilə şeytanın nəzarətində olan cahil fərdləri aşağıdakı başlıqlar altında incələyək.

Peyğəmbərlərin düşmənləri

Hidayət və haqq dinlə gələn hər elçinin insanlardan və cinlərdən bir qrup şeytan düşməni olacağı Quranda bildirilir. Cin şeytanlar insanların qəlblərinə vəsvəsə verirlər. Bu şeytanlardan insan olanları peyğəmbərə və onunla birlikdə olan möminlərə qarşı düşmənliklərini bəlli edirlər. Peyğəmbərə qarşı vuruşarkən öz bənzərləri ilə birləşərək ortaq fəaliyyətdə olurlar. Bu fəaliyyətdə bir-birini qışqırdır, cəlbədicə və aldadıcı cümlələrlə möminlərə qarşı cəsərtləndirməyə çalışırlar. Quran bu işbirliyini belə

ifadə edir:

“Beləcə, biz hər peyğəmbər üçün insan və cin şeytanlarından düşmənlər yaratdıq. Onlar biri digərini aldatmaq məqsədi ilə bir-birinə təmtəraqlı sözlər təlqin edərlər. Əgər Rəbbin istəsəydi, onlar bunu etməzdilər. Onları uydurduqları yalanla birlikdə boşla getsinlər. Axirətə inanmayanların ürəyi ona meyl etsin, onlar həmin sözlərdən xoşlansınlar və gördükləri işləri bir daha görsünlər deyə təlqin edərlər” (“Ənam”, 7/112-113).

Ayədə də bildirildiyi kimi, Allah istəsəydi, bu şeytanlar peyğəmbərə düşmənlik etməz, möminlərə sızıntı əziyyəti verməz və onlara qarşı vuruşmazdı. Ancaq Allahın izni ilə Allahın dostlarının imtahan edilməsi, axirətdə dəyərlərinin yüksəldilməsi üçün bu varlıqlar öz işlərini yerinə yetirirlər. Bu sayədə möminlər mətinləşir, qəlbləri təmizlənir, səbri artır. Axirətə inanmayanlar isə şeytanın vəsiləsi ilə Cəhənnəmə girmələri üçün günahlarla yüklənirlər. Allahın izni xaricində hərəkət etməyən şeytan möminlərlə kafirləri bir-birindən ayırmaq üçün Allah tərəfindən təyin edilmiş vəzifəsidir.

Şeytanın qızışdırdığı inkarçılar

İnkar edənlərin azgınlıqlarının, möminlərə qarşı düşmənçiliklərinin arxasında dayanan ən vacib ünsür şeytanın qızışdırmasıdır. Quranda belə deyilir:

“Məgər kafirlərin üstünə onları yoldan çıxarıb günaha sövq edən şeytanları göndərdiyimizi görmədinmi?” (“Məryəm”, 19/83).

“...Həqiqətən şeytanlar öz dostlarına sizinlə mücadilə etmək üçün təlqin edirlər. Əgər onlara

itaət etsəniz, şübhəsiz ki, siz də müşrik olarsınız” (“Ənam”, 6/121).

Şeytan müşrikləri və kafirləri bəzən atalarının dini adıyla, bəzən irqçiliklə, bəzən də maddi mənfəətlərə görə möminlərə qarşı qaldırır. Yüz illər boyu haqq dinin qarşısına çıxan hər inkarçının ortaq xüsusiyyəti onların şeytan tərəfindən qızıışdırılmasıdır.

Bu hücumlar sözlə olduğu kimi, öldürmə məqsədi ilə felən gerçəkləşə bilər. Bir ayə inkarçıların Allah elçisinə qarşı hərəkətlərini belə bildirmişdir:

“Yadına sal ki, bir zaman kafirlər səni həbs etmək və ya öldürmək, yaxud da çıxarıb qovmaq üçün sənə qarşı hiylə qururdular” (“Ənfal”, 8/30).

Şeytanın kafirlərə təlqini o qədər güclüdür ki, bu insanlar lazım olduqda ölümü gözləri önünə alaraq elçi və möminlər əleyhinə fəaliyyətini davam etdirirlər. Bunun əyani nümunəsi möminlərə qarşı olan savaqları anladan ayələrdən görünür. Şeytan savaş əsnasında kafirləri möminlər əleyhinə qışqırır və möminlərə qarşı savaqlağı onlara cəlbədicə göstərir. Hətta kafirləri onlara qalib gələ biləcəklə ordunun olmadığına inandıraraq onları təhrik edər. İki ordu yaxınlaşanda şeytan ona inananları üzüstə buraxır:

“O zaman şeytan onlara öz əməllərini gözəl göstərib demişdi: “Bu gün insanlar içərisində sizə qalib gələ biləcəklə bir kimsə yoxdur. Mən də sizin pənahınız, dadınıza çatanam. Lakin dəstə-dəstə üz-üzə gəldiyi zaman dönüb qaçaraq: “Mənim sizinlə heç bir əlaqəm yoxdur. Mən sizin görmədiklərinizi görürəm. Mən Allahdan qorxuram. Allah ona asi olanlara şiddətli əzab verəndir!” demişdi” (“Ənfal”, 8/48).

Çünkü şeytan həqiqətdə insanlardan heç birinin yaxşılığını istəməz. Buna görə də istər mömin olsun, istərsə də kafir, şeytan hər kəsin cəhənnəmə girməsini istər. Onun özünü dost kimi göstərməsi isə insanları bir-birinə düşmən etmək, fitnə və pozğunçuluq salmaq üçün istifadə etdiyi fənddir. Məqsədinə çatandan sonra özünə dost tutduqlarını üzü üstə buraxır.

Şeytan tərəfindən qızıqdırılmış başqa inkarçılar da irqçilərdir. Dünyanın harasında olursa-olsun, irqçi insan və ya toplum heç bir əsas olmadan özünü başqa insanlardan üstün tutur. Bu insanlarda bir qəzəb var. Çox zaman şeytanın təsiri ilə nəyə görə olduğunu bilmədən həyatlarını ortaya qoyurlar. Quranda inkarçıların bu hərəkətinə xüsusi diqqət çəkilib.

“Kafirlər öz ürəklərin cahiliyyə təkəbbürünə və təəssübünə qapıldıqları zaman Allah Peyğəmbərinə və möminlərə öz dərgahından xatircəmlik, qəlb rahatlığı, mənəvi möhkəmlik göndərmiş və onlara təqva kəlməsini xas etmişdi. Onların bu sözə daha çox haqqı var idi və ona layiq idilər. Allah hər şeyi biləndir!” (“Fəth”, 48/26).

Onların özlərini üstün tutaraq başqa insanlara nifrət bəsləməsi şeytanın əvvəl dediyimiz xüsusiyyətini bizə xatırladır. Özünü Hz.Adəmdən üstün gördüyü üçün nifrət edən şeytanın düşüncəsi inkarçılarınkı ilə eynidir. İrqçi toplumların özlərini üstün tutmasında öz fiziki hərəkətlərini, keçmişlərini, atalarını üstün görmələri əsas yer tutur. Nəslinin üstün olduğunu irəli sürən insanların vəziyyətinə diqqət etsək, odun palçıqdan üstün olduğunu deyən şeytanın vəziyyəti ilə paralel bir məntiq görürük.

Şeytanın öz azğınlıqlarını gözəl göstərdiyi insanlar

Kafir və müşriklər haqq dini buraxıb batil dinə - əslində şeytanın süsləyib cəlbedici göstərdiyi cəhənnəm yoluna tabe olurlar.

Şeytanın cəlbediciliyi o qədər təsirlidir ki, buna inananlar doğru yolda olduqlarını zənn edərək yollarını azırlar. Şeytanın cəlbedici göstərdiyi bir dinin Hz.Süleyman dövründəki insanları necə təsir altına alması Quranda belə bildirilir:

“Mən onun və tayfasının Allahı qoyub günəşə sitayiş etdiklərini gördüm. Şeytan əməllərini onlara gözəl göstərmiş, onları doğru yoldan sapdırmışdır. Buna görə də haqq yolu tapa bilmirlər” (“Nəml”, 27/24).

Ayədə günəşə tapınan bir topluma şeytanın bu azğınlığı gözəl göstərdiyi bilinir. Bu gün insanlar günəşə sitayiş etməsələr də müxtəlif azğın ideologiyalara kor-koranə bağlanıb onun ardınca gedirlər. İslamı tərək edib başqa ideologiya ardınca gedənlər günəşə tapınanlar arasındakı bənzərlik şeytanın onlara bu durumlarını daha cəlbedici göstərməsidir.

Allah haqqında bilmədən mübahisə edənlər

Cahiliyyə toplumun öndə gələnlərinin istifadə etdiyi bir qayda var. Onlar özlərini təmizə çıxarmaq və içində olduqları azğın vəziyyəti doğru göstərmək, həm də özlərinə tərəfdar toplamaq məqsədilə din haqqında əsassız mülahizə və açıqlamalarla çıxış edərlər.

Əsas xüsusiyyətləri özlərini xalqdan üstün görmələridir. Özlərini o qədər bəyənirlər ki, Allah tərəfindən cəzalanacaqlarını qəbul etməzlər. Allahın dinindən həm qaçar, həm də başqalarını uzaqlaşdırırlar (“Ənam”, 6/26).

Dindar insanları cahil və kiçik görürlər. Öz düşüncələrinə görə dini yorumlar edərlər. Bunlardan bəzilərini sadalayaq.

◆ Allah heç kimə zərəri olmayan, üstəlik insanlara həmişə yararlı olan kimsəyə niyə əzab versin? (Bu düşüncənin sahibi özünü təmizə çıxarandır).

◆ İslam sevgi dinidir, insanları sevdiyin, onlar üçün müəyyən işlər gördüyün müddətdə Allahı da sevmiş, ibadət etmiş olursan.

Çalışmaq, insanlara faydalı olmaq ən böyük ibadətlərdir.

◆ Mən Allahı və onun yaratdıqlarını sevirəm. Onun da məni sevdiyini bilirəm. Ona görə namaz qılmağa, oruc tutmağa lüzum yoxdur. Kimsəyə zərim yox ikən Allahın məni cəhənnəmə atacağına inanmıram.

Bu cür fikirlərlə öz beyinlərində uyduqları saxta dinin təbliğatını apararlar. İnsanları ibadət üçün xəlv etmiş, hər şeyin tək sahibi olan Allaha qarşı nankorluq edib özləri bilmədən üsyanda olurlar. Bir Quran ayəsində bu tip insanlar haqqında belə deyilir:

“İnsanlar içində eləsi də vardır ki, heç bir şey bilmədən, haqq yolu göstərən heç bir rəhbəri və nurani bir kitabı olmadan Allah barəsində mübahisə edir. O, boynunu Allah yolundan çıxarmaq məqsədi ilə bunu edər. Onu dünyada rüsvayçılıq gözləyir, qiyamət günü isə ona cəhənnəm odunun əzabını daddıracağıq!” (“Həcc”, 22/8-9).

İstər sənətçi, istər iş adamı, istər siyasətçi, istərsə də adi insan olsun, bunlar özləri kimi azğın və fitnəkar olan şeytanın arxası ilə gedirlər. Özlərinin Quranla və dinlə heç bir əlaqəsi olmayan fikir və sistemlərini düzgün göstərmək üçün dini alət edən və tarixin hər dönəmində ortaya çıxan bu insanların hamısı şeytanın yolunu davam etdirir. Quranda bu insanlar barədə belə deyilir:

“Allah haqqında heç bir şey bilmədən, elmsiz-dəlilsiz mübahisə edən və Allaha asi olmuş hər bir şeytana uyan insanlar da vardır. Onun haqqında əzəldən belə yazılmışdır: hər kəs onunla dostluq etsə, onu yoldan çıxarıb cəhənnəmin əzabına sürükləyər” (“Həcc”, 22/3-4).

Qurana şeytan müdaxiləsi olduğunu düşünənlər

Sayları çox az olsa da bəzi azğın kimsələr fitnə törətmək və savadsız insanları İslamdan uzaqlaşdırmaq məqsədi ilə Quran ayələrinə cinlərin və şeytanın sözlərinin qarışdığını iddia edirlər. Bu azğınların ən məşhuru tanınmış “Şeytan ayələri” kitabını yazan Salman Rüştüdür.

Eyni azğın anlayış Peyğəmbər (s.ə.v.) dönəmində cahiliyyə cəmiyyətində də var idi. Müşriklər Peyğəmbəri (s.ə.v.) hətta “kahin”, “məcnun” adlandıırıblar (“Tur”, 52/29). Çünki kahinlərin cinlərdən və şeytandan xəbər alan, onların təsiri altında olan kimsələr olmasına inanılırdı (“məcnun” - “cinlənmiş” deməkdir). Yenə eyni məntiqlə Hz.Muhəmmədi (s.ə.v.) məcnunluqda, yəni cinlənmiş olmaqda ittiham edənlər də olmuşdur. Bütün azğın kafirlərə ən gözəl cavabı Quran verir:

“Quran da məlun (Allahın rəhmətindən qovulmuş) şeytanın sözü deyildir” (“Təkvir”, 81/25).

“Qurani əsla şeytanlar endirmədi. Bu, onlara layiq deyildir. Onlar bunu heç bacara da bilməzlər” (“Şüəra”, 26/210-211).

Ayənində şeytanların Allahın vəhyini dinləməsinin yasaqlandığı və qarşısının alındığı bildirilir:

“Axı onlara (vəhy eşitmək) qadağan edilmişdir” (“Şüəra”, 26/212).

“Göylərin sərhədləri də şeytanlardan mühafizə edilmişdir. Bu sərhədlərə yaxınlaşıb xəlvəti qulaq asmaq istəsələr, onu odlu axan bir ulduz üstünə düşüb yandırar” (“Hicr”, 15/17-18).

Bəlli olduğu kimi, şeytan bir cindir və cinlərin Tanrı vəhyi dinləməməsi üçün sərt tədbirlər görülmüşdür. Bu maneə “Cinn” surəsində cinlərin ağızından belə bildirilir:

“Biz cinlər göyə qalxmaq istədik, amma onun mələklərdən ibarət güclü gözətçilər və yandırıb-yaxan bir ulduzlarla dolu olduğunu gördük. Biz göyün bəzi yerlərində otururduq. Lakin indi kim qulaq asmış olsa, yandırıb-yaxan bir ulduzun onu gözlədiyini görər” (“Cinn”, 72/8-9).

Şeytan həqiqəti yalan sayanların üzərinə enər

Quranda şeytanın üzərinə endiyi və öz təsiri altına aldığı kimsələrin xüsusilə yalançı və günaha meyli olmasından bəhs edilir. Əhəmiyyət versələr də, verməsələr də bu insanlar şeytana qulaq verir, onun təlimatları üzrə hərəkət edirlər. Quranda bu haqda belə bildirilir:

“Şeytanların kimə nazil olduqlarını sizə xəbər verimmi? Onlar hər bir günahkara, yalançıya nazil olurlar. Şeytanlar mələklərdən oğrun-oğrun eşitdiklərini onlara təlqin edərlər. Onların əksəriyyəti yalançıdır!” (“Şüəra”, 26/221-223).

Bu ayələrin ardından Quranın endiyi dönəmdəki şairlərdən bəhs edilməsi diqqətçəkicidir:

“Şairlərə (müşrik və kafir şairlərə) gəlincə onlara yalnız azğınlar uyar. Məgər görmürsən ki, onlar hər bir vadidə sərgərdan gəzib-dolaşırlar? Və onlar etmədikləri şeyləri deyirlər” (“Şüəra”, 26/224-226).

Məkkə dönəmində şairlər toplumu insanlara təsiretmə gücünə malik idi. Yazdıqları şerlər insanlar arasında tez yayıldığından bir növ informasiya vasitəsi sayılırdı. Ancaq bu şairlərdən çoxu İslam əleyhinə şerlər yazır, insanları haqq dindən uzaqlaşdırırdı.

Ayədən görünür ki, onlar xalqı aldatmaq üçün boş vədlər verdiklərindən vəd vermənin şeytanın hiyləsi olduğu xatırlansa (“Nisa”, 4/120; “İbrahim”, 14/22), bu insanlarla şeytan arasında əlaqənin olması ortaya çıxır.

Aradan yüz illər keçsə də texnika inkişafı fərqiindən başqa o vaxtlarla indiki arasında heç bir dəyişiklik yoxdur. Şairlərin yerini dinə qarşı olan mərkəz və qurumlar tutur. Boş vədlərlə xalqı aldatma, həqiqəti başqa formada göstərmə bu dairələrin işlətdikləri yollardır. Yalan xəbərlərlə həqiqətin yeri dəyişdirilməklə Allah yolundan insanları uzaqlaşdırmaq üçün hər cür günahın təbliğatı dünya tarixinin heç bir dövründə belə güclü edilməmişdir. Müsəlmanları qaralama, onlara iftira atma, İslamı zəiflətməyə çalışma şeytanın nəzarəti altında davam edir.

Ataların dini

İnsanlar İslam dinini Qurandan öyrənir. Buna görə şeytan da bəzi insanları Qurandan uzaqlaşdıraraq atalardan gələn cəhalət və xurafatla dolu batil dinə yönəldir. Şeytanın bu tələsinə düşən bu kimsələr Allahın vəhyinə deyil, yüz illər boyu bir-birinə ötürülərək gəlmiş xurafatlara uyar. Şeytan bunların şüurlarını o qədər örtmüşdür ki, Allahın endirdiyi haqq dinə dəvət edildiklərində fikirlərini israrla sürdürürlər:

“Onlara: “Allahın nazil etdiyi Qurana tabe olun” deyildikdə onlar: “Xeyr, biz atalarımızın getdiyi yola tabe olacağıq”, -deyə cavab verərlər. Bəs şeytan onları cəhənnəm odunun əzabına çağırırsa, necə?” (“Loğman”, 31/21).

Məsələn, indiki dövrün cahil insanların adət və xurafatlarla dolu dinində qadın ikinci dərəcəli varlıq sayılır. Bu kimsələr kişinin üstünlüyünü əsas götürüb qadına dəyər verməzlər. Quranda isə cinsi üstünlüyə dayanan ayə yoxdur. Quranda ən üstün sayılan şəxs kimsələrin təqvaca ən irəlidə olanıdır. Bu durum müxtəlif dairələrin İslam adı altında atalarından gələn xurafatları yaşadıklarının dəlilləridir.

Atalarının dininə uyan insanlar inadcıl olurlar. Heç bir açıqlama vermədən, aydınlaşdırmadan ata-babalarından gələn adət üzrə yaşamağı tərک etməzlər:

“Bütpərəstlərə: “Allahın göndərdiyinə tabe olun” deyildiyi zaman onlar: “Biz ancaq atalarımızın getdiyi yolla gedəcəyik”, -deyirlər. Bəs ataları bir şey anlamayıb doğru yolda deyildilərsə, necə? Kafirlər səda və nidadan başqa bir şey anlamayanlara bənzərlər. Onlar kar, lal və kordurlar. Buna görə də haqqı dərk etməzlər” (“Bəqərə”, 2/170-171).

ŞEYTANIN FIRQƏSİ: MÜNAFIQLƏR

Münafiq kəlməsi nifaq salan, fitnə-fəsad törədən mənasını verir. Münafiqlər mömin olmadıqları halda möminlərin güc və imkanlarından istifadə etmək məqsədilə özlərini mömin göstərməyə və mömin toplumu içində gizlənməyə çalışan kimsələrdir.

Qəblərində xəstəlik olan bu insanlar istədiklərini tapmayınca, ya da möminlərin başına bir sızıntı və ya çətinlik gəldikdə onlardan ayrılır və həqiqi sifətlərini göstərirlər. Möminlərdən ayrıldıqdan sonra ya da ayrılarkən zərər verməyə, onlar arasındakı birliyi pozmağa çalışırlar. Məqsədlərinə çatmaq üçün kafirlərlə birləşməyi də əldən vermirlər.

Quranın bir çox ayələrində münafiqlərin xarakter və davranışı möminlərə açıqlanır, münafiqlərlə şeytanın arasındakı əlaqələr üzərində dayanılır. Bu üzdən şeytanın bir çox xüsusiyyətləri münafiqlər üzərində təcəlli edir. Bir ayədə münafiqlərin şeytanın firqəsi halına gəldiyi bildirilir:

“Şeytan onlara hakim olmuş və Allahı zikr etməyi onlara unutturmuşdur. Onlar şeytanın firqəsidir.

Xəbəriniz olsun ki, şeytanın firqəsi məhz onlar, ziyanə uğrayanlardır” (“Mücadələ”, 58/19).

Şeytanın bütün xasiyyətləri münafıqlərdə əks olunur. Münafıqlər şeytan kimi əsassız ifadələrdən istifadə edir, anormal davranışlar edir. Aralarındakı ən çox bilinən bənzərlik özünü üstün tutmadır. Şeytan da Hz.Adəmə səcdə etməyi özünü üstün tutma xəstəliyi üzündən rədd edər. Şeytanın bu təkəbbürlülüğü “Sad” surəsində belə bildirilir:

“Buna görə də mələklərin hamısı birlikdə səcdə etdi. Yalnız iblisdən başqa! O, təkəbbür göstərdi və kafirlərdən oldu. Allah buyurdu: “Ey iblis! Sənə Mənim öz əlimlə yaratdığımı səcdə etməyə nə mane oldu? Təkəbbür göstərdin, yoxsa özünü yuxarı tutdun?” İblis dedi: “Mən ondan daha yaxşıyam. Çünki sən məni oddan, onu isə palçıqdan yaratmışsan!” (“Sad”, 38/73-76).

Özünü üstün tutma başqa ayələrdə də vurğulanır. Məsələn, şeytanın Hz.Adəmə səcdə etməyi özünə yaraşdırmadığı **“Sənin palçıqdan yaratdığına mən səcdə edərdəmmi?”** (“İsra”, 17/61) ifadəsində anlaşılır. Bir başqa ayədə bildirilən **“Sənin quru və qoxumuş qara palçıqdan yaratdığın insana səcdə etmək mənə yaraşmaz”** (“Hicr”, 15/33) ifadəsi şeytanın təkəbbürlülüğünü daha aydın şəkildə büruzə verir. Ancaq burada çox mühüm bir nöqtə var ki, şeytanın əsrarəngiz məntiqi bunun altında yatır. Ayələrdəki ifadələrə diqqət edilərsə, şeytan Allahın varlığına və onun Yaradanı olduğuna qarşı çıxmır və Allahdan qorxur, ancaq təkəbbürlülükdən dolayı itaət də etmir.

Bütün bu biliklərinə baxmayaraq özünü üstün tutması, adi fiziki fərq üzündən özünü insandan üstün görməsi, insana verilən məqama həsəd etməsi, ona səcdə etmək istəməməsi, beləliklə də Allahın əmrinə qarşı gəlməsi onu yaradılmışların ən pisi halına salar. Şeytan kimi münafıqlər

də özlərini “üstün”, “fərqli” və “seçkin” görürlər. Məsələn, “Bəqərə” surəsinin 13-cü ayəsində bildirilən münafıqlar möminlər kimi iman etməyə çağırıldıqlarında səmimi möminləri ağılsız, səfeh adlandırıb onlarla bir səviyyədə olmağı rədd edirlər. Qurandakı ayə belədir:

“Onlara: “Başqaları iman gətirdikləri kimi siz də iman gətirin!” deyildiği zaman: “Biz də səfeh ağılsızlar kimi iman gətirək?” deyə cavab verirlər. Agah olun ki, səfeh onların özləridir. Lakin bilmirlər!” (“Bəqərə”, 2/13).

Münafıqlar iman gətirmədiyi üçün özlərinin üstün, möminlərin isə guya aşağı olduqlarını önə sürərək və özlərini inandıraraq əslində möminlərin uyduqları yola tabe olmağı rədd edirlər. Möminləri aşağı səviyyəli adlandırmalarının əsas məqsədi insanların iman etdiyi kimi iman etməmək, yəni elçiyə təslim olmamaqdır.

Əslində isə dünyada da, axirətdə də üstünlük Allaha, onun Rəsuluna və möminlərə aiddir.

Quranda: “...Halbuki şan-şərəf də, qüvvət və qələbə də yalnız Allaha, onun peyğəmbərinə və möminlərə məxsusdur. Lakin münafıqlar bunu bilmirlər!” (Bu həqiqət “Munafiqun”, 63/8) ayəsi ilə xəbər verilir).

Rəsula qarşı çıxmaq

Allahın elçisinə itaət Quranın əsas hökmlərindən biridir. Münafıqların ən azgın xüsusiyyəti bu hökmü pozaraq Allahın elçisinə üsyan deməkdir.

İblis də Hz.Adəmə səcdə etməyi - onun üstünlüyünü qəbul etməyi - rədd edərək Allaha qarşı çıxmışdır. Münafıqlar da, şeytan da Allahın itaət etmələrini istədiyi bir varlığa tabe olmağı rədd etdikləri üçün Allah tərəfindən cəzalandırılırlar.

Münafıqlar elçiyə itaət etmənin əslində Allaha itaət

etmək olduğunu (“Nisa”, 4/80) qavraya bilməzlər. İçlərindəki həsəd onların bir başqa insana tabe olmalarına mane olar. Əslində elçiyə itaət Quranın əsas hökmlərindən biridir. Çünki elçi Allahın dinini əmrlərini çatdırmaq üçün seçilən bir insandır. İnsanlar qeyd-şərtsiz ona tabe olmağa görə məsuliyyət daşıyırlar. Allah bu haqda hökm vermişdir:

“Biz hər bir peyğəmbəri ancaq ona Allahın izni ilə itaət olunsun deyə göndərdik” (“Nisa”, 4/64).

Hətta elçinin verdiyi hökmə qarşı içində sıxıntı duyanların belə iman etmiş sayılmayacaqları sonrakı ayədə bildirilir:

“Amma xeyr! Sənin Allahına and olsun ki, onlar öz aralarında baş verən ixtilaflarda səni hakim təyin etməyincə və verdiyin hökmlərə görə özlərində bir sıxıntı duymadan sənə tam bir itaətlə boyun əyməyincə iman gətirmiş olmazlar” (“Nisa”, 4/65).

Şeytanla münafıqların arasında bənzərlik olduğu kimi səmimi möminlərlə mələklər arasında da bir bənzərlik var. Çünki mələklər Hz.Adəmə səcdə əmrini alan kimi heç sormadan, təkəbbür etmədən tam təslimiyyətlə səcdə etdilər. Mələklərin itaəti Quranda belə bildirilir:

“Biz mələklərə: “Adəmə səcdə edin!” dedikdə iblisdən başqa hamısı səcdə etdi. O, lovğalanaraq səcdə etməkdən imtina etdi və kafirlərdən oldu” (“Bəqərə”, 2/34).

Bənzər şəkildə həqiqi möminlər Allahın elçisinə heç tə-rəddüd etmədən tam təslimiyyətlə itaət edərlər. Möminlərin bu haqda özləri “Bəqərə” surəsində bu şəkildə bildirilir:

“Biz peyğəmbərlər arasında heç bir fərq qoymuruq. Eşitdik və itaət etdik” (“Bəqərə”, 2/285).

Əsrarəngiz üsyan

Şeytanın üsyanında olan əsrarəngizlik əvvəlki səhifələrdə anladıldı. Allahı bilib tanıdığı halda üsyan etmək ağıldan xaric bir işdir. Bu hal tək-cə şeytana xas deyil. Şeytanın firqəsi olan münafıqlar eynilə onun kimi məntiqdə olurlar. Şeytanın bilə-bilə üsyan etməsi, Allahın əmrinə qarşı çıxması, əfv diləməməsi, etdiyinin günah olduğunu bildiyi halda günahında israr etməsi, Allah tərəfindən haqsızlığa uğradığını düşünməsi, özünü haqlı görməsi, başqalarını da öz halına salmağa çalışması... Münafıqlar da bu halı izlərlər:

“Şeytanın insanı aldatmasına bənzəyir. O, insana “Kafir ol!” deyər. İnsan kafir olan kimi şeytan: “Mənim səninlə heç bir əlaqəm yoxdur. Mən aləmlərin rəbbi olan Allahdan qorxuram” dedi” (“Həşr”, 59/16).

Münafıqlar şeytan kimi bilgi sahibidir. Şeytan Allahla danışmışdır. Onun gücünü, cənnəti, cəhənnəmi bilir. Münafıqlar da şeytan kimi Allahdan, onun varlığından, kitabından, hökmlərindən, hətta elçisindən xəbərdardır.

Qurani əzbər bilən münafıqlar olur. Münafıqlar da, şeytan da önəmli biliyə sahib olduqları halda Allahın əmrinə qarşı çıxdıqlarına görə yaradılmışların ən pisi sayılırlar. Sahib olduqları bilik onları cəzadan qurtarmaz. Əksinə, bilə-bilə azdıqları üçün çəkəcəkləri əzab daha artıq olar.

Münafıqların başqa azgınlıqları isə Allahı və elçisini tanıdıqdan sonra onları yalançı saymasıdır. “Əhzab” surəsində bildirilən münafıqlar düşmənlə üzləşdikdə belə azgın hərəkətdə olur. Unudulmamalıdır ki, normal halda onlar möminlər kimi davranır, görünüşdə möminlərlə bərabər elçiyə itaət edər, çətinliyə halı olmayana kimi qəlblərindəki xəstəliyi gizlədə bilirlər. Ancaq döyüşün qızgın yerində içlərindəki pisliyin necə xaricə çıxdığını görürsən:

“O zaman münafıqlər və qəlblərində mərəz olanlar: “Allah və onun peyğəmbəri bizə yalan vəd etmişdir” deyirdilər” (“Əhzab”, 33/12).

Şeytanın Allahın varlığını bildiyi halda üsyan etməsindəki israr münafıqlərin başqa hərəkətlərindən də görünür. Məsələn, Allahın elçisinə vəhy gəldiyinə şahid olub onun doğruluğunu bilən münafıqlər var. Hətta vəhyin doğruluğuna o qədər əmindirlər ki, qəlblərində olan xəstəliyin elçiyə yenə vəhy yolu ilə xəbər verilməsindən çəkinirlər:

“Münafıqlər ürəklərində olanı xəbər verəcəksurənin nazil edilməsindən çəkinirlər. De ki: “Siz istehza etməyinizdə olun. Allah qorxub çəkdiyiniz şeyi üzə çıxaracaqdır”” (“Tövbə”, 9/64).

Münafıqlərin başqa ağılxəstəliklərinə dair misal “Maidə” surəsində verilir. Hz.Musanın qövmündəki münafıqlər savaşı əmri aldıqda Hz.Musaya: **“Sən və Rəbbin gedib onlarla vuruşun. Biz isə burda oturacağıq”** (“Maidə”, 5/24), -deyərək ağlabatmaz bir azgınlıq edirlər. Bu insanlar Allahı və elçisini tanıdıqları halda onun hökmünə qarşı çıxır. Eyni zamanda bir başqa qrup münafıqın də kafirlərlə cihad çağırıldıqlarında şiddətli qorxuya düşərək dirəndikləri bildirilir:

“Onlara cihad etmək vacib olduqda içərilərindən bir qismi Allahdan qorxan kimi və ya daha artıq insanlardan qorxuya düşərək: Ey Rəbbimiz! Cihad etməyi nə üçün bizə vacib etdin, nə olardı ki, bizi yaxın zamana qədər (öz əcəlimiz çatana qədər yubandırardın)” dedilər” (“Nisa”, 4/77).

Ancaq burada diqqəti cəlb edən məqam savaşa getmək istəməyən münafıqlərin Allahın varlığını inkar etmədikləri halda hətta bəzilərinin savaşa qarşı olmasıdır. Bu insanlar özlərini müsəlman olaraq görür, savaşın bir

müddət gec olmasını istəyir. Məsələn: **“Bu istidə döyüşə çıxmayın”** (“Tövbə”, 9/81), -deyərkən müvafiq hallarda savaşa istəyir kimi görünürlər. Özlərinə görə yaxşı görünən bu istək həqiqətdə qəblərində gizlətdikləri xəstəliyi ortaya qoyar. Allah “bu istidə savaşa çıxmayın” deyənlərin hökmünü: **“Cəhənnəm atəşinin istiliyi daha şiddətlidir”**, -deyərkən bildirir (“Tövbə”, 9/81).

Bu insanlar özlərinə tərəfdar toplaya bilirlər. Ancaq onlar özləri kimi qəblərində xəstəlik olanları cəlb edə bilirlər. Allahın elçisinin əmrinə qarşı gələn bu qrup böyük bir fitnənin içində düşər. Çünki hansı şərt olursa-olsun, elçinin əmri yerinə yetirilməlidir. Bu kimi insanlar savaşa və Allah yolunda şəhid olmaq kimi ixlaslı bir ibadəti Allah izn verməyəcəyi halda yerinə yetirməzlər. Müsəlmançılıqları ancaq sözdə olar.

Yenə Peyğəmbərimizin (s.ə.v.) dövründəki başqa bir qrup münafiq də Allah yolunda döyüşə getməmək üçün evlərinin təhlükəsizlikdə olmadığını bəhanə gətirmişdi:

“Başqa bir dəstə isə “Evlərimiz açıq və kimsəsizdir (oğru girməsindən qorxuruq)” deyə geri qayıtmaq üçün peyğəmbərdən izn istəmişdi. Həqiqətdə isə evləri açıq və kimsəsiz deyildi. Onlar ancaq döyüşdən qaçırdılar” (“Əhzab”, 33/13).

Allaha tam təslim olmuş bir insanın Allah yolunda cihad etməyə izn istəməsi gərək deyil. Belə izni ancaq Allaha təslim olmamış, onun gücünü idrak etməmiş kimsələr istər. Peyğəmbərimizin (s.ə.v.) dövründəki insanların savaşa əmri gəldikdə göstərdiyi tənbellik qəblərindəki gizli şeytanlığın üzə çıxmasıdır.

Özlərini aldadırlar

Şeytanın firqəsi olan münafıqların ağlabatmaz hərəkətlərindən biri Allahı aldatdıqlarını zənn etmələridir. Quran münafıqların bu qəflətlərini belə bildirir:

“Onlar elə güman edirlər ki, (qəlblərində olan) küfrü gizlətməklə Allahı və möminləri aldadırlar. Bilmirlər ki, əslində özlərini aldadırlar” (“Bəqərə”, 2/9).

Burada olduqca çaşdırıcı bir mənzərə ilə qarşılaşırıq. Bir insana onu Yaradan Allahı aldatdığını zənn etməsi olduqca böyük bir ağılsızlıqdır. Çünki Allah: **“Ürəklərdə olanı biləndir”** (“Fatir”, 35/38) və **“gizlinin gizlisini”** də (“Taha”, 20/7) biləndir.

Münafıqların bu hərəkəti özünü aldatmadan başqa bir şey deyil və bunun heç bir açıqlaması yoxdur.

Münafıqların özlərini aldatdıqları başqa nöqtə onların Allahdan deyil, insanlardan qorxmasıdır. Münafıqlar içlərindəki xəstəliyin Allah tərəfindən bilindiğini bilirlər. Bu, onlarda bir qorxu yaratmaz. Ancaq bu hallarının müsəlmanların bilməsindən qorxarlar. Quran bu halı belə bildirir:

“Münafıqlar qəlblərdə olanı xəbər verəcək bir surənin nazil edilməsindən çəkinirlər...” (“Tövbə”, 9/64).

Münafıqlar Allahdan qorxduqlarını ifadə edərlər. Ancaq hərəkətlərində Allahdan qorxan kimsənin çəkinməsi yoxdur. Bu da münafıqlarla şeytanın oxşar xüsusiyyətidir. Çünki şeytan da Allahdan qorxdığını ifadə edər. Ancaq şeytan Allahdan qorxdığını söyləsə də insanlara üsyan təlqini etmək kimi qorxunc günah işləyər.

Bu şüursuz cəsarət münafıqları Allaha qarşı yalan söyləmə qəflətinə sürükləyər. “Tövbə” surəsində bəhsi keçən münafıqların vəziyyəti buna misaldır. Bu insanlar

sözdə sədəqə vermək və Allah yolunda xərcləmək məqsədi ilə Allahdan mülk istərlər. Allah bu duanı qəbul edib verdikdən sonra xəsislik edərək Allaha verdikləri sözü yerinə yetirməzlər:

“Münafıqlərin bəzisi də Allahla belə əhd etmişdi. Əgər Allah bizə öz nemətindən bəxş etsə, biz mütləq sədəqə verəcəkdir və sözsüz ki, salehlərdən olacağıq. Allah öz nemətindən onlara ehsan buyurduqda xəsislik etdilər və itaətdən də üz döndərdilər. Onlar elə zətən dönükdürlər” (“Tövbə”, 9/75-76).

Bu kimsələr Allahı aldatdıqlarını zənn edərlər. Allah etdikləri bu hərəkətə görə münafıqlərin qəlbinə nifaqı məşhər gününə qədər həkk edərək ən böyük cəzanı verir. Mənfəət əldə etməyə çalışan bu insanlar sonsuz həyatlarını itirdiklərinin fərqudə olmayıb özlərini aldadırlar. Bu insanların durumu Quranda belə bildirilir:

“Allaha verdikləri vədə xilaf çıxdıqlarına, yalan danışlıqlarına görə Allah da onların ürəyinə qovuşacaqları qiyamət gününə qədər davam edəcəkdir (nifaq) saldı” (“Tövbə”, 9/77).

Təvil edərlər

“Təvil” əsasən “açıqlamaq” anlamına gəlir. İkinci mənası isə insanın etdiyi bir xətanı düzgün göstərən mənasız zərurətlər irəli sürər. Bir az diqqətlə baxılsa, bu hərəkətin ilk sahibinin şeytan olduğu yada düşər.

Bilindiği kimi, şeytan təkəbbür üzündən Allahın Hz.Adəmə səcdə etmə əmrini yerinə yetirmir. Allah tərəfindən niyə belə etdiyi soruşulduqda etdiyi hərəkəti doğru göstərməyə çalışır, xətanın kəsinliklə qəbul etmir. Səhv bir məntiq içində odun palçıqdan üstün olduğunu önə sürərək haqlı olduğunu göstərməyə çalışır.

Şeytanın bu xüsusiyyəti münafıqlərdə də görünür.

Münafıqlər yalan sözlər danışıb xalqı çaşdırır və dinə yaraşmayan davranış sərgiləyirlər. Nəflərini qorumaq, davranışlarını haqlı göstərmək üçün danışmağa başladıkları zaman sanki ağızlarından şeytanın sözləri tökülür. Özlərini qoruma və təmizə çıxarma fəaliyyətində açıqca gözlənilən hərislik var. Bu hərisliklə hər cür harama girə, yalan söyləyə, iftira ata bilirlər. Hadisə ilə əlaqəsi olmayan mənasız açıqlamaları dal-dala düzülür.

Təvil edən insanların üzlərindən və ifadə pozuqluğundan şüurlarının bağlı olduğu bilinir. Fəqət bu açıqlamaların nə başı, nə də ayağı heç bir mənə daşmaz. Bu hallar səmimi möminə Allahın izni ilə açılır. Bir çox ayələrdə münafıqların bu səmimiyyətsiz açıqlamaları göstərilir. Məsələn, savaştan qaçmaq üçün evlərinin qorunmadığını önə sürən münafıqlar (“Əhzab”, 33/13), havanın istiliyini bəhanə edən münafıqlar (“Tövbə”, 9/81), savaşı bir müddət sonraya saxlanmasını istəyən (“Nisa”, 4/77), **“Əgər gücümüz çatsaydı, biz də sizinlə bərabər səfərə çıxardıq”** (“Tövbə”, 9/42) deyən münafıqlar bunlardan bəziləridir. Ancaq üzr hansı səbəbdən olursa-olsun, Allah yolunda mücadilədən hər hansı bəhanə gətirərək qalanlar həqiqətdə qəlblərində iman olmayan kimsələrdir. Allah bunu ayələrində bildirir:

“Allaha və axirət gününə iman gətirənlər malları və canları ilə cihad etmək barəsində səndən izn istəməzlər. Allah müttəqiləri tanıyandır. Səndən izn istəyənlər ancaq Allaha və axirət gününə iman gətirməyənlər və ürəklərində şəkk-şübhəyə düşənlərdir. Onlar öz şübhələrində tərəddüd edib dururlar” (“Tövbə”, 9/44-45).

Təvil edən bir insan müxtəlif oyunlarla özünü haqlı göstərsə də ancaq müəyyən insanları aldada bilir.

“Allah ürəklərdə olanı biləndir” (“Maidə”, 5/7).

Allahı isə əsla aldada bilməzlər. Allah bu haqda hökmü belə verir:

“Özlərini təmizə çıxaranları görmürsənmi? Xeyr, elə deyil. Allah istədiyini təmizə çıxarar və onlara xurma çəyirdəyindəki nazik tel qədər zülm olunmaz” (“Nisa”, 4/49)

Haqsızlığa məruz qaldıqlarını düşünülər

Şeytanın Hz.Adəmə səcdə etməyi rədd etməsinin səbəbi haqqını tapdandığını düşünməsidir. Münafıqlar da şeytanla eyni iddiadadır. Yaradan və hidayət verən Allaha və hidayətinə vəsilə olan elçiyə qarşı bu cür davranmaq son dərəcə nankor bir hərəkətdir. Bu durum “Nur” surəsində belə bildirilir:

“Onların qəlblərində xəstəlikmi vardır? Yaxud Allahın və peyğəmbərinin onlara cövr, haqsızlıq edəcəklərindən qorxurlar? Xeyr, onlar özləri zülmkardırlar! (“Nur”, 24/50).

Fiziki təxribata məruz qalarlar

Şeytan münafıqlar üzərində ciddi fiziki təxribat törədir. Çaşqın ruha sahib olduqlarından çox tez zəifləyir, həqiqi yaşlarından on-on beş yaş daha yaşlı görünülər. Baxışlarındakı pozuqluq onlara bir cür ağıl xəstəsi görünüşü verir. Güclü həyəcan, qorxu, qəm-kədər üz və bədəndə qırıqlar yaradır. Gözlər kiçilir, ağız quruyur, yanaq və dodaqlar titrəyir. Şeytanın verdiyi bu mənfi təsirlər vücudu zəiflədir. Yorgun, halsız bir vücut ortaya çıxır. Üzləri xəstə, sarı və ya bəyazdır. Bəzən kədərli, bəzən də özünə nəzarət edə bilməyən dəli kimi olurlar.

Üz ifadələri də fərqlidir. Kiminin üzündə təbəssüm, kiminkində də əsəbi bir ifadə olur. Bu fiziki təxribata mimika

və ifadə pozuntuları da əlavə ediləndə bu insanlar asanca tanınırlar. Quranda bu duruma belə işarə edilir:

“Əgər biz istəsəydik, onları (münafıqləri) mütləq sənə göstərə, sən də onları mütləq tanıyardın (amma bəlkə tövbə edib dində səmimi olsunlar deyə onları heç kəsə tanıtmadıq). Sən onsuz da onları danışığı tərzindən mütləq tanıyacaqsan. Allah sizin bütün əməllərinizi bilir” (“Mühəmməd”, 47/30).

Özlərini doğru yolda görürlər

Hər cür azğın fikirli münafıqlərin elə bir özəllikləri var ki, bu, olduqca iyrenc bir vəziyyət yaradır. Münafıqlər özlərini doğru yolda görür və hidayətə çatmış sayırlar.

Ayələrdə münafıqlərin niyə özlərini doğru yolda gördükləri bildirilir. Münafıqlər əslində şeytan tərəfindən əhatələnmiş və şeytanın dostları halına gəlmişlər.

Şeytana bir dost qədər yaxın olan kimsə isə əlbəttə, onun təlqinləri altında hərəkət edər. Bu təlqin münafıqləri doğru yolda olduqlarına inandıracaq qədər güclüdür. Allah bunu Quranda belə bildirir:

“Hər kəs Rəhmanın zikrindən boyun qaçırarsa, biz ona şeytanı ürcah edərik və o, şeytanın yaxın dostu olar. Şeytanlar onları doğru yoldan çıxarar, onlar isə özlərinin haqq yolda olduqlarını zənn edərlər” (“Zuxruf”, 43/36-37).

“Allah insanların bir qismini doğru yola yönəltdi, onların bir qismi isə (haqq yoldan) azmağa layiq görüldü. Çünki onlar Allahı qoyub şeytanları özlərinə havadar tutmuşdular və özlərinin doğru yolda olduqlarını güman edirlər” (“Əraf”, 7/30).

Bu ayələrdən də anlaşıldığı kimi, heç bir münafiq etdiyinin bir xəta olduğunu qəbul etməz. Əksinə, Allah və

din adına həqarət etdiyini iddia edər, hətta Allahın adını yəmin edər. İçində olduğu vəziyyətdən xəbəri olmur. Şüuru o qədər qapalıdır ki, qiyamət günü cəhənnəmə soxulmaq üzrə dirildiyində Allaha belə yəmin edərək özünün doğru yolda olduğunu sübut etməyə çalışır:

“Allah onların hamısını dirildəcəyi gün onlar sizə yalandan and içdikləri kimi Allah da and içəcək və (bununla axirətdə) bir şey qazanacaqlarını zənn edəcəklər. Bilin ki, onlar əsl yalançılardır” (“Mücadilə”, 58/18).

Münafıqlar şeytanın onları Allah adına and təqdim etməsinin fərqləndirici deyillər. Bu gerçəyi ancaq axirətdə anlayacaqlar. Məşhər günü möminlərlə münafıqlar arasında olan danışma Quranda belə göstərilir:

“O gün mömin kişilərin və qadınların nurunun onların önlərindən və sağ tərəflərindən axıb şölə saçdığını görəcəksən. “Bu gün sizin müjdəniz altından çaylar axan cənnətlərdir. Siz orada əbədi qalacaqsınız! Bu ən böyük qurtuluş və uğurdur! O gün münafıq kişi və qadınlar iman gətirənlərə “Gözləyin ki, nurunuzdan bir qədər işıq ala!” deyəcəklər. Belə cavab veriləcəkdir: “Geriyə dönüb işıq axtarın”. Bu sözlərdən sonra möminlərlə münafıqların arasında qapısının içəri tərəfindən mərhəmət, bayır tərəfində əzab olan sədd çəkiləcəkdir”. Münafıqlar möminləri səsəyib deyəcəklər: “Məgər biz sizinlə birlikdə deyildikmi?!” Möminlər belə cavab verəcəklər: “Bəli, bizimlə birlikdə idiniz. Lakin siz özünüzü fitnəyə salıb məhvə düşür etdiniz, gözlədiniz və şəkk etdiniz. Allahın əmri gəlib çatanadək sizi xam xəyallar, tamaH aldatdı. Sizi Allah barəsində o tovladan tovladı!” (“Hədid”, 57/12-13).

ŞEYTANIN GÜCÜ ZƏİFDİR

Şeytan haqqında unudulmaması lazım gələn mühüm bir həqiqət vardır. Şeytan Allahın nəzarətindən kənar da müstəqil bir güc deyil. Allah tərəfindən yaradılmışdır və Onun nəzarətindədir. Düşmənçiliyi insana qarşıdır.

Şeytanın Allahın nəzarətindən kənar da müstəqil güc olduğunu düşünənlər var. Bu insanların şeytanın Allaha qarşı mücadiləsi olduğunu zənn edirlər. Əslində isə şeytan bilir ki, insanları ziyana düşür etməyin yeganə yolu Allahın dinini yaşatmaq istəməməsidir. Yoxsa şeytanın Allaha qarşı bir düşmənçiliyi məntiqəsizdir. Nəticə olaraq o da Allahın yaratdığı bir quldur və fəaliyyətini onun izni ilə davam etdirir. Ona verilən müddət bitdikdə cəzasını çəkmək üçün azırdığı insanlarla bərabər cəhənnəmə atılacaqdır:

“Mən mütləq cəhənnəmi sənənlə və sənənin ardınca gedənlərlə dolduracağam” (“Sad”, 38/85).

Unudulmamalıdır ki, şeytanın möminlər üzərində bir gücü yoxdur. Şeytanın gücü yalnız Allahın təsbit etdiyi, daha doğrusu, cəhənnəm üçün yaratdığı insanlar üzərində

keçərli olur.

Şeytan Allahın mömin olaraq yaratdığı bir qulu azdıra bilməz. Sadəcə olaraq möminin dünya həyatında imtahan üçün bəzi kiçik xətalara etməsinə vəsilə olur. Şeytanın azdırma təsiri yalnız qəlbində xəstəlik olan kimsələrə olur. Bu həqiqət Quranda belə bildirilir:

“Həqiqətən, iman gətirib yalnız öz Rəbbinə təvəkkül edənlərin üzərində şeytanın heç bir hökmü yoxdur! Şeytanın hökmü yalnız ona itaət edib Allaha şəriki qoşanların üzərindədir!” (“Nəhl”, 16/99-100).

Başqa bir ayədə möminlərin şeytan tərəfindən azdırılmayacağı belə bildirilmişdir:

“Doğrusu, Mənim bəndələrim üzərində sən heç bir hökmranlığın ola bilməz. Rəbbinin vəkil olması kifayət edər” (“İsra”, 17/65).

Şeytan da Allah tərəfindən yaradılmış bir varlıq olduğuna görə hər şeydə olduğu kimi onun da yaradılışında sonsuz hikmətlər var. Məsələn, şeytanla bərabər böyük bir insan kütləsinin cəhənnəmə atılması qiyamət günü möminlərin Allaha şükürlərin, cənnətə girdikdə sevinci artıracaq bir ünsürdür. Şeytan eyni zamanda möminlər topluluğunun içində gizlənən münafıqların ortalığı çıxmasına səbəb olur. Beləliklə, münafıqlar möminlər topluluğu içində gizlənməyə çalışaraq özlərini ifşa edirlər. Möminlər də içlərində gizlənməyə çalışan bu pislik qrupunu asanlıqla müəyyən edər. Sonra şeytanın fəaliyyətinin və münafıqlar üzərindəki təsirini görənlərin Quranda keçən ayənin təcəllisini gördükləri üçün imanları və Allaha yaxınlıqları artar:

“Şeytanın vəsvəsəsini qəlblərində mərəz və ürəkləri qatı sərt olanlar üçün bir sınaq vasitəsi etsin. Şübhəsiz ki, zalimlər haqdan uzaq ixtilafdadırlar. Və özlərinə elm verilən kəslər də bilsinlər ki, haqq sən Rəbbindir. Artıq ona inansınlar və ürəkləri

ondan xatircəm olsun. Şübhəsiz ki, Allah iman gətirənləri doğru yola yönəldər!” (“Həcc”, 22/53-54).

Bu, mömin toplumunun təmizlənməsi mənasına gəlir. Zətən Allahın şeytana möhlət verməsinin bir səbəbi də budur. Allah bu durumu Quranda belə açıqlayır:

“İblisin onlar haqqındakı zənni düz çıxdı. İçlərindən bir dəstə mömin istisna olmaqla hamısı ona uydu. Əslində iblisin onların üzərində heç bir hökmranlığı yoxdur. Lakin Biz axirətə inananla ona şəkk edəni ayırd edib bilmək üçün (İblisə bu imkanı verdik). Sənin Rəbbin hifz edəndir!” (“Səbə”, 34/20-21).

Cahiliyyə cəmiyyəti tərəfindən bilinməyən başqa nöqtə isə şeytanın məcburetə gücünün olmamasıdır. O, insanı yalnız dəvət edər. Əgər insanın qəlbində xəstəlik varsa, bu dəvətə gedər, yoxdursa, şeytanın onun üzərində heç bir gücü yoxdur. Özünə uyanların nə qədər qəflət içində olduğunu bilir. Şeytanın qiyamət günü ona tabe olanlara edəcəyi etiraf ayədə belə xəbər verilir:

“İş bitdikdə şeytan belə deyəcək: “Allah sizə doğru vəd vermişdi. Mən də sizə vəd vermişdim, amma sonra vədimə xilaf çıxdım. Əslində mənim sizin üzərinizdə heç bir hakimiyyətim yox idi. Lakin mən sizi çağırdım, siz də mənə uydunuz. İndi məni yox, özünüzü qınayın. Nə mən sizin dadınıza çata bilərəm, nə də siz mənim dadıma. Mən öncə sizin məni Allaha şəriq qoşmağınızı da inkar etmişdim”. Həqiqətən zalimləri şiddətli əzab gözləyir” (“İbrahim”, 14/22).

TƏKAMÜL YALANI

Darvinizm, yəni təkamül nəzəriyyəsi yaradılış həqiqətini inkar etmək məqsədilə ortaya atılmış, ancaq heç bir müvəffəqiyyət qazana bilməmiş elmdən uzaq bir sayıqlamadan başqa bir şey deyil. Canlı aləmin cansız maddələrdən təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edən bu nəzəriyyə elmin kainatda və canlılarda çox açıq bir “nizam” olmasını sübut etməsi ilə çürümüşdür. Beləliklə, bütün kainatın və canlıların Allah tərəfindən yaradılması həqiqəti elm tərəfindən də sübut olunmuşdur. Təkamül nəzəriyyəsini ayaqda saxlaya bilmək üçün bu gün bütün dünyada aparılan təbliğat yalnız elmi həqiqətlərin təhrif edilməsinə, bu həqiqətlərin birtərəfli şəkildə izah olunmasına, elm görüntüsü altında söylənən yalanlara və yol verilən saxtakarlıqlara əsaslanır.

Ancaq bu təbliğat da həqiqəti ört-basdır edib gizlədə bilmir. Təkamül nəzəriyyəsinin elm tarixindəki ən böyük yalan olması faktı son 20-30 ildə elm dünyasında getdikcə daha yüksək səslə dilə gətirilir. Xüsusilə 1980-ci illərdən sonra aparılan tədqiqatlar darvinistlərin iddialarının tamamilə yanlış olduğunu ortaya qoymuş və bu həqiqət bir xeyli alim tərəfindən qeyd edilmişdir. Ələlxüsus da ABŞ-

da biologiya, biokimya, paleontologiya kimi müxtəlif elm sahələrində çalışan alimlər darvinizmin artıq öz qüvvəsini itirdiyini görür, canlıların mənşəyini artıq “idraki nizam” (intelligent design) qavramı əsasında açıqlayırlar. Bəhs edilən “idraki nizam” bütün canlıların Allah tərəfindən yaradılmasının elmi cəhətdən sübut olunmuş bir dəlilidir.

Təkamül nəzəriyyəsinin süqutunu və yaradılışın dəlillərini başqa əksər çalışmamızda bütün elmi təfərrüatları ilə qeyd etdik və qeyd etməyə davam edirik. Ancaq bu məsələ çox əhəmiyyətli olduğu üçün burada da bir çox məsələləri xülasə etmək zəruri və faydalıdır.

Darvini yıxan çətinliklər

Təkamül nəzəriyyəsi tarixi kökləri qədim Yunanıstana qədər gedib çıxan bir təlim olsa da o, yalnız XIX əsrdə əhatəli şəkildə ortaya çıxdı. Nəzəriyyəni elm dünyasının gündəminə salan ən mühüm hadisə Çarlz Darvinin 1859-cu ildə nəşr edilən “Cinslərin mənşəyi” adlı kitabı oldu. Darvin bu kitabda canlıların müxtəlif növlərinin Allah tərəfindən ayrı-ayrılıqda yaradılması gerçəyinə qarşı çıxırdı. Darvinə görə, bütün cinslər müştərək bir atadan gəlirdi və onlar zaman ötdükcə kiçik dəyişikliklər sayəsində birbirindən fərqlənmişdilər.

Darvinin nəzəriyyəsinin heç bir maddi dəlili yox idi. O, özü də bunu qəbul edirdi ki, bu nəzəriyyə yalnız “ortaya atılan məntiq fikiri” idi. Hətta Darvinin öz kitabındakı “Nəzəriyyənin çətinlikləri” başlıqlı geniş hissədə də etiraf etdiyi kimi, bu nəzəriyyə bir çox mühüm sual qarşısında aciz qalırdı.

Darvin belə zənn edirdi ki, onun nəzəriyyəsinin qarşısında dayanan çətinliklər elmin inkişafı ilə aradan qaldırılacaq, yəni elmi kəşflər bu nəzəriyyənin elmi əsaslarını gücləndirəcək. O, bunu kitabının çox yerində bildirmişdi. Ancaq durmadan inkişaf edən elm Darvinin bu

ümidlərinin tam əksinə olaraq həmin nəzəriyyənin başlıca müddəalarını bir-birinin ardınca sarsıdırdı.

Darvinizmin elm qarşısındakı məğlubiyyəti üç əsas başlıqda incələmə bilər:

1. Bu nəzəriyyə həyatın Yer üzündə ilk dəfə necə ortaya çıxdığını heç cür açıqlaya bilmir.

2. Darvinizm nəzəriyyəsinin ortaya atdığı “təkamül mexanizmləri”nin həqiqətdə təkmilləşdirici təsirə malik olduğunu göstərən heç bir elmi sübut yoxdur.

3. Daşlaşmış bitki qalıqları və torf qatları təkamül nəzəriyyəsinin irəli sürdüyü proqnozların tam əksini ortaya çıxarır.

Bu bölümdə bu əsas müddəaları onların mahiyyəti baxımından incələyəcəyik.

Keçilə bilməyən ilk pillə: həyatın mənşəyi

Təkamül nəzəriyyəsi bütün canlı növlərinin ibtidai dünyada təxminən 3,8 milyard il əvvəl meydana çıxan yeganə bir canlı hüceyrədən əmələ gəldiyini iddia edir. Tək hüceyrənin milyonlarla kompleks canlı növünü necə meydana gətirməsi və belə bir təkamül əgər həqiqətən də olubsa, bunun izlərinin daşlaşmış bitki qalıqlarında, torf qatlarında niyə tapılmaması darvinizm nəzəriyyəsinin cavablandırma bilmədiyi suallardır. Ancaq bütün bunlardan əvvəl iddia edilən təkamül mərhələsinin ilk pilləsində dayanmaq lazımdır: bəhs edilən o “ilk hüceyrə” necə ortaya çıxmışdır?

Təkamül nəzəriyyəsi yaradılışı rədd etdiyi və heç bir fəvqəltəbii müdaxiləni qəbul etmədiyi üçün “ilk hüceyrə”nin heç bir plan və nizam-intizam olmadan, təbiət qanunları çərçivəsində təsadüfən meydana gəldiyini iddia edir. Yəni bu nəzəriyyəyə görə, cansız maddə təsadüflər nəticəsində ortaya canlı bir hüceyrə çıxarmalıdır. Ancaq bu, məlum olan ən əsas bioloji qanunlara zidd iddiadır.

“Həyat həyatdan gəlir”

Darvin öz kitabında həyatın mənbəyi barədə heç nə qeyd etməyib. Çünki onun dövründəki ibtidai elm canlıların çox sadə bir quruluşa malik olduğunu güman və iddia edirdi. Orta əsrlərdən bəri böyük etimad bəslənən və “spontan generasiya” adlanan nəzəriyyənin tərəfdarları cansız maddələrin təsadüfən bir yerə yığılıb canlı bir varlıq meydana gətirməsinə inanırdı. Bu dövrdə böcəklərin yemək qalıqlarından, siçanların isə buğdadan əmələ gəldiyinə şübhə etmirdilər. Bunu isbat etmək üçün hətta qəribə təcrübələr də aparmışdılar. Çirkli bir parçanın üstünə bir az buğda qoyulmuş, bir qədər gözləyərlərsə, bu çulğaşmadan siçanların meydana gələcəyi zənn edilmişdi.

Çiy ətin qurd salması da həyatın cansız maddələrdən meydana gəlməsinə dəlil sayılırdı. Halbuki daha sonralar məlum olacaqdı ki, ətin üstündə yaranan qurdlar öz-özünə meydana gəlmir, milçəklərin gətirib ora qoyduğu gözlə görünməyən sürfələrdən çıxırlar.

Darvin özünün “Cinslərin mənşəyi” adlı kitabını yazdığı dövrdə isə elm dünyası belə hesab edirdi ki, bakteriyalar cansız maddədən meydana gəlir. Halbuki məşhur fransız bioloqu Luis Paster təkamülün əsası olan bu inancı Darvinin kitabının nəşr edilməsindən beş il sonra qəti olaraq rədd etdi. Paster apardığı çalışma və təcrübələrdən sonra gəldiyi nəticəni belə xülasə edirdi: “Cansız maddələrin həyat əmələ gətirməsinə dair iddia daha qəti olaraq tarixin arxivinə verilmişdir” (Sidney Fox, Klaus Dose, *Molecular Evolution and The Origin of Life*, Marcel Dekker, New York, 1977, səh. 2).

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarları Pasterin gəldiyi nəticələrə qarşı uzun müddət mübarizə apardılar. Ancaq inkişaf edən elm canlı hüceyrənin mürəkkəb quruluşunu ortaya çıxarından sonra həyatın öz-özünə meydana gəlməsi iddiasının çürüklüyü bir daha və qəti şəkildə aydın oldu.

XX əsrdəki nəticəsiz səylər

XX əsrdə həyatın mənşəyi mövzusu ilə bağlı proseslərin önündə gedən ilk təkamülçü məşhur rus bioloqu Aleksandr Oparin oldu. Oparin 1930-cu illərdə ortaya atdığı bəzi tezislərlə canlı hüceyrənin təsadüfən meydana gələ biləcəyini isbat etməyə çalışdı. Ancaq onun bu axtarışların nəticəsiz qaldı. Oparin bunu etiraf etməyə məcbur oldu: “Təəssüf ki, hüceyrənin mənşəyi problemi təkamül nəzəriyyəsini bütövlükdə əhatə edən ən qaranlıq məsələni təşkil edir” (Alexander I. Oparin, *Origin of Life*, Dover Publications, New York, (1936), 1953 (reprint), səH. 196.).

Oparinin arxasınca gedən təkamülçülər həyatın mənşəyi mövzusunun bir yerə çıxara bilmək üçün təcrübələr aparmağa səy göstərdilər. Bu təcrübələrin ən məşhuru amerikalı kimyagər Stenli Miller tərəfindən 1953-cü ildə aparıldı. S. Miller ibtidai dünyanın atmosferində olduğunu iddia etdiyi qazları bir təcrübə vasitəsilə birləşdirərək və bu reaksiyaya enerji əlavə edərək proteinlərin tərkibindəki bir neçə üzvi molekulu (aminoasit) sintez etdi. Həmin illərdə əhəmiyyətli bir mərhələ kimi təqdim olunan bu təcrübənin nəticəsiz qalması və təcrübədə istifadə edilən atmosferin gerçək dünya atmosferindən çox fərqli olması gələcək illərdə ortaya çıxacaqdı («New Evidence on Evolution of Early Atmosphere and Life», *Bulletin of the American Meteorological Society*, c. 63, Kasım 1982, səH. 1328-1330.).

Uzun müddət davam edən bu səssizlikdən sonra Millerin özü də istifadə elədiyi atmosferin həqiqi olmadığını etiraf etdi (Stanley Miller, *Molecular Evolution of Life: Current Status of the Prebiotic Synthesis of Small Molecules*, 1986, səH. 7.).

Həyatın mənşəyi məsələsini açıqlamaq üçün təkamülçülərin XX əsrdə apardığı bütün səylər nəticəsiz qaldı. San Dieqo Skripps Institutundan olan tanınmış geokimyacı Ceffri Bada təkamülçü “Earth” jurnalında 1998-

ci ildə nəşr edilən bir məqalədə bu həqiqəti belə qəbul edir: “Bu gün XX əsri arxada qoyarkən hələ XX əsrə daxil olanda malik olduğumuz ən böyük həllini tapmamış problemlə qarşı-qarşıyıq: həyat Yer üzündə necə başladı?” (Jeffrey Bada, *Earth*, Şubat 1998, səH. 40).

Həyatın kompleks quruluşu

Təkamül nəzəriyyəsinin həyatın mənşəyi mövzusunda çox ciddi çətinliyə düşməsinin əsas səbəbi ən sadə hesab edilən canlı orqanizmlərin inanılmayacaq dərəcədə qarmaqarışıq quruluşa malik olmasıdır. Canlı varlığın hüceyrəsi insan övladının düzəltdiyi texniki məhsullardan daha mürəkkəbdir. Belə ki, bu gün dünyanın ən inkişaf etmiş laboratoriyalarında da cansız maddələri bir yerə yığaraq canlı hüceyrə əldə etmək mümkün deyil.

Bir hüceyrənin meydana gəlməsi üçün lazım olan şərtlər heç vaxt təsadüflərlə izah edilməyəcək qədər çoxdur. Hüceyrənin əsaslarından biri olan proteinlərin təsadüfi olaraq sintezləşmə ehtimalı isə 500 aminoasitlik yuvarlaq bir protein üçün 10^{950} -də 1-dir. Ancaq riyaziyyatda 10^{50} -də 1-dən aşağı olanlar “imkansız” sayılır. Hüceyrənin nüvəsində yerləşən və özündə genetik bilgini gizlədən DNT molekulu isə inanılmaz bir məlumat bankıdır. İnsan DNT-sinin ehtiva etdiyi məlumatın əgər kağıza köçürülməyə çalışılsa, 500 səhifədən ibarət olan 900 cildlik bir kitabxananın meydana gələcəyi hesablanır. Bu nöqtədə çox maraqlı bir dilemma da var: DNT ancaq bəzi xüsusiləşmiş proteinlərin köməyi ilə cütləşə bilir. Ancaq bu proteinlərin sintezi də ancaq DNT-dəki məlumatlara uyğun olaraq həyata keçir. Bir-birinə bağlı olduqlarına görə cütləşmənin meydana gələ bilməsi üçün onların ikisinin də eyni anda mövcud olması lazımdır. Bu isə həyatın özü-özündən meydana gəlməsi barədəki ssenarini çətinliyə salır. San Diego Kaliforniya Universitetindən məşhur təkamülçü alim, professor Lesli

Orgel (Leslie Orgel) “Scientific American” jurnalının 1994-cü ilin oktyabr ayındakı sayında bu həqiqəti belə etiraf edir:

“Son dərəcə kompleks quruluşlara sahib olan proteinlərin və nuklein turşularının (RNA və DNA) eyni yerdə və eyni vaxtda təsadüf nəticəsində əmələ gəlməsi hətta ehtimaldan da həddindən artıq uzaqdır. Ancaq bunların biri olmadan digərini əldə etmək də mümkün deyil. Dolayısı ilə insan həyatın kimyəvi yollarla ortaya çıxmasının heç vaxt mümkün olmaması nəticəsinə gəlmək məcburiyyətində qalır” (Leslie E. Orgel, «The Origin of Life on Earth», *Scientific American*, c. 271, Ekim 1994, səh. 78.).

Şübhəsiz ki, əgər həyatın təsadüflərlə ortaya çıxmasının qeyri-mümkünlüyü təsdiqlənsə, bu vəziyyətdə onun fəvqəltəbii şəkildə yaradıldığını qəbul etmək lazımdır. Bu həqiqət isə əsas məqsədi yaradılışı rədd etmək olan təkamül nəzəriyyəsinin açıq-aşkar mənasızlığını ortaya çıxarır.

Təkamülün xəyali mexanizmləri

Darvinizm nəzəriyyəsini puç edən başqa ikinci böyük məsələ bu nəzəriyyənin “təkamül mexanizmləri” kimi ortaya atdığı iki anlayışın da əsl həqiqətdə heç bir təkmilləşdirici gücə malik olmamasının sübuta yetirilməsidir. Darwin ortaya atdığı təkamül iddiasını tam şəkildə “təbii seleksiya” mexanizminə bağlamışdı. Onun bu mexanizmə verdiyi əhəmiyyət kitabının adından da görünürdü: “Cinslərin mənşəyi təbii seleksiya yolu ilə”.

Təbii seleksiya təbii seçmə deməkdir və təbiətdəki həyat mübarizəsində təbii şərtlərə uyğun olan güclü canlıların həyatda qalacağı düşüncəsinə əsaslanır. Məsələn, yırtıcı heyvanlar tərəfindən hürküdülən bir maral sürüsündə daha sürətli qaça bilənlər həyatda qalacaqlar. Beləliklə, maral sürüsü sürətlilərdən və güclülərdən meydana gəlməlidir.

Ancaq bu mexanizm maralları əlbəttə, təkmilləşdirməz, onları başqa bir canlı növünə, məsələn, atlara çevirməz.

Dolayısı ilə təbii seleksiya mexanizmi heç bir təkmilləşdirici gücə malik deyil. Darvin də bu həqiqətin fərqiində idi və “Cinslərin mənşəyi” kitabında **“faydalı dəyişikliklər meydana gəlmədiyi vaxtda təbii seleksiya heç nə edə bilməz”** demək məcburiyyətində qalmışdı (Charles Darwin, *The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition*, Harvard University Press, 1964, səH. 189.).

Lamarkın təsiri

Yaxşı, bəs bu “faydalı dəyişikliklər” necə meydana gəldi? Darvin öz dövrünün ibtidai elm anlayışı daxilində bu suala Lamarka əsaslanaraq cavab verməyə çalışmışdı. Darvindən əvvəl yaşamış fransız bioloqu Lamarka görə, canlılar həyatları boyu məruz qaldıqları fiziki dəyişiklikləri sonrakı nəslə ötürürlər, nəsildən-nəslə ötürülərək yığılan bu xüsusiyyətlər nəticəsində isə yeni cinslər meydana çıxır. Məsələn, Lamark deyirdi ki, zürafələr ceyranlardan əmələ gəlirlər. Belə ki, hündür ağacların yarpaqlarını yemək üçün səy göstərərkən onların nəsildən-nəslə boyları uzanıb.

Darvin də buna oxşar misallar gətirmiş, məsələn, “Cinslərin mənşəyi” kitabında qida tapmaq üçün suya girən bəzi ayıların bir müddət sonra balinalara çevrildiyini iddia etmişdi (Charles Darwin, *The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition*, Harvard University Press, 1964, səH. 184.).

Amma Mendel tərəfindən kəşf olunmuş və XX əsrdə inkişaf edən genetikə elmi ilə öz qəti təsdiqini tapmış atavizm qanunları qazanılmış xüsusiyyətlərin sonrakı nəsillərə ötürülməsi əfsanəsini qəti olaraq darmadağın etdi. Beləliklə, təbii seleksiya bütünlüklə təsirsiz bir mexanizm olaraq qaldı.

Neodarvinizm və mutasiyalar

Darvinistlər isə bu vəziyyətə bir çözümlə tapma bilmək üçün 1930-cu illərin axırlarında “Müasir sintetik nəzəriyyə”ni, daha məşhur adı ilə desək, neodarvinizmi ortaya atdılar. Neodarvinizm təbii seleksiya konsepsiyasına “faydalı dəyişikliklərin səbəbi” kimi mutasiyaları, yəni canlıların genlərinə radiasiya kimi xarici təsirlərin, ya da köçürmə səhvləri nəticəsində meydana gələn pozuntuları əlavə etdi.

Bu gün dünyada təkamül adına hələ də qəbul edilən model neodarvinizmdir. Nəzəriyyə Yer üzündə olan milyonlarla canlı növünün, bu canlıların qulaq, göz, ağciyər, qanad kimi saysız kompleks orqanlarının “mutasiyalara”, yəni genetik pozuntulara əsaslanan bir mərhələ nəticəsində əmələ gəldiyini iddia edir. Ancaq nəzəriyyəni kəsərsiz edən açıq bir elmi həqiqət var: **mutasiyalar canlıları inkişaf etdirməz, əksinə, onlara həmişə zərər verərlər.**

Bunun səbəbi çox sadədir: DNT çox kompleks bir quruluşa malikdir. Bu molekul üzərində meydana gələn hər hansı təsadüfi təsir ancaq zərər verir. Amerikalı genetik B.G.Ranganathan bunu belə açıqlayır:

“Mutasiyalar kiçik, təsadüfi və zərərliyərlər. Çox nadir hallarda meydana gəlirlər və ən yaxşı ehtimalla təsirsizdir. Bu üç xüsusiyyət mutasiyaların təkamülçü bir inkişafa səbəb ola bilməyəcəyini göstərir. Onsuz da yüksək dərəcədə əlahiddələşmiş bir orqanizmdə meydana gələn təsadüfi bir hal ya təsirsiz olacaq, ya da zərərli. Bir qol saatında meydana gələcək təsadüfi dəyişiklik onu inkişaf etdirməyəcəkdir. Böyük ehtimalla ona zərər verəcək və ya ən yaxşı ehtimalla təsirsiz qalacaq. Bir zəlzələ bir şəhəri inkişaf etdirməz, əksinə, onu dağıdır” (B. G. Ranganathan, *Origins?*, The Banner Of Truth Trust, Pennsylvania, 1988).

Bu günə qədər heç bir faydalı mutasiya nümunəsi olmayıb. Bütün mutasiyaların zərərli olduğu müəyyənləşdi. Aydın oldu ki, təkamül nəzəriyyəsinin “təkamül mexanizmi”

kimi göstərdiyi mutasiyalar həqiqətdə canlılara ancaq ziyan verən, onları şikəst edən bir genetik hadisədir. (İnsanlarda mutasiyanın ən çox görünən təsiri xərcəng xəstəliyidir). Əlbəttə, zərərverici bir mexanizm “təkamül mexanizmi” ola bilməz. Təbii seleksiya isə Darvinin də qəbul etdiyi kimi, “özbaşına heç nə edə bilməz”. Bu həqiqət bizlərə təbiətdə heç bir “təkamül mexanizmi”nin olmadığını göstərir. Təkamül mexanizmi olmadığına görə isə təkamül deyilən xəyali mərhələ də ola bilməz.

Daşlaşmış qalıqlarda keçid formalarının izi yoxdur

Təkamül nəzəriyyəsinin iddia etdiyi ssenarinin baş verməməsinin ən açıq sübutu isə daşlaşmış bitki qalığı qatları, torf laylarıdır. Təkamül nəzəriyyəsinə görə, bütün canlılar bir-birindən törəmişdir. İlk canlı növü vaxt keçəndən sonra başqa formaya çevrilmiş və bütün cinslər bu şəkildə ortaya çıxmışdır. Nəzəriyyəyə görə, bu dəyişiklik yüz milyon illər boyu sürərək mərhələ-mərhələ davam etmişdir.

Bu vəziyyətdə iddia edilən uzun dəyişiklik müddəti boyunca saysız-hesabsız “ara cinslər”in meydana gəldiyini və yaşadığını qəbul etmək lazımdır. Məsələn, keçmişdə özündə balıq xüsusiyyətlərinin olmasına baxmayaraq bir yandan da bəzi sürünənlərin xüsusiyyətlərini qazanmış yarı balıq-yarı sürünən canlılar yaşamış olmalı idi. Yaxud da sürünənlərin xüsusiyyətlərinə malik olarkən bir yandan da bəzi quş xüsusiyyətləri qazanmış sürünən-quşlar ortaya çıxmalı idi. Ancaq onlar keçid mərhələsində olduqları üçün şikəst, nöqsanlı və qüsurlu canlılar olmalı idilər. Təkamülçülər keçmişdə yaşadıklarına inandıqları bu nəzəri məxluqlara “**ara keçid forması**” adını verirlər.

Əgər həqiqətən, keçmişdə bu cür canlılar yaşayıbsa,

onda onların sayları və növləri milyonlarla, hətta milyardlarla olmalı idi. Və bu qəribə canlıların qalıqlarına mütləq daşlaşmış qalıqlarda, torf laylarında rast gəlinməli idi. Darvin “Cinslərin mənşəyi”ndə bunu belə açıqlamışdır: “Əgər nəzəriyyə düzdürsə, cinsləri bir-birinə bağlayan saysız ara keçid növləri mütləq yaşamalıdır... Bunların yaşamasına dair sübutlar da təkcə daşlaşmış bitki qalıqları qatları arasında tapıla bilər (Charles Darwin, *The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition*, Harvard University Press, 1964, səh. 179).

Darvinin puç olan ümidləri

Ancaq XIX əsrin ortalarından bu yana dünyanın dörd bir tərəfində daşlaşmış qalıqlar tədqiq edilsə də həmin laylarda bu ara keçid formalarına heç vaxt rast gəlinməyib. Aparılmış qazıntı və araşdırmalar zamanı əldə edilən bütün tapıntılar təkamülçülərin gözlədiklərinin əksinə olaraq göstərdi ki, canlılar Yer üzündə birdən-birə, nöqsansız və qüsursuz bir şəkildə ortaya çıxıblar.

Tanınmış ingilis paleontoloqu Derek U.Eger özü təkamülçü olsa da bu gerçəyi belə etiraf edir:

“Problemimiz budur ki, geoloji layları, daşlaşmış qatları bütün təfərrüatı ilə araşdıranda, istər cinslər, istərsə də siniflər səviyyəsində olsun, davamlı olaraq həmişə eyni həqiqətlə qarşılaşırıq: mərhələli təkamüllə inkişaf edən yox, Yer kürəsində birdən-birə meydana gələn qruplar görürük (Derek A. Ager, «The Nature of the Fossil Record», *Proceedings of the British Geological Association*, c. 87, 1976, səh. 133).

Yəni bütün canlı növləri daşlaşmış laylarda aralarında heç bir keçid forması olmadan, nöqsansız şəkildə ani olaraq ortaya çıxırlar. Bu isə Darvinin düşüncülərinin tam əksi və canlı növlərinin yaradıldığını göstərən çox güclü dəlildir. Çünki bir canlı növünün özü-özündən təkmilləşməsinin,

heç bir ata olmadan bir anda və qüsursuz olaraq ortaya çıxmasının yeganə izahı o cinsin yaradılmasıdır. Bu həqiqət məşhur təkamülçü bioloq Duqlas Futuyma tərəfindən də qəbul edilir:

“Yaradılış və təkamül hazırda yaşayan canlıların mənşəyi haqqında iki mümkün açıqlamalardır. Canlılar dünya üzərində ya tamamilə mükəmməl və nöqsansız bir şəkildə ortaya çıxmışdır, ya da belə olmamışdır. Əgər belə olmayıbsa, onda bir dəyişiklik mərhələsi sayəsində özlərindən əvvəl mövcud olan bəzi canlı növlərinin təkamülü yolu ilə meydana gəlməlidirlər. Amma onlar əgər qüsursuz və mükəmməl bir şəkildə ortaya çıxıblarsa, o halda sonsuz güc sahibi bir ağıl tərəfindən yaradılmalıdırlar (Douglas J. Futuyma, *Science on Trial*, Pantheon Books, New York, 1983, səh. 197.).

Daşlaşmış qalıqlar da canlıların Yer üzündə qüsursuz və mükəmməl şəkildə ortaya çıxdığını göstərir. Yəni **cinslərin mənşəyi Darvinin iddiasının əksinə olaraq təkamül deyil, yaradılışdır.**

İnsanın təkamülü nağılı

Təkamül nəzəriyyəsini müdafiə edənlərin ən çox gündəmə gətirdiyi məsələ insanın mənşəyi məsələsidir. Bu məsələdəki darvinist iddia bu gün yaşayan müasir insanın meymunabənzər bəzi məxluqlardan əmələ gəldiyini bildirir. 4-5 milyon il bundan əvvəl başladığı qəbul edilən bu mərhələdə müasir insanla onun əcdadları arasında bəzi “ara forma”ların yaşadığı iddia olunur. Həqiqətdə isə bütünlüklə xəyali olan bu ssenaridə dörd əsas “kateqoriya” sadalanır:

1. *Australorithecus*
2. *Homo habilis*
3. *Homo erectus*
4. *Homo sapiens*.

Təkamülçülər insanların guya ilk meymunabənzər əcdadlarına “cənub meymunu” mənasına gələn “australorithecus” adını verirlər. Bu canlılar həqiqətdə nəslə tükənmiş bir meymun cinsindən başqa bir şey deyil. İngiltərə və ABŞ-dan olan lord Soli Zakerman (Lord Solly Zuckerman) və prof. Çarlz Oksnerd (Charles Oxnard) kimi dünyanın iki məşhur anatomistinin australorithecus nümunələri üzərində apardıqları çox əhatəli çalışmalar bu canlıların yalnız nəslə kəsilmiş bir meymun cinsinə aid olmasını və onların insanlarla heç bir oxşarlığa malik olmadığını göstərmişdir (Solly Zuckerman, *Beyond The Ivory Tower*, Toplinger Publications, New York, 1970, ssəH. 75-94; Charles E. Oxnard, «The Place of Australopithecines in Human Evolution: Grounds for Doubt», *Nature*, c. 258, səH. 389.).

Təkamülçülər insan təkamülünün sonrakı mərhələsini də “homo”, yəni insan olaraq təsnif edirlər. İddialara görə, homo sırasındakı canlılar australorithecus-lardan daha çox inkişaf etmişdilər. Təkamülçülər bu fərqli canlılara aid fəsilləri ard-arda düzərək xəyali bir təkamül cədvəli təşkil edirdi. Bu cədvəl xəyalidir, çünki həqiqətdə bu müxtəlif siniflər arasında təkamül əlaqəsinin olduğu heç vaxt sübut edilməmişdir. Təkamül nəzəriyyəsinin XX əsrdəki ən mühüm müdafiəçilərindən biri olan Ernst Meyr (Ernst Mayr) “Homo sapiensə uzanan zəncir həqiqətdə İtkindir” deyərək bunu qəbul edir (J. Rennie, «Darwin’s Current Bulldog: Ernst Mayr», *Scientific American*, dekabr 1992).

Təkamülçülər australorithecus-homo habilis-homo erectus-homo sapiens sıralamasını tərtibləyərkən bunların hər birinin ondan sonra gələnin atası olması təsvirini yaratmağa çalışırlar. Halbuki paleoantropoloqların son tapıntıları australorithecus, homo habilis və homo erectus-un dünyanın müxtəlif bölgələrində eyni dövrlərdə yaşadıklarını sübut etmişdir (Alan Walker, *Science*, c. 207, 1980, səH. 1103; A. J. Kelso, *Physical Anthropology*, 1.

baskı, J. B. Lipincott Co., New York, 1970, səH. 221; M. D. Leakey, Olduvai Gorge, c. 3, Cambridge University Press, Cambridge, 1971, səH. 272).

Homo erectus sinifinə daxil edilən insanların bir hissəsi müasir dövrlərə qədər, homo sapiens neandertal və homo sapiens isə sapiens (müasir) insanla eyni şəraitdə yan-yana yaşamışlar (*Time*, noyabr 1996).

Bu isə, əlbəttə, bu siniflərin bir-birinin əcdadı olması iddiasının qüvvədə qalmadığını aydın şəkildə ortaya qoyur. Harvard Universiteti (ABŞ) paleontoloqlarından Stefan Cey Quld (Sterhen Yay Gould) özü bir təkamülçü olsa da darvinizm nəzəriyyəsinin bu çətinliyini belə izah edir:

Əgər bir-biri ilə paralel olaraq yaşayan üç müxtəlif hominid (insanabənzər) cizgisi varsa, elə isə bizim nəsil ağacımıza nə oldu? Aydındır ki, bunların biri digərindən meydana çıxmış ola bilməz. Bunların biri digəri ilə müqayisə ediləndə təkamül nəticəsində bir inkişaf ardıcılığı göstərə bilmirlər (S. J. Gould, *Natural History*, c. 85, 1976, səH. 30).

Qıssası, mətbuatda və ya dərs kitablarında qeyd edilən və xəyalların məhsulu olan bəzi “yarımeymun, yarıinsan” canlıların şəkilləri ilə, yəni ancaq təbliğat yolu ilə güclə saxlanmağa çalışılan insanın təkamülü ssenarisi heç bir elmi əsası olmayan nağıldan ibarətdir.

Bu mövzunu uzun illər araşdıran, xüsusilə austra-lorithecus fəsiləri üzərində 15 il tədqiqat aparan İngiltərənin ən məşhur və mötəbər alimlərindən biri lord Soli Zakerman özü bir təkamülçü idi, amma o da ortada meymunabənzər canlılardan insana gəlib çıxan həqiqi bir nəsil ağacının olmadığı nəticəsinə gəlmişdir.

Lord S.Zakerman bir də maraqlı bir “elm şkalası” hazırlamışdı. O, elmi olaraq qəbul etdiyi elm sahələrindən elmdən uzaq olaraq qəbul etdiyi elm sahələrinə qədər bir cədvəl təşkil etmişdi. Lord S.Zakermanın bu cədvəlinə görə, elmi, yəni konkret faktlara əsaslanan elm sahələri

kimya və fizikadır. Cədvəldə bunlardan sonra biologiya elmləri, sonra da sosial elmlər yerləşir. Cədvəlin sonunda, yəni ən elmdən kənar hesab edilən hissədə isə telepatiya, “altıncı hiss” kimi “hissdənəkənar dərk etmək” anlayışı, bir də “insanın təkamülü” vardır! Lord Zakerman cədvəlin bu hissəsini belə izah edir:

Obyektiv gerçəkliyin sahəsindən çıxıb da bioloji elm olaraq qəbul edilən bu sahələrə, yəni hissdənəkənar idraka və insanın daşlaşmış tarixinin izah edilməsinə daxil olanda təkamül nəzəriyyəsinə inanan bir adam üçün hər şeyin mümkün olduğunu görürük. Belə ki, öz nəzəriyyələrinə qəti olaraq inanan bu adamların hətta bəzi ziddiyyətli qərarları eyni anda qəbul etməsi də mümkündür (Solly Zuckerman, *Beyond The Ivory Tower*, Toplinger Publications, New York, 1970, səH. 19.).

İnsanın təkamülü nağılı da öz nəzəriyyələrinə kororanə inanan bəzi insanların tapdıqları bəzi daşlaşmış qalıqları əvvəlcədən qəbul etdikləri fikirlərinə uyğun olaraq izah etməkdən ibarətdir.

Darvin düsturu!

Bura qədər qeyd etdiyimiz bütün texniki sübutlarla yanaşı təkamülçülərin necə cəfəng bir inanca malik olmasını bir də uşaqların da başa düşəcəyi qədər aydın bir misalla xülasə edək.

Təkamül nəzəriyyəsi canlı aləmin təsadüfən meydana gəldiyini iddia edir. Dolayısı ilə bu iddiaya görə, cansız və şüursuz atomlar bir yerə yığılaraq əvvəlcə hüceyrəni, sonra da eyni atomlar hər hansısa bir şəkildə digər canlıları və insanı meydana gətirmişdir. İndi fikirləşək. Canlı aləmin əsasları olan karbon, fosfor, azot, potasium bircə canlı da meydana gətirə bilməzlər. İstəsəniz bu məsələdə bir “təcrübə” aparaq və təkamülçülərin əslində müdafiə

etdikləri, ancaq uca səslə deyə bilmədikləri iddianı onların adından “Darvin düsturu” ilə incələyək.

Təkamülçülər canlı aləmin əsasını təşkil edən fosfor, azot, karbon, oksigen, dəmir, maqnezium kimi elementlərdən çoxlu sayda böyük çənin içinə bol miqdarda qoysunlar. Hətta adi hallarda olmayan, ancaq bu qarışıqın içinde olmalıdır dedikləri bəzi ləvazimatları da bu çənə əlavə etsinlər. Qarışıqların içinə istədikləri qədər (təbii şəraitdə əmələ gəlməsi mümkün olmayan) aminosit, istədikləri miqdarda da (birinin də təsadüfən meydana gəlmə ehtimalı 10^{-950} olan) protein doldursunlar. Bu qarışığa istədikləri kimi istilik və rütubət versinlər. Bunları istədikləri inkişaf etmiş cihazlarla qarışdırırsınlar. Çənlərin yanına da bu dünyanın ən məşhur alimlərini dəvət etsinlər. Bu mütəxəssislər atadan oğula, nəsil-dən-nəslə ötürülərək növbə ilə milyardlarla, hətta trilyonlarla il davamlı olaraq çənlərin yanında gözləsinlər. Bir canlının meydana gəlməsi üçün hansı şərtləri mövcud olmasına inanırlarsa, hamısından istifadə etmək sərbəst olsun. Ancaq nə edirlərsə-etsinlər, o çənlərdən qətiyyən bir canlı çıxara bilməyəcəklər. Zürafələri, şirləri, arıları, bülbülləri, tutuquşuları, atları, delfinləri, gülləri, zanbaqları, qərənfilləri, bananları, portağalları, almaları, xurmaları, pomidorları, yemişləri, qarpızları, əncirləri, zeytunları, üzümləri, şaftalıları, tovuzquşularını, qırqovulları, müxtəlif rəngli kəpənəkləri və bunlar kimi milyonlarla canlı növündən heç birini əmələ gətirə bilməzlər. Burada adını qeyd etdiyimiz bu canlı varlıqların tək bir hüceyrəsini də əldə edə bilməzlər.

Qısaı, şüursuz atomlar bir yerə yığılaraq hüceyrəni əmələ gətirə bilməzlər. Sonra yeni bir qərar verərək bir hüceyrəni iki yerə ayıran, daha sonra bir-birinin ardınca fərqli qərarlar verən, elektron mikroskopunu kəşf edən, sonra öz hüceyrə quruluşunu bu mikroskopun altında incələyən professorları da əmələ gətirə bilməzlər.

Maddə ancaq Allahın üstün yaratması ilə canlı

ola, həyat tapa bilər. Bunun əksini iddia edən təkamül nəzəriyyəsi isə təfəkkür və idraka tamamilə zidd olan bir cəfəngiyyatdır. Təkamülçülərin ortaya atdığı iddialar ətrafında bir az düşünmək haqqında yuxarıda danışılan nümunədə olduğu kimi bu həqiqəti də aydın şəkildə göstərir.

Gözdəki və qulaqdakı texnologiya

Təkamül nəzəriyyəsinin heç vaxt izah edə bilməyəcəyi başqa bir məsələ isə gözdəki və qulaqdakı mükəmməl hissetmə (lamisə) keyfiyyətidir.

Gözlə bağlı mövzuya keçməzdən əvvəl “necə görürük?” sualına qısa da olsa cavab verək. Bir cisimdən gələn şüalar gözə tərs olaraq düşürlər. Bu şüalar buradakı hüceyrələr tərəfindən elektrik siqnallarına çevrilir və beyinin arxa tərəfindəki görmə mərkəzi deyilən kiçik bir nöqtəyə ötürülür. Bu elektrik siqnalları sıra ilə davam edən icraatlardan sonra beyindəki bu mərkəzdə görüntü olaraq hiss edilir və görülür.

Bu məlumatdan sonra indi bir az fikirləşək. Beyin işıq üçün qapalıdır. Yəni beynin içi qapqaranlıqdır, işıq beynin olduğu yerə qədər gedib çıxa bilməz. Görüntü mərkəzi deyilən yer zülmət qaranlıq, işığın heç vaxt çata bilmədiyi, bəlkə də heç vaxt rast gəlmədiyiniz qədər qaranlıq bir yerdir. Ancaq siz bu zülmət qaranlığında işıqlı, parlaq bir dünyanı seyr edirsiniz. Həm də bu o qədər aydın və keyfiyyətli bir görüntüdür ki, XXI əsrin texnologiyası da hər cür imkan sahibi olmasına baxmayaraq bu görüntünü əldə edə bilməmişdir. Məsələn, hazırda oxuduğunuz kitaba, kitabı tutan əllərinizə baxın. Sonra başınızı qaldırın və ətrafınıza nəzər salın. İndi gördüyünüz aydınlıq və keyfiyyətdəki bu görüntünü başqa bir yerdə görmüsünüzmü? Bu qədər aydın bir görüntünü sizə dünyanın bir nömrəli televizor şirkətinin istehsal etdiyi ən mükəmməl televizor ekranı

da verə bilməz. 100 ildir minlərlə mühəndis bu aydınlığı əldə etməyə çalışır. Bunun üçün fabriklər, nəhəng təsisatlar qurulur, tədqiqatlar aparılır, planlar və layihələr hazırlanır. Yenə də bir televiziya ekranına baxın, bir də əlinizdə tutduğunuz bu kitaba. Arada böyük aydınlıq və keyfiyyət fərqi olduğunu görəcəksiniz. Həm də televizor ekranı sizə ikiölçülü bir görüntü göstərir, halbuki siz üçölçülü, dərin bir perspektivi görürsünüz.

Uzun illərdir on minlərlə mühəndis üçölçülü televizor hazırlamağa, gözün görmə keyfiyyətinə yiyələnməyə səy göstərir. Bəli, üçölçülü televizor sistemini hazırlaya bildilər, ancaq onu da eynəksiz görmək mümkün deyil. Bu eyni zamanda süni bir üçölçülü sistemdir. Arxa tərəf daha bulanıq, qarşı tərəf isə kağızdan hazırlanmış dekorasiya kimi görünür. Heç vaxt gözün gördüyü qədər dəqiq və keyfiyyətli bir görüntü ola bilməz. Kamerada da, televizorda da mütləq görüntü itkisi baş verir.

Təkamülçülər bu keyfiyyətli və dəqiq görüntünü təşkil edən mexanizmin təsadüfən meydana gəldiyini iddia edirlər. İndi bir adam sizə otağınızın bir küncündəki televizorun təsadüflər nəticəsində meydana gəldiyini, “atomlar bir yerə toplandı və bu göstərən cihazı meydana gətirdi” desə, nə fikirləşərsiniz? Minlərlə adamın bir yerə yığılaraq düzəldə bilmədiyini şüursuz atomlar necə edə bilər?

Gözün gördüyündən daha ibtidai olan bu görüntünü meydana gətirən cihaz təsadüfən meydana gəlmirsə, gözün və gözün gördüyü görüntünün də təsadüfən meydana gəlməyəcəyi aydın məsələdir.

Bu məsələ qulaq üçün də eynidir. Xarici qulaq ətrafdakı səsləri qulaq çömçəsi vasitəsilə yığıb orta qulağa ötürür. Orta qulaq aldığı səs tirtəyişlərini gücləndirərək daxili qulağa ötürür. Daxili qulaq da bu tirtəyişləri elektrik siqnallarına döndərərək beyinə göndərir. Eynilə görmə məsələsində olduğu kimi eşitmək icraatları da beyindəki eşitmə mərkəzində həyata keçir.

Gözdəki vəziyyət qulaq üçün də qüvvədə qalır, yəni beyin işığa olduğu kimi səsə də qapalıdır, səsi keçirmir. Dolayısı ilə ətraf nə qədər gurultulu da olsa beynin içi tamamilə səssizdir. Buna baxmayaraq ən dəqiq səslər beyində hiss edilir. Səs keçirməyən beynimizdə bir orkestrin simfonialarını eşidərsiniz, izdihamlı bir məkanın bütün gurultusunu eşidərsiniz. Ancaq həmin anda həssas bir cihazla beynimizin içindəki səs səviyyəsi ölçülsə, burada mütləq bir səssizliyin hakim olduğu görünəcək.

Dəqiq bir görüntü əldə edə bilmək üçün indiyə qədər texnologiyadan necə istifadə edilirsə, səs üçün də eyni səylər onlarla ildir ki, davam edir. Səsi qeyd etmək cihazları, çoxlu elektrik aləti, səsi qeyd edən musiqi sistemləri bu səylərin bəzilərinin nəticələridir. Ancaq bütün texnologiyaya, bu texnologiyada işləyən minlərlə mühəndisə və mütəxəssisə baxmayaraq qulaqdakı dəqiq və keyfiyyətli bir səs əldə edilməmişdir. Ən böyük musiqi sistemi şirkətinin istehsal etdiyi ən keyfiyyətli musiqi alətini fikirləşin. Səsi qeyd edəndə mütləq səsin bir hissəsi itir və ya az da olsa mütləq xışıltı əmələ gəlir. Musiqi cihazını açanda musiqi başlamamışdan əvvəl bir xırıltılı səsi mütləq eşidəcəksiniz. Ancaq insan bədənindəki texnologiyanın məhsulu olan səslər çox dəqiq və qüsursuzdur. Bir insan qulağı heç vaxt musiqi mərkəzində olduğu kimi xırıltılı və ya pozuntulu səs hiss etməz, səs necədirsə, onu tam və dəqiq olaraq eşidir. Bu vəziyyət insan yaradıldığı gündən indiyə qədər bu cürdür.

Bu günə qədər insan oğlunun istehsal etdiyi, hazırladığı heç bir görüntü və səs cihazı göz və qulaq qədər həssas və uğurlu bir lamisə sistemi ola bilməmişdir.

Ancaq görmə və eşitmə hadisəsində bütün bunlardan başqa çox böyük həqiqət var.

Beynin içindəki görən və eşidən şüur kimə aiddir?

Beynin içində cürbəcür rəngli bir dünyanı seyr edən, simfoniyları, quşların səsinə eşidən, çiçəkləri iyləyən kimdir?

İnsanın gözlərindən, qulaqlarından, burnundan gələn xəbərdarlıqlar elektrik siqnalı olaraq beyinə ötürülür. Biologiya, fiziologiya və ya biokimya kitablarında bu görüntünün beyində necə meydana gəlməsinə dair çoxlu təfərrüatlar oxuya bilərsiniz. Ancaq bu məsələ haqqındakı həqiqətə heç bir yerdə rast gələ bilməzsiniz ki, beyində bu elektrik siqnallarını görüntü, səs, iy və hiss olaraq qavrayan kimdir? Beynin içində gözə, qulağa, buruna ehtiyac hiss etmədən bütün bunları qavrayan bir şüur var. Bu şüur kimə aiddir?

Əlbəttə, bu şüur beyni təşkil edən sinirlərə, yağ təbəqəsinə və sinir hüceyrələrinə aid deyil. Buna görə də hər şeyin maddədən ibarət olduğunu zənn edən darvinist materialistlər bu suallara heç vaxt cavab verə bilmir. Çünki bu şüur Allahın yaratdığı ruhdur. Ruh görüntünü seyr etmək üçün gözə, səsi eşitmək üçün qulağa ehtiyac hiss etməz. Bunlardan da başqa fikirləşmək üçün beyinə də ehtiyacı olmaz.

Bu aydın və elmi həqiqətləri oxuyan hər bir insanın beyinin daxilindəki bir neçə santimetrlik, qapqaranlıq məkana bütün kainatı üçölçülü, rəngli, kölgəli və işıqlı olaraq sığışdıran Allahı fikirləşib, Ondan qorxub Ona sığınması lazımdır.

Materialist inanc

Bura qədər araşdırdığımız təkamül nəzəriyyəsinin elmi kəşflərlə açıq şəkildə ziddiyyət təşkil edən bir iddia olduğunu göstərir. Nəzəriyyənin həyatın mənşəyi

haqqındakı iddiası elmə ziddir, ortaya atdığı təkamül mexanizmlərinin heç bir təkmilləşdirici təsiri yoxdur və dünyanın daşlaşmış qatları darvinizm nəzəriyyəsinin vacib saydığı keçid formalarının yaşamadıqlarını göstərir. Belə də təkamül nəzəriyyəsinin əlbəttə ki, elmə zidd bir fikir kimi kənara atılması lazımdır.

Tarix boyu təkamül modeli kimi bir çox düşüncə sistemi elmin gündəmindən çıxarılmışdır. Amma təkamül nəzəriyyəsinə təkidlə elmi gündəmə gətirmək istəyirlər. Hətta bəzi adamlar bu nəzəriyyənin tənqidini “elmə hücum” kimi qələmə verməyə çalışır. Görəsən nəyə görə?

Bunun səbəbi təkamül nəzəriyyəsinin bəzi mühitlər üçün heç cür əldən buraxılmayacaq ehkamçı bir inanc olmasıdır. Bu adamlar materialist fəlsəfəyə kor-koranə bağlıdırlar və darvinizmi də təbiətə verilə biləcək yeganə materialist izah olduğu üçün mənimsəyirlər.

Bəzən bunu açıq şəkildə etiraf da edirlər. Harvard Universitetindən məşhur genetik və tanınmış təkamülçü olan Riçard Levontin “əvvəlcə materialist, sonra alim” olduğunu belə etiraf edir:

Bizim materializmə bir etiqadımız var, aprior (əvvəlcədən qəbul edilmiş, doğru sayılan, təcrübədən asılı olmayan, təcrübədən qabaq mövcud olan) bir inandır bu. Bizi dünyaya materialist bir açıqlama gətirməyə məcbur edən şey elmin istiqamət və qaydaları deyil. Əksinə, materializmə olan aprior bağlılığımız üzündən dünyaya materialist açıqlama gətirən araşdırma üsullarını və qavramları təqdir edirik. Materializm mütləq doğru olduğuna görə də ilahi bir açıqlamanın səhnəyə daxil olmasına icazə verə bilmərik (Richard Lewontin, «The Demon-Haunted World», *The New York Review of Books*, 9 Ocak 1997, səh. 28.).

Bu sözlər darvinizmin materialist fəlsəfəyə bağlılıq ucbatından yaşadılan bir ehkam olmasının açıq ifadəsidir. Bu ehkam maddədən başqa heç bir varlıq olmadığını qəbul edir. Buna görə də cansız, məntiqsiz maddənin həyatı

yaratdığına inanır. Milyonlarla müxtəlif canlı növünün, məsələn, quşların, balıqların, zürafələrin, qaplanların, böcəklərin, ağacların, çiçəklərin, balinaların və insanların cansız maddənin öz içindəki dəyişikliklərə, yəni yağan yağışla, çaxan şimşəklə onun içindən meydana gəldiyini qəbul edir. Həqiqətdə isə bu, həm ağla, həm də elmi gerçəkliklərə zidd qənaətdir. Amma darvinistlər “ilahi bir açıqlamanın səhnəyə girməməsi” üçün bu qənaəti müdafiə etməkdə davam edirlər.

Canlıların mənşəyinə əvvəlcədən qəbul edilmiş materialist düşüncə ilə baxmayan hər kəs isə bu açıq gerçəyi görəcəkdir: “Bütün canlılar üstün bir gücə, məlumata və ağla sahib olan bir Yaradanın əsərləridir. O Yaradan bütün kainatı yoxdan var edən, canlıları da yaradıb şəkilləndirən Allahdır”.

Təkamül nəzəriyyəsi bəşər tarixinin ən təsirli sehidir

Burada bunu da bildirmək lazımdır ki, əvvəlcədən qəbul edilmiş mənfi fikirləri olmayan, heç bir ideologiyanın təsiri altında qalmayan, ancaq aqlını və məntiqini işlədən hər bir insan elmdən və mədəniyyətdən uzaq olan cəmiyyətlərin xurafatlarını əks etdirən təkamül nəzəriyyəsinin inanılması mümkün olmayan bir iddia olduğunu asanlıqla başa düşəcəkdir.

Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, təkamül nəzəriyyəsinə inananlar böyük bir çənin içinə çoxlu atomu, molekulu, cansız maddəni dolduran və bunların qarışmasından vaxt ərzində fikirləşən, dərk edən, kəşflər edən professorların, tələbələrin, Eynşteyn, Həbl kimi elm adamlarının, Frenk Sinatra, Çarlton Heston kimi sənətçilərin, bununla yanaşı ceyranların, limon ağaclarının, qərənfillərin çıxacağına inanırlar. Həm də bu cəfəng iddiaya inananlar elm adamları,

professorlar, mədəni, təhsilli insanlardır. Buna görə də təkamül nəzəriyyəsi üçün “dünya tarixinin ən böyük və ən təsirli sehri” ifadəsini işlətmək daha münasib olacaq. Çünki bəşər tarixində insanların aqlını başından bu dərəcədə alan, ağıl və məntiqlə fikirləşməsinə imkan verməyən, gözlərinin qarşısına sanki bir pərdə çəkib çox açıq olan həqiqətləri görmələrinə mane olan bir başqa inanc və ya iddia da yoxdur. Bu, qədim misirlilərin günəş tanrısı Raya, bəzi afrikalı qəbilələrin totemlərə, Səba xalqının günəşə sitayiş etməsindən, Hz.İbrahimin tayfasının öz əlləri ilə düzəltdiyi bütlərə, Hz.Musanın xalqının qızıldan düzəltdiyi buzova sitayiş etməsindən daha dəhşətli və qəbuledilməz bir korluqdur. Həqiqətdə bu vəziyyət Allahın Quranda işarə etdiyi bir ağılsızlıqdır. Allah bəzi insanların idrak qabiliyyətinin qapanacağını və həqiqətləri görməkdən aciz vəziyyətə düşəcəyini əksər ayələrində bildirir. Bu ayələrdən bəziləri bunlardır:

“Həqiqətən, inkar edənləri əzabla qorxutsan da, qorxutmasan da onlar üçün birdir, iman gətirməzlər. Allah onların ürəyinə və qulağına möhür vurmuşdur. Gözlərində də pərdə vardır. Onları böyük bir əzab gözləyir!” (“Bəqərə”, 2/6-7).

“...Onların qəlbləri vardır, lakin onunla anlamazlar. Onların gözləri vardır, lakin onunla eşitməzlər. Onlar heyvan kimidirlər, bəlkə də daha çox zəlalətdədirlər. Qafil olanlar da məhz onlardır!” (“Əraf”, 7/179).

Allah başqa ayələrdə isə bu insanların möcüzələr görsələr də inanmayacaq qədər sehrləndiklərini belə bildirir:

“Əgər onlara göydən bir qapı açsaq və onunla durmadan yuxarı dırmaşsalar, yenə də “Gözümüz bağlanmış, biz sehrlənmişik” deyərlər” (“Hicr”, 15/14-15).

Bu qədər geniş bir kütlənin üzərində bu sehrin təsirli olması, insanların həqiqətlərdən bu qədər uzaq saxlanması və 150 ildir bu sehrin pozulmaması isə sözlərlə deyilə bilməyəcək qədər heyvətəmiz bir vəziyyətdir. Çünki bir və ya bir neçə insanın imkan xaricində olan ssenarilər, cəfəngiyyat və məntiqsizliklərlə dolu iddialara inanması aydın ola bilər. Ancaq dünyanın dörd bir tərəfindəki insanların şüursuz və cansız atomların ani bir qərarla bir yerə yığılıb, fəvqəladə bir təşkilatlanma, nizam-intizam, ağıl və şüur göstərən qüsursuz bir sistemlə işləyən kainatı, canlı aləm üçün uyğun olan hər cür xüsusiyyətə sahib olan Yer planetini və saysız kompleks sistemlə təchiz edilmiş canlıları meydana gətirdiyinə inanmasının sehdən başqa bir izahı və adı yoxdur.

Həmçinin Allah Quranda inkarçı fəlsəfənin tərəfdarı olan bəzi adamların etdiyi sehlərlə insanları təsir altına aldıklarını Hz.Musa və Firon arasında baş verən bir hadisə ilə bizə bildirir. Hz.Musa Firona haqq dini başa salanda Firon Hz.Musaya öz “elmlə sehrbazları” ilə insanların yığışdıqları bir yerdə qarşılaşmalarını istəyir. Hz.Musa sehrbazlarla qarşılaşanda əvvəlcə sehrbazlara onların mərifətlərini göstərməsini əmr edir:

“(Musa:) “Siz atın!” dedi. Onlar (əllərindəkini yerə) atdıqda adamların gözlərini bağlayıb onları qorxutdular və böyük bir sehr göstərdilər” (“Əraf”, 7/116).

Göründüyü kimi, Fironun sehrbazları gözbağlamalarla - Hz.Musa və ona inananlar istisna olmaqla - insanların hamısını sehləyə bilmişdilər. Ancaq onların atdıqlarının əvəzində Hz.Musanın göstərdiyi dəlil onların bu sehrini, ayələrin ifadəsi ilə desək, “uydurub düzəlttikləri bütün şeyləri udmuş”, yəni təsirsiz hala gətirmişdir:

“Biz də Musaya: “Əsanı tulla!” deyə vəhy etdik. Bir də baxıb gördülər ki, əsa onların uydurub

düzəltdikləri bütün şeyləri udur. Artıq haqq zahir, onların uydurub düzəltdikləri yalanlar isə batil oldu. Sehrbazlar orada məğlub edildilər və xar olaraq geri döndülər” (“Əraf”, 7/117-119).

Ayədə də bildirildiyi kimi, əvvəl insanları sehləyərək öz təsiri altına bu adamların etdiklərinin bir saxtakarlıq olmasının üzə çıxıb təsdiqlənməsindən sonra qeyd edilən adamlar pis vəziyyətə düşmüşdülər. Günümüzdə də bir sehrin təsiri ilə elm pərdəsi altında çox cəfəng iddialara inananlar və bunları müdafiə etməyə həyatlarını həsr edənlər əgər bu iddialardan əl çəkməsələr, həqiqətlər tam mənası ilə açığa çıxanda və “sehr pozulanda” onlar da pis vəziyyətə düşəcəklər.

Təkamül nəzəriyyəsini müdafiə edən və ateist bir filosof olan Malkolm Maqqrıc (Malcolm Muggeridge) belə bir vəziyyətdən qorxduğunu belə etiraf edir:

Mən özüm təkamül nəzəriyyəsinin xüsusilə tətbiq edildiyi sahələrin gələcəyin tarix kitablarındakı ən böyük gülünc vəziyyətlərdən biri olacağına inandım.

Gələcək nəsillər bu qədər çürük və qeyri-müəyyən olan bir hipotezin inanılmaz bir sadələşmə ilə qəbul edilməsini heyrət içində qarşılayacaqlar (Malcolm Muggeridge, *The End of Christendom*, Grand Rapids: Eerdmans, 1980, səH. 43).

Bu gələcək uzaqda deyil, əksinə, çox yaxın bir gələcəkdə insanlar “təsadüflər”in tanrı ola bilməyəcəyini başa düşəcəklər və təkamül nəzəriyyəsi bəşər tarixinin ən böyük yalanı və ən şiddətli sehri olaraq tanıdılacaq. Bu şiddətli sehr böyük sürətlə dünyanın dörd bir tərəfində özünün insanlar üzərindəki təsirini azaltmağa başlamışdır. Təkamül yalanının sirrini öyrənən əksər insanlar bu yalana necə inandıqlarını heyrət və təəccüb içində götür-qoy edirlər.

**“Sən pak və müqəddəssən! Sənin bizə
öyrətdiklərimdən başqa biz heç bir şey bilmirik.
Hər şeyi bilən, hökm və hikmət sahibi Sənsən”
 (“Bəqərə”, 2/32).**

